

TC.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAM

SIĞIR BESİCİLİĞİNDE KREDİ ERİŞİMİ VE FİNANSAL
OKURYAZARLIK:
TOKAT İLİ MERKEZ İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülbahar TOSUN

Danışman: Doç. Dr. Rûveyda YÜZBAŞIOĞLU

TOKAT- 2025

ETİK SÖZLEŞME

Tokat GaziosmanpaŐa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Růveyda YŪZBAŐIOĐLU danıŐmanlıđında hazırlamıŐ olduğum ‘‘SİĞİR BESİCİLİĞİNDE KREDİ ERİŐİMİ VE FİNANSAL OKURYAZARLIK: TOKAT İLİ MERKEZ İLÇESİ ÖRNEĞİ’’ adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalıŐma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../2025

GŪlbahar TOSUN

JÜRİ KABUL VE ONAY

Gölbahar TOSUN tarafından hazırlanan “**Sığır Besiciliğinde Kredi Erişimi ve Finansal Okuryazarlık: Tokat İli Merkez İlçesi Örneği**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 07/04/2025 yapılmış olup aşağıda verilen jüri Tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri Unvanı

imzası

Üye (Başkan): Doç. Dr. Gamze ŞEKEROĞLU
Selçuk Üniversitesi

.....

Üye: Doç. Dr. Rügeyda YÜZBAŞIOĞLU
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

.....

Üye: Doç. Dr. Nur İlkay ABACI
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

.....

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Ercan ÇAÇAN

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamda bana yön veren ve yol gösteren Yüksek Lisans öğrenimim boyunca bana destek veren danışmanım Doç. Dr. Rûveyda YÜZBAŞIOĞLU 'na teşekkür ederim.

Tez çalışmamın değerlendirilmesinde yer alan jüri üyelerim Doç. Dr. Gamze ŞEKEROĞLU ve Doç. Dr. Nur İlkey ABACI hocalarıma katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans öğrenimim boyunca bana maddî ve manevî desteğini sunan hayatım boyunca yanımda olan biricik aileme minnettar olmak üzere, başta bana elinden geleni esirgemeyen kıymetli babam Mehmet TOSUN'a, her türlü nazımı çeken ve beni bu yolda motive eden biricik kıymetli annem Ayşe TOSUN'a, bu süreç içerisinde çalışmamda bana destek olan sevgili kardeşlerim; Arife TOSUN' a öğütlerinden dolayı, Refika TOSUN'a bana olan inancı ve telkinlerinden dolayı, Kimya Kübra TOSUN' a motivasyon sağlamak amacıyla bana verdiği moral desteklemelerinden dolayı ve Muhammed Feyzi TOSUN'a bana fikir ve düşünceleri ile manevî olarak destek vermesinden dolayı daha sayamadığım birçok güzel şeylerle verdikleri değere ve sevgiye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Biriciklerim Hafsa Tuana KIRCA, Batuhan BEKTAŞ, Amine Zeynep KARAKAŞ yeğenlerime sevgilerimle...

Arkamda duruşlarını ömrüm boyunca unutmayacağım. Bu güzel aile ile gurur duyuyorum.

Saygı ve sevgilerimle teşekkürler.

Gülbahar TOSUN

ÖZET

SIĞIR BESİCİLİĞİNDE KREDİ ERİŞİMİ VE FİNANSAL OKURYAZARLIK: TOKAT İLİ MERKEZ İLÇESİ ÖRNEĞİ

TOSUN, Gülbahar

Yüksek Lisans Tezi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Rûveyda YÜZBAŞIOĞLU

Nisan 2025, xiii + 117 sayfa

Bu çalışma, Tokat ili merkez ilçesinde sığır besiciliği yapan işletmelerin sosyo-demografik yapıları, üretim sürecindeki varlıkları (barınak, yem, sığırcılık geliri vs.) kredi kullanımları ve finans durumları incelenerek; finansal okuryazarlık düzeyinin etkisi ve önemini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında yoğun besicilik faaliyeti gösteren 27 köy üzerinden 169 işletme belirlenmiş ve belirlenen işletmeler tabakalı örnekleme yöntemiyle (5-10, 11-30, 31-227) incelenmiştir. Görüşmeler, 2024 yılında yüz yüze anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. İşletme sahiplerinin ortalama yaşı 49, mesleki deneyimleri ise yaklaşık 26 yıldır. Yıllık ortalama tarımsal gelirleri 307.156 TL olup, büyük çoğunluğu ilkököl ve ortaokul mezunudur. Yetiştiricilerin çoğu besiciliği baba mesleği ya da geçime katkı amacıyla yapmaktadır. İşletmelerin %98'i kapalı ahır sistemine sahiptir. İşletmelerin %65'i arazi varlığına sahip olup yem bitkisi üretimi için ortalama 21 dekar alan kullanmaktadır. Üretim modeli olarak entansif besicilik tercih edilmektedir. Köylerin %88'inde köy ortak malı meralar bulunmaktadır. Sığır besiciliği yapan işletmelerde en çok etkilenilen sorunların başında fiyat dalgalanmalarının geldiği, enflasyonun ise en çok yem fiyatlarında yetiştiricileri etkilediği tespit edilmiştir. İşletmelerin yalnızca %12'si öz sermayesini yeterli bulmakta; büyük çoğunluk banka kredisi veya eş-dost borcuna başvurmaktadır. Sığır besicilikte kredi kullanımı yaygın olsa da kredi kullanımlarında besiciler en çok faiz oranlarından ve prosedürlerden şikâyetçidir. Kredi kullanımı çoğunlukla yem, ilaç ve veterinerlik giderlerini karşılamak amacıyla tercih edilmektedir. Sigorta kullanım oranları da oldukça düşüktür; sigorta yaptırmayı tercih eden yetiştiricilerin çoğunluğu ise banka zorunlu tuttuğu için sigorta yaptırmaktadır. Bu veriler, yetiştiricilerin finansal araçlara erişimi olsa da bu araçları bilinçli, planlı ve etkin şekilde kullanmakta zorlandıklarını göstermektedir. Geleneksel yatırım anlayışı, düşük sigorta bilinci ve öz sermaye planlamasındaki eksiklikler, finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır.

ANAHTAR KELİMELEER: Sığır Besicilik, Sığır Besicilikte Kredi, Finansal Okuryazarlık

ABSTRACT

CREDIT ACCESS AND FINANCIAL LITERACY IN CATTLE BREEDING: A CASE STUDY OF TOKAT CENTRAL DISTRICT

TOSUN, Gülbahar

Master's Thesis Department of Agricultural Economics

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. R veyda YÜZBAŞIOĞLU

April 2025, xiii + 117 pages

This study was conducted in the central district of Tokat province in order to reveal the effect and importance of the level of financial literacy by examining the socio-demographic structures, assets in the production process (shelter, feed, cattle income, etc.), credit usage and financial status of cattle breeding enterprises. Within the scope of the research, 169 enterprises were determined from 27 villages that showed intensive cattle breeding activity and the determined enterprises were examined with the stratified sampling method (5-10, 11-30, 31-227). Interviews were conducted in 2024 with a face-to-face survey method. The average age of the enterprise owners is 49 and their professional experience is approximately 26 years. Their annual average agricultural income is 307,156 TL and the majority are primary and secondary school graduates. Most of the breeders do cattle breeding as a father's profession or to contribute to their livelihood. 98% of the enterprises have a closed barn system. 65% of the enterprises have land assets and use an average of 21 decares of land for forage crop production. Intensive animal husbandry is preferred as a production model. 88% of the villages have pastures that are common property of the village. It has been determined that price fluctuations are the most affected problems in cattle breeding enterprises, and inflation affects breeders the most in feed prices. Only 12% of the enterprises find their equity capital sufficient; the vast majority resort to bank loans or loans from friends and family. Although credit use is common in cattle breeding, breeders mostly complain about interest rates and procedures in credit use. Credit use is mostly preferred to cover feed, medicine and veterinary expenses. Insurance usage rates are also quite low; the majority of breeders who prefer to have insurance do so because the bank requires it. This data shows that although breeders have access to financial instruments, they have difficulty using these instruments consciously, in a planned and effective manner. The traditional investment approach, low insurance awareness and deficiencies in equity planning clearly reveal the need to increase the level of financial literacy.

KEY WORDS: Cattle Breeding, Credit in Cattle Breeding, Financial Literacy

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME	ii
JÜRİ KABUL VE ONAY	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGE LİSTESİ	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	xiii
1.GİRİŞ	1
2.LİTERATÜR ÖZETLERİ	7
2.1. Sığır İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Sorunları Üzerine Genel Bir Bakış;.....	7
2.2. Sığır Besi Üretiminde Ekonomik Açıdan Genel Duruma Bakış;	10
2.3. Tarımda Kredi Kullanımları ve Finansa Etkisi ile İlgili Yapılan Çalışmalar;	11
2.4. Kredi Kullanımında Bilgi ve Eğitimin Eksikliği Etkisi Üzerine İncelenmiş Çalışmalar;.....	13
2.5.Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Etkisi	15
2.6.Tarımsal Sektörde Finansal Okuryazarlık	16
3.ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ	19
3.1.Dünya’da Sığır (Baş) Varlığı.....	19
3.2.Dünya’da Sığır (Baş) Varlığı İçerisinde Türkiye.....	21
3.3.Tokat İlinin Türkiye İçerisindeki Sığır (Baş) Varlığı.....	22
3.4. Araştırma Bölgesi Hakkında Bilgi	23
3.4.1. Coğrafi Konum, Nüfus ve İklim	23
3.4.2. Arazi Yapısı.....	24
3.4.3. Tarımsal Yapı ve Üretim	24
3.4.4. Mera ve Otlak Alanları	26
3.4.5. Hayvancılık.....	27
3.5. Dünya’da Kredi Kullanım Miktarları ve Türkiye’nin Payı	28
3.6. Dünya’da Tarımsal Kredi Kullanım Miktarları ve Türkiye’nin Payı	29
3.7. Finansal Okuryazarlık.....	30
3.7.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı.....	30
3.7.2.Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kavramsal Karışıklıklar	31
3.7.3.Finansal Okuryazarlık Üzerine Yorum ve Tanım	32

4. MATERYAL VE YÖNTEM	33
4.1. Materyal.....	33
4.2. Yöntem	33
4.2.2. Örneklemeye Aşamasında Uygulanan Yöntem.....	35
5. ARAŞTIRMA BULGULARI	38
5.1. Yetiştiricilerin Sosyal Durumları	38
5.2. Barınak Durumu	52
5.3. Yem Kaynağı	53
5.4. Yetiştiricilerin Sorunları Beklentileri	59
5.5. Yetiştiricilik Masrafı	63
5.6. Sığırcılık Geliri	71
5.7. Desteklemeler	75
5.8. İşletmede Kredi Kullanımı	77
5.9. İşletmelerde Sigorta Durumu	93
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	99
6.1. Sonuç	99
6.2. Öneriler.....	105
7. KAYNAKÇA	108
8. EKLER.....	117

ÖZGEÇMİŞ .....HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 3.1.1. 2019-2020 yıllarında sığır (baş) varlığı ve yüzdeler payları ile Dünya’da ilk 5 ülke	19
Çizelge 3.1.2. 2021-2023 yılları arasında sığır (baş) varlığı ve yüzdeler payları ile ilk Dünya’da 5 ülke.....	19
Çizelge 3.1.3 2019-2023 yılları arasında Dünya sığır (baş) varlığındaki değişim ve yüzdeler değişimi ile Dünya’da ilk 5 ülke	20
Çizelge 3.2.1. Türkiye’nin sığır (baş) varlığı ile Dünya’daki payı ve yıllara göre değişimi	21
Çizelge 3.3.1. Tokat İlinin sığır (baş) varlığı ve Türkiye içerisinde yıllara göre payı....	22
Çizelge 3.4.1.1. Tokat toplam nüfus	23
Çizelge 3.4.3.1. Tokat ili tarım alanları ve dağılımı	25
Çizelge 3.4.3.2. Tokat ili bazı tarla ürünleri ve üretim alanları ile Türkiye’deki payı....	25
Çizelge 3.4.4.1. Tokat ili bazı tarla ürünleri ve üretim alanları ile Türkiye’deki payı....	26
Çizelge 3.4.4.2. Tokat ili bazı tarla ürünleri ve üretim alanları ile Türkiye’deki payı....	26
Çizelge 3.4.5.1. Tokat büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı	27
Çizelge 3.4.5.2. Tokat hayvan (baş) varlığı	27
Çizelge 4.2.1 Çalışmada yer alan köylerin isimleri, besi hayvan sayısı ve genel ortalamadaki yüzdesi	34
Çizelge 4.2.2.1. Popülasyonu oluşturan işletmelerin tabakalara göre dağılımı ve her tabakadan örneğe seçilen işletme sayısı.....	36
Çizelge 5.1.1. Yetiştiricilerin ortalama yaşları (yıl).....	38
Çizelge 5.1.2. Yetiştiricilerin besicilik yapma süresi (yıl)	39
Çizelge 5.1.3. Yetiştiricilerin eğitim durumu.....	39
Çizelge 5.1.4. Yetiştiricilerin sigortalı olma durumu.....	40
Çizelge 4.1.5. Yetiştiricilerin hanesindeki birey sayısı	40
Çizelge 5.1.6. Yetiştiricilerin hanelerindeki besicilikte çalışan sayısı	41
Çizelge 5.1.7. Hanede yetiştiricilikten başka işle uğraşanların sayısı	41
Çizelge 5.1.8. Hanenin tarım dışı yıllık geliri.....	42
Çizelge 5.1.9. Hanenin tarımsal yıllık geliri	42
Çizelge 5.1.10. Yetiştiricilerin gelir kaynakları	43
Çizelge 5.1.11. Yetiştiricilerin kayıt tutma durumu	43

Çizelge 5.1.12. Yetiştiricilerin tarımla ilgili seminer veya kurs alma durumu	44
Çizelge 5.1.13. Yetiştiricilerin Tokat bölgesi hayvancılık kooperatifleri bölge birliğine üye olma durumu	44
Çizelge 5.1.14. Yetiştiricilerin Tokat damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye olma durumu	45
Çizelge 5.1.15. Yetiştiricilerin başka hayvancılık faaliyetlerinin olup olmaması durumu	45
Çizelge 5.1.16. Yetiştiricilerin hayvancılık yapma sebepleri.....	46
Çizelge 5.1.16.1. Yetiştiricilerin hayvancılık yapmalarında en fazla tercih ettikleri sebepleri (tabakalı).....	47
Çizelge 5.1.17. Yetiştiricilerin çoban /bakıcı bulundurma durumları.....	48
Çizelge 5.1.18. Yetiştiricilerin sığır besi faaliyetleri için ailecek çalışıp çalışmama durumu	48
Çizelge 5.1.19. Yetiştiricilerin sığır besicilik faaliyetleri için ailecek çalışmaması durumu	49
Çizelge 5.1.20. Yetiştiricilerin arazi sahiplik durumu.....	49
Çizelge 5.1.21. Yetiştiricilerin hayvan varlığı (adet)	50
Çizelge 5.1.22. Yetiştiricilerin sığır üretim durumu	50
Çizelge 5.1.23. Yetiştiricilerin tercih ettiği sığır ırkları	51
Çizelge 5.2.1. Yetiştiricilerin sahip olduğu barınak tipi.....	52
Çizelge 5.2.2. Yetiştiricilerin sahip olduğu ahır durumu (m ²)	52
Çizelge 5.3.1. Yetiştiricilerin arazi varlığı durumu	53
Çizelge 5.3.2. Yetiştiricilerin ekilen arazi varlığı durumu	53
Çizelge 5.3.3. Yetiştiricilerin yem bitkisi ekim alanı durumu	54
Çizelge 5.3.4. Yetiştiricilerin üretim faaliyetlerinde kesif yem kullanım durumu.....	55
Çizelge 5.3.5. Yetiştiricilerin mera durumu	55
Çizelge 5.3.6. Yetiştiricilerin kullandıkları kaba yem çeşitleri	56
Çizelge 5.3.7. Yetiştiricilerin yeme tuz ve mineral ilavesi yapıyor olma durumu	56
Çizelge 5.3.8. Yetiştiricilerin yemi temin etme durumu	57
Çizelge 5.3.9. Yetiştiricilerin işletmeye yem tuz mineral ve ekipman alımını sağlarken satın alma şekli.....	57
Çizelge 5.3.10. Yetiştiricilerin süt üretim faaliyetlerinde sağım yöntemi.....	58

Çizelge 5.4.1. Yetiştiricilerin yaşadıkları sorunlardan etkilenme durumu	59
Çizelge 5.4.2. Yetiştiricinin ileriye dönük beklentileri	60
Çizelge 5.4.3. Yetiştiricinin planları	61
Çizelge 5.4.4. Yetiştiricilerin bakımda enflasyondan etkilenme durumu	61
Çizelge 5.4.5. yetiştiricilerin fiyat, iklim değişimi, afetler ve ithal et konusunda en çok etkilendikleri durum.....	62
Çizelge 5.5.1. Sığır besicilikte yetiştiricilerin masrafı ve gelir kaynağı 1. Tabaka	63
Çizelge 5.5.2. Sığır besicilikte yetiştiricilerin masrafı ve gelir kaynağı 2. Tabaka	65
Çizelge 5.5.3. Sığır besicilikte yetiştiricilerin masrafı ve gelir kaynağı 3. Tabaka	67
Çizelge 5.5.4.sığır besicilikte yetiştiricilerin masrafı ve gelir kaynağı genel.....	69
Çizelge 5.6.1. Yetiştiricilerin süt satış durumu	71
Çizelge 5.6.2. Yetiştiricilerin süt üretim ve satış miktarları.....	71
Çizelge 5.6.3. Yetiştiricilerin peynir satış durumu.....	72
Çizelge 5.6.4.Yetiştiricilerin peynir üretim ve satış miktarları	72
Çizelge 5.6.5. Yetiştiricilerin yılda etlik (inek dana vs.) hayvan satış durumu	73
Çizelge 5.6.6. Yetiştiricilerin yılda etlik (inek dana vs.) hayvan üretim ve satış miktarları.....	73
Çizelge 5.6.7. Yetiştiricilerin yılda düve, tosun satış durumu	74
Çizelge 5.6.8. Yetiştiricilerin yılda düve, tosun üretim ve satış miktarları.....	74
Çizelge 5.7.1. Yetiştiricilerin devlet desteği alma durumu	75
Çizelge 5.7.2. Yetiştiricilerin aldığı desteklemeler ve miktarları.....	75
Çizelge 5.7.2.1 Yetiştiricilerin en çok aldığı desteklemeler ve miktarlarında	76
Çizelge 5.8.1. Yetiştiricilerin kredi kartı kullanma durumu	77
Çizelge 5.8.2. Yetiştiricilerin internet bankacılığı kullanım durumu.....	78
Çizelge 5.8.3. Yetiştiricilerin birikimlerini değerlendirme durumu.....	79
Çizelge 5.8.4. Yetiştiricilerin sığırcılık için kredi kullanımı durumu	80
Çizelge 5.8.5. Yetiştiricilere üretim ve pazarlama sırasında öz sermayenin yeterli olması durumu	81
Çizelge 5.8.6. Yetiştiricilerin öz sermaye yetersizliğinde sermayeyi temin etme durumu	81
Çizelge 5.8.7. Sermaye yetersizliğinde yetiştiricilerin üçüncü kişilerden para almayı tercih etme sebepleri	82

Çizelge 5.8.8. Yetiştiricilerin üretici kredilerinden şikayetçi olduğu konular	83
Çizelge 4.8.9. Yetiştiricilerin tarımsal kredilerde bankalardan faiz dışında beklentileri	84
Çizelge 5.8.10 Yetiştiricilikte krediye ihtiyaç duyulma nedeni ya da sığırılıkta kredi kullanarak borçlanma durumu	85
Çizelge 5.8.11. Yetiştiricilerin en çok krediye ihtiyaç duyduğu aşama	87
Çizelge 5.8.12. Yetiştiricilerin sığır besicilikte en çok krediye ihtiyaç duyduğu aşama	88
Çizelge 5.8.13. Yetiştiricilerin önceden kullandıkları krediyi geri ödeme durumu	89
Çizelge 5.8.14. Yetiştiricilerin sığır besicilik için kullandığı kredi sayısı	90
Çizelge 5.8.15. Yetiştiricilerin sığır besicilik için kullandığı toplam kredi bedeli	90
Çizelge 5.8.16. Yetiştiricilerin tarım kredi kooperatifine üye olma durumu	91
Çizelge 5.8.17. Yetiştiricilerin kredi kullanımlarının sermayeye oranı	91
Çizelge 5.8.18. Yetiştiricilerin kullanmış olduğu tarımsal kredinin işletmeler üzerindeki etkisi.....	92
Çizelge 4.9.1. Yetiştiricilerin sığırlarına sigorta yaptırma durumu.....	93
Çizelge 5.9.2. Yetiştiricilerin sigorta yaptırmama durumu veya sigorta yaptırmayan yetiştiricilerin ne sebeple sigorta yaptırmak istemiyor olma durumu.....	94
Çizelge 5.9.3. Yetiştiricilerin önümüzdeki yıllarda sigorta yaptırma konusundaki düşünceleri.....	95
Çizelge 5.9.4. Yetiştiricilerin önümüzdeki yıllarda sigorta yaptırma düşünceleri.....	96
Çizelge 5.9.5 Yetiştiricilerin sığır besi hayvanlarını toplam yıl olarak sigortalama durumu	97
Çizelge 5.9.6 yetiştiricilerin sığır besicilikte sigorta için ayırdıkları bütçe durumu.....	98
Çizelge 5.9.7 Yetiştiricilerin tarım sigortası yaptırmasında etkili olan faktörler	98

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

Kısaltmalar

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

FAO: Food And Agriculture Organization

T.C.: Türkiye Cumhuriyet

TİGEM: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü

TKK: Tarım Kredi Kooperatifi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TL: Türk Lirası

Çin Anakara: Çin'in Tayvan ve Hong Kong veya Makao gibi özel yönetim bölgeleri dışında kalan ana topraklarını ifade eder.

Min.: Minimum

Max.: Maksimum

Simgeler

F: Frekans

%: Yüzde

Da: Dekar

Ha: Hektar Alan

Kg: Kilogram

M²: Metre Kare

1.GİRİŞ

Araştırmanın Önemi

Tarım genel olarak ülke nüfusunun hayatını idamesi, İhracatta doğrudan veya bilvasıta etkisi, sektörlerle hammadde temin etmesi ve ana mal sağlaması, milli gelire katkı sağlaması, istihdama katkıda bulunması sebebiyle tüm dünyada vazgeçmenin mümkün olmadığı sektör özelliğindedir. Tarım sektörel açıdan gerek sosyal gerek ise çevresel yönlerden toplumun her kesimini doğrudan ilgilendirmektedir (Doğan ve ark., 2015)

Hayvancılık canlıların temel ihtiyaçlarından biri olan proteinin karşılanmasında çok büyük bir role sahip olması ile aynı zamanda ekonomik bir geçim kaynağıdır (Ergün ve Bayram, 2021).

İnsanlar için gerekli temel besin ihtiyaçlarının karşılanmasında rol oynayan ve tarımın temel alt sektörleri arasında yer alarak değerlendirilen hayvancılık sektörü; “et, süt, kozmetik, tekstil, ilaç sanayi kollarına ana malzeme sağlayarak,” kalkınmadaki payı, ekonomik ve sosyal işlevleri ile oldukça önemli bir yere sahiptir (TİGEM, 2023).

Çeşitli sektörlerde yer alarak geçim kaynağı olan hayvancılık; sanayi, tekstil, gıda gibi alanlarda faaliyet göstererek ülkelerin kalkınmasında ekonomik getiri açısından büyük paya sahip olmuştur (Ünlü Ören, 2021).

Türkiye’de hayvancılık sektörünün başlıca önemli faaliyet dallarından birisi ise sığırcılık üretim faaliyetidir (Demircan ve ark., 2006).

Türkiye tarımsal açıdan, her ne kadar önemli bir konumda yer alsada da tarım, sektörel olarak ithalata yönelmeye başlamıştır. Bu yönelimin kaynağı ise finansmandır. Tarım işletmeleri dönem dönem finansman eksiklikleri yaşamaktadır. Tarımsal işletmeler birçok farklı finansman yollarına yönelmektedir. Bu yolların başında ise ilk akla gelen kredi yoludur (Esenkar, 2019).

Tarımsal büyümede banka ve kredi kullanımları önemli role sahiptir. Tarımsal kredi kullanımları incelendiğinde ise tarımsal kredi kullanımları ile tarımsal üretim arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. Tarımsal üretimin artması, tarımsal kredi kullanımlarını da artırmaktadır (Obilor, 2013).

Tarım sektöründe büyüme ve sürdürülebilirliği sağlamada etkili olan krediler, girdilerin karşılanması ve finansman olarak sağlanması açısından tarımsal üretimde oldukça güçlü etkiye sahiptir (Ahmad, 2011).

Tarımsal anlamda Türkiye dünyada potansiyeli yüksek olmasına rağmen çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Bu bağlamda tarım gelişmiş güzel yönetimi yapıldığı takdirde finansal bilinci olmayan işletmeler olarak gelişimi elde edememektedirler. Tarımda devamlılık için finansal yönetime ve birçok anlamda eğitime önem verilmelidir (Özdemir ve Kan, 2020).

Civan (2021)'a göre tarım sektöründe finansman sorununun yaşanmasının sebepleri üreticilerin finans hakkında yeterli bilgi veya bilinçlerinin olmamasıdır. Bu sebeple de finans konusu tarımsal sektörün işlemesi verimliliği ve devamlılığı açısından oldukça önemlidir. Bu anlamda da devreye finansman yetersizliklerinde kaynak sağlayacak olan kurum ve kuruluşlar girmektedir.

Finansal okuryazarlık, finans sahasında değişen şartların ve yaşanan sorunların neticesinde önemini ortaya koymuş mali yönelim, davranış gibi durumlarda sağlıklı sonuç ve katkıyı sağlayan önemli bir etken olduğu belirlenmiştir (Sumer ve Gövdeli, 2020).

Baysa ve Karaca (2016), finansal okuryazarlık konusu ve seviyelerini ele alarak Tokat ilinde bankalar üzerinden gerçekleştirdikleri çalışmada finansal karar ve yönelimlerdeki karmaşıklık neticesinde yaşanan zorluk ve yetersizliklerden dolayı finansal okuryazarlığın gerekliliğini vurgulamışlardır. Ayrıca segmentasyon ile finansal okuryazarlık durumunun ilgisi ile ilişkisini ticari olarak, tarımsal olarak ve bireysel olarak kategorize ederek incelemişlerdir. En düşük finansal okuryazarlık düzeyinin tarımsal segmentte yer aldığını bu durumun nedenlerinden birisinin de kullanılan kredi miktarlarının büyüklükleri ile ve tarımsal etkinliklerden dolayı sezonluk veya dönemlik tarımsal üretim şartlarından etkilenerek banka işlerindeki alaka durumlarının az olmasından meydana geldiğini belirtmişlerdir.

Bu bilgiler eşliğinde dünyada ve Türkiye’de tarımın ve hayvancılık sektörünün öneminin arz edilmesinin yanı sıra, hayvancılık faaliyetleri içerisinde ise sığırcılık dalının öneminden bahsedilerek tarımda finans konusunun ne denli önem arz ettiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda ise tarım işletmelerinin yalnızca üretim yapmaları değil üretimde çeşitli unsurlardan etkilenecek şekilde gelişim sağlayamayan işletmelerin büyümemesi sonucunda temel unsurlardan kredi ve finansal yönetimin önemi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Tokat ili sığırcılık faaliyetleri açısından incelendiğinde üretimine uygun iklimi, akarsuları, ile verimli tarım arazilerine sahip olmasının yanı sıra otlak alanları ile de geniş mera alanları ve yaylalara da sahip olarak büyükbaş hayvancılıkta önemli bir potansiyel teşkil ederek sığırcılık için oldukça önemli bir konumda yer almaktadır. Bölgede hem et hem de süt üretimi ile sığırcılık kırsal kesimin geçimine aynı zamanda ise ekonomiye katkı sağlamaktadır (Hekimoğlu ve Altındağ, 2014).

Bu çalışmada Tokat merkez köylerde sığır besi yetiştiriciliği yapan işletmelerin yaş, eğitim, işletme yapıları gibi durumlarına bakılarak sığır besi üretim faaliyetlerinde finansal eksiklik içerisinde sermaye sağlamak için kredi kullanma durumları, kredi kullanımları için yaptıkları tercihleri ve işletmeler üzerindeki etkileri ile finansal okuryazarlığın önemi arz edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amaç ve hedefleri aşağıda yer verilerek bahsedilmiştir:

1. Yetiştiricilerin genel yaş durumu göz önüne alınarak, üretimin karlılığı üzerindeki etkenlerin incelenmesi,
2. Yetiştiricilerin eğitim düzeyleri, hane halkı sayısının işgücünde payının olup olmaması, kaç yıldır yetiştiricilik yapıyor oldukları ve tek bir geçim kaynağı veya daha fazla geçim kaynaklarına sahip olup olmaması gibi durumlarına bakılarak yetiştiricilerin genel yapılarının incelenmesi
3. Yetiştiricilerin demografik yapıları incelenerek bölgeye has yetiştiricilik veya gelenekselle bağlı üretimin değerlendirilmesi
4. Yetiştiricilerin kooperatif veya birliklere üyelik durumlarının incelenmesi
5. Yetiştiricilerin sığır besiciliği ile uğraşma sebepleri
6. Sığır besi yetiştiricilerinin arazi sahiplik durumları, hayvan varlık durumlarının incelenmesi
7. Sığır üretim durumları et süt damızlık olarak incelenmesi ve barınak durumları ile ahır büyüklerinin incelenmesi
8. Sığır besi yetiştiricilerinin üretimde beklentilerinin ve sorunlarının incelenmesi,
9. Sığır yetiştiricilerinin üretimden vazgeçme durumları ve ileriye dönük plan – beklentilerinin neler olduğunun belirlenmesi
10. Hayvan yetiştiriciliğinde mevcut üretim durumu, mevcut hayvan sayısı, masrafların yetiştiriciliği etkileme durumu, masrafların üretime etkisi
11. Yetiştiricilikte değişken ve sabit masrafların kabaca belirlenmesi ve bu doğrultuda yetiştiricilerin masraf kalemleri ele alınarak gelir ve giderlerin kabaca hesaplanıp kredi ihtiyaçlarını doğuran sebeplerin belirlenmesi

12. Sığır besi yetiştiricilerinin sığırcılıktan elde ettikleri gelirlerinin süt ürünleri üretimi, etlik üretimi, damızlık üretimi ve satışlarının incelenerek yıllık kazançlarının kabaca hesaplanması
13. Sığır yetiştiricilerinin yararlandıkları devlet desteklemeleri ve bu desteklemeler içerisinde en çok yararlanılan desteğin neler olduğunun incelenmesi
14. Yetiştiricilerin retimde finansmanın yetersiz kaldığı durumlarda finansal yönelimleri başvurdukları finansman kaynaklarının incelenmesi
15. Sığır besi yetiştiricilerini kredi yönelimleri, borçlanma şekilleri ve kullanımları
16. Sığır besi yetiştiricilerinin kredi konusunda şikayetleri, beklentileri, ihtiyaç duyma nedenleri ve en çok ihtiyaç duydukları alanın belirlenmesi
17. Sığır besi yetiştiriciliğinin kullandıkları kredileri amacına uygun kullanılması durumlarının incelenmesi, kredinin fayda sağlaması durumlarının incelenmesi
18. Sığır besi üretiminde, fiyatlardaki dalgalanmaların üretim devamlılığına nasıl bir etkiye sahip olduğunun incelenmesi
19. Sığır besicilikte yetiştiricilerin sigorta durumu sigorta konusundaki düşüncelerin sigortayı kaç yıldır yaptırdıklarının incelenmesi
20. Sığır besicilikte karlı ve ekonomik üretim sağlanması için finansal bilginin gereklilikleri ve etkilerinin açığa çıkarılması
21. Finansal eğitimin yetersiz kalması ile başarısızlığa etkisinin neler olabileceği, bilinçli olarak nereye nasıl harcama yapılması gerektiği, başarının nasıl sağlanması gerektiği sorularına cevaplar bulmaya çalışılması, bunun sonucunda finansal okuryazarlığın başarıyı etkilemesi ve fayda sağlaması
22. Bilgi ve eğitim açısından donanıma sahip üreticiler var ise gerekli kıyaslama yapılarak finansman yönetimine etkisi belirlenmeye çalışılması, elde edilen bilgiler neticesinde kredi kullanımı ve finansal okuryazarlık konusunun incelenmesi sonuç ve önerilerin beyan edilmesi çalışmanın amaç ve hedefleridir.

Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma genel olarak bakıldığında ise 6 bölümden oluşmuştur. Çalışmanın bölümleri ise aşağıdaki gibi yer almaktadır:

- Birinci bölümde giriş başlığına yer verilerek bu başlık altında araştırmanın önemi, amacı ve kapsamı yer almaktadır.
- İkinci bölümde ise konu ile ilgili yapılmış çalışmalardan bahsedilmektedir.
- Üçüncü bölümde ise kuramsal çerçeve yer almaktadır.
- Dördüncü bölümde ise araştırmanın materyal ve yöntemine yer verilmiştir.
- Beşinci bölümü ise araştırma bulguları oluşturmaktadır. Araştırma bulguları 10 ana başlık belirlenmiş ve bu başlıklar altında oluşturulmuştur. Bunlar:
  - Araştırma Bulguları- Tartışma
  - Yetiştiricilerin Sosyal Durumları
  - Barınak Durumu
  - Yem Kaynağı
  - Yetiştiricilerin Sorunları Beklentileri
  - Yetiştiricilik Masrafı
  - Sığırcılık Geliri
  - Desteklemeler
  - İşletmelerde Kredi Kullanımı
  - İşletmelerde Sigorta Durumu
  - Finansal okuryazarlık
- Altıncı bölüm ise araştırmanın son bölümü olup araştırma sonucu ile önerilerin yer aldığı bölümdür.

Araştırmadan elde edilen bilgiler yeni politikalara ve literatüre yarar sağlayacaktır.

2.LİTERATÜR ÖZETLERİ

2.1. Sığır İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Sorunları Üzerine Genel Bir Bakış:

Aral ve ark., (2020), Türkiye’de hayvan yetiştiriciliğinde uygun doğal şartların olmasına karşın, işletmelerin finansal açıdan eksik veya hatalı yapılan uygulamalardan dolayı büyüyemediklerini, Türkiye’de sığır işletmelerinin genel olarak küçük işletmelerden oluştuğunu, yetiştiricilerin buldukları yerin ve şartların yapısına göre desteklemelerin ve teşviklerin yapılmasının gerekliliğini, desteklemelerin ise yalnızca maddi yardımlar olarak değil yönetim ve idare gibi konularda daha bilinçli yol almaları için gerekli olması ile üretimde başarılı sonuçlar elde edilebileceğini ifade etmişlerdir.

Çoban (2024), “Bingöl İlindeki Sığırcılık İşletmelerinin Yapısal Özellikleri ile Yetiştiricilerin Sosyo-Demografik Özellikleri, Yetiştiricilik Tercihleri ve Sorunlarının Araştırılması” isimli yüksek lisans tezinde sığır yetiştiriciliğinin; kırsal sahada ikamet eden insanlara istihdam açısından oldukça önemli bir alan olduğunu belirterek Bingöl ilinde sığırcılık sektörüne son yıllarda yatırımların arttığından bahsetmiş ve 372 sığır işletmecisiyle yüz yüze anket yoluyla araştırmasını sağlayarak yetiştiricilerden bilgiler elde etmiştir. Elde ettiği bilgilere göre işletmecilerin yaklaşık %71’inin sığırcılıktan başka bir geçim kaynağını olmadığını, yetiştiricilerin azar sorunları yaşadıklarını yaklaşık olarak %62’sin ise yetiştiricilikten memnun olmadıklarını tespit etmiştir.

Gemeç (2023), “Büyükbaş hayvan işletmelerinin yerel ekonomiye katkısı ve üreticilerin sektör hakkındaki düşünceleri; Zonguldak ili örneği” isimli yüksek lisans tez çalışmasını 33’ü kadın 67’si ise erkek olan toplamda ise 100 katılımcıya yer vererek gerçekleştirmiştir. Büyükbaş hayvancılığın öneminden bahsetmesinin yansısı, elde ettiği araştırma sonuçlarına göre daha çok küçük işletmecilerin yer aldığı fakat büyük işletmelerin ise çok az sayıda olduğunu ifade etmiş ve küçük işletmelerin büyütülebilmesi için gerekli çalışmaların yapılmasından bahsetmiştir. Kırsal kesimin ekonomideki etkinliğinin artırılabilmesi için devlet tarafından yerel üreticilerin desteklenmesini, pazar konusunda bilinçli davranılmasını ve modernleşmeye yönlendirilmesi ve projelere dahil edilmesi gibi konuları vurgulayarak birçok alanda önerilerde bulunmuştur.

Özsağlıcak (2019), “Erzincan İli Merkez İlçesi Sığırcılık İşletmelerinin Yapısal Özellikleri” adlı yüksek lisans çalışmasını Erzincan vilayetine bağlı 62 merkez köy ile 11 beldede gerçekleştirerek, 401 sığır işletmecisi ile anket yoluyla elde ettiği bilgiler ile yetiştiricilerin 30 yıldan fazla sığırcılıkla uğraştıklarını, ortalama bir işletmeye düşen 31 baş sığır hayvan varlığının olduğunu, modern sığırcılık faaliyetleri, teşvikler konusunda eğitimler verilmesinin ve bilinçlendirilmesinin gerektiği sonucuna varmıştır.

Bastem (2018), “Erzurum İli Horasan İlçesi Sığırcılık İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Yapısal Özellikleri” isimli yüksek lisans tez çalışmasını Erzurum iline bağlı Horasan ilçesinde; sığır işletmecilerinin “şansa bağlı” seçilerek yüz yüze anket yoluyla 500 işletmeci ile görüşmeler sağlayarak gerçekleştirmiştir. Çalışmasının sonucunda sığır yetiştiren işletmecilerin kayıt tutma, işletmelerde daha çok verimliliği sağlama gibi konularda zayıf durumda kalmaları sebebiyle eğitimin verilmesinin ve tedbirler alınmasının gerekliliğinden bahsetmiştir.

Hozman ve Akçay (2016), “Sivas İli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine Üye Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Bazı Teknik ve Ekonomik Özellikleri” isimli çalışmanın “örnekleme yöntemi” ile 133 süt sığırcısı ile yüz yüze anket yoluyla gerçekleştirilerek ve “SPSS” programından faydalanarak hazırlandığını ifade etmiştir. Yapılan çalışmada; ortalama 45 yaş grubu sığır yetiştiricisinin yer aldığını, eğitim seviyesinin artması ile büyük işletmecilerin kurslara daha çok ilgilerinin olduğunu, işletmelerin büyümesi ile verim durumuna göre yemleme durumunda da verilen önemin pozitif olarak arttığını da tespit edilmiştir.

Durmuş (2024), Aydın ili “Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Mekanizasyon Özelliklerinin Belirlenmesi” adlı tez çalışmasında Efeler ilçesine kayıtlı “5 belde ile 56 köyde bulunan 34 sığır işletmesi” ile görüşme sağlayarak, süt sığır işletmelerinin genel ve yapısal durumlarını inceleyerek elde ettiği bilgilere göre ortalama 43 yaştan oluşan süt sığırcılarının çoğunluğunun ilkökul mezunu olmasından bahsederek; sektörde yaşlı ve eğitim düzeyi düşük olan işletmecilerin yer aldığını tespit etmiştir. Mekanizasyon seviyesinin yükseltilebilmesi için finansal olarak desteklemeler almalarının ve kooperatif gibi örgütsel yapıların işletmelere fayda sağlaması açısından etkisinin öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Aydın ve ark., (2010), Erzurum Kars Ankara illerinde gerçekleştirmiş oldukları araştırmada 82 entansif sığır besici ile Görüşme sonucunda genel olarak Türkiye’de sığır varlığında düşüş meydana geldiğini ifade ederek çalışmadan elde edilen bilgiye göre sığır besi işletmecilerinin yaklaşık %88’i Üretimi bırakmayı veya üretim faaliyetlerinde azalmaya yönelimlerinin olduğunu tespit etmişlerdir üretim girdilerindeki artışlardan kaynaklanan bu durumda çalışma sonucuna göre sığır faaliyetlerinde maliyetlerin düşürülmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Çiçek ve ark.,(2003), Afyon ili sığır besi işletmelerinde karlılık ve verimlilik analizleri adlı çalışmada küçük orta ve büyük ölçekli olmak üzere işletmelere gruplama yaparak gerçekleştirmiş oldukları çalışma sonucunda elde edilen bilgilere göre işletmelerin kredi finans örgütlenme gibi konularda problemler yaşadıklarını yatırım konusunda yüksek faiz sebebiyle sığır besicilerin büyüme veya gelişme sağlayamadıklarını sığır besicilerin ekonomik bilince sahip olma Konusunda da yoksunluk çeken işletmelerin gelişme ve büyüme sağlayamadıklarının yanı sıra ekonomik kalkınma etkin kaynak kullanımı konularında maksimum düzeye ulaşılabilmeye iyi bir yapılanma ve eğitimin önemli ölçüde verilmesinin gerektiğini ifade etmişlerdir.

Yücel (2007), sığır faaliyetleri gerçekleştiren 59 işletme ile görüşme sağlayarak Gerçekleştirmiş olduğu çalışmasını 10-50, 50-100, 100’den fazla şeklinde 3 grupta tabakalama ile mali ve teknik yönden analizini yaptığı çalışma sonucunda sığır besi hayvan alım-satımlarında fiyatlara standart sağlanarak hayvancılık yapan işletmeler ile alıcıların istenilen fiyat konusunda daha memnun olacakları düzenin sağlanması gerekliliğinden bahsetmiş, etin kalitesi ile fiyatlandırmanın doğru orantıda artırılması gerektiğinin daha sağlıklı rekabeti oluşturacağı kanısına varmış, ayrıca işletmelerin kayıt tutmama durumundan dolayı ileriye yönelik kararlarda olumsuz tercihler yapabileceklerini belirtmiştir.

2.2. Sığır Besi Üretiminde Ekonomik Açıdan Genel Duruma Bakış;

Aydın ve Sakarya (2012), “Kars- Erzurum illerinde entansif sığır besi işletmelerinin ekonomik analizini” araştırdıkları çalışmada 143 sığır besi işletmesini inceleyerek elde ettikleri bilgilerle sağladıkları analiz sonucuna göre masraflar içerisinde en fazla payı besi materyali maliyetinin oluşturduğunu, besi dönemlerini ikiye ayırarak (birinci besi dönemi ve ikinci besi dönemi) İnceledikleri çalışmaya göre canlı hayvan başına birinci dönemde yem işçilik gibi masrafların yükselmesine rağmen canlı hayvan fiyatlarının altında kaldığını tespit etmişlerdir.

Ramsey ve ark., (2005), çalışmalarında buzağı üretimlerinde maliyet ve kar düzeylerinde meydana gelen kayıpların önüne geçilmesi için teknolojiye yatırım ve doğru maliyet yönetiminin yapılmasını, üretimde fiziksel ve mali yönetim ile üretim maliyetlerinin düşürüleceği ve bu sayede işletmelerin dahada güçleneceğini ifade ederek bunu da finansal yönetimle gerçekleştireceğinden bahsetmişlerdir.

Çelik ve Sarıözkan (2017), Kırşehir ilinde 45 sığır besicisi ile görüşme sağlayarak “sığır besiciliği yapan işletmelerin ekonomik analizi” adlı çalışmada araştırmalarını küçük 21-50), orta (51-150) ve büyük (150+) işletmeler olarak ölçeklere ayırmışlardır. İnceledikleri çalışma neticesinde masraf kalemlerinin başında besi materyalinin (%43) yer aldığını, hemen ardından yem masraflarının geldiğini ardından ise işçilik ve veteriner masraflarının takip ettiğini belirtmişlerdir Küçük işletmelerin maliyetlerinin diğer orta ve büyük işletmelere göre daha yüksek olduğunu ve zarar ettiklerini yine de üretim faaliyetlerine devam ettiklerini ifade etmişlerdir.

Hazneci (2007), Amasya ili Suluova ilçesinde sığır besiciler ile anket yoluyla gerçekleştirmiş olduğu çalışmada işletmelerin ekonomik analizleri, işletmelerin nitelikleri, yıllık etkinlik raporları gibi ekonomik faaliyetleri etkileyen unsurları tespit etmiştir. Sığır bestecilerin sermayelerinin üçte ikisinin arazi sermayesinden oluştuğunu kalan üçte birinin ise sahip olunan besi işletmeciliğinden sağlandığını belirterek, orta ve büyük işletmelerin finansmanının öz sermayeye mukabil yeterli kazanç elde ettiklerini fakat küçük işletmelerin memnun edici kazanç elde edemediklerini ifade etmiştir.

Fidan (1992), sığır yetiştiriciliği yapan işletmelerin ekonomik analizini ve maliyet unsurlarını incelediği çalışmada öz sermayenin işletme büyüklüğüne bağlı doğru orantıda arttığını ifade etmiştir. Çalışmada sermaye yapısının incelenmesi sonucunda aktif sermayenin büyük bölümünün (%34) bina sermayesinden oluştuğunu ve yabancı sermayenin (%48) büyük orana sahip olan kısmının ise banka borcundan oluştuğunu tespit etmiştir. İşletme masraflarını incelediğinde ise %75 cari, %20 işçilik, %5 ise amortisman masraflarından oluştuğunu incelemiştir. Ayrıca sığır besi işletmelerinin masraf kalemlerini incelediğinde ise en fazla yem masrafının yer aldığını akabinde ise işçilik masraflarının geldiğini, yükselen masraflara mukabil verimin optimum düzeye çıkmamasına dayalı girdi maliyetlerinin yükselmesiyle rantabilitenin olumsuz yönde etkilendiğini ifade etmiştir.

2.3. Tarımda Kredi Kullanımları ve Finansa Etkisi ile İlgili Yapılan Çalışmalar;

Beserek (2019), Tarımda ekonomik sıkıntılarda sürdürülebilirliğin sağlanması için talep edilen krediler incelediğinde tarımın yapısal özellikleri sebebiyle risk ve belirsizliklerin meydana geldiğini bu durumdan kaynaklı olarak kredi ve faiz oranlarında artış yaşandığını, çiftçi kartlarının kullanımı bir alternatif olarak sunulmuş olsa da kredi kartları veya kredi kullanımlarında işletme sahiplerine yetkili kişilerce eğitim verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Gözener (2013), “Tr83 Bölgesinde Sığır Yetiştiriciliğine Yer Veren İşletmelerin Ekonomik Analizi ve Teknik Etkinlik” isimli hazırlamış olduğu doktora tez çalışmasında sığır besiciliği yapan 325 işletmecinin yer aldığını ifade ederek işletmeleri mevcut hayvan adedine, işletmecilerin özelliklerine göre önemseyerek kümeleme analizi ile iki grupta incelemiştir. 1. grupta 229 işletmenin ve 2. grupta ise 96 işletmenin yer aldığını belirterek; iki grupta da veri zarflama analizi ile stokastik sınır analizinden yararlanarak değerlendirmeler yapmıştır. Kredi kullanım durumlarını incelediğinde ise çalışmasında besicilik kredilerinden yalnızca %30 sığır işletmecisinin faydalandığını ve kredi konusunda besi işletmecilerinin verilen miktarları yeterli bulmadıklarını tespit etmiştir.

Taşkıran ve Özdoğru (2010), tarımın ekonomideki öneminden bahsederek finansman konusunda tarım sektörünün sorun yaşadığını ve krediye yönelimin olduğunu, işletme sermayesinde meydana gelen eksikliklerin ise kredi ile tamamlanmaya çalışıldığını ifade etmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde daha çok organize olmamış finansmanın tercih edildiğinden bahsederek organize kuruluşların sunduğu kredilerin yüksek faiz oranlarına sahip olarak ve kısa vadeli olarak verilmesi sebebiyle organize edilmemiş kuruluş veya yerlerden kredinin tercih edildiğini tespit etmiştir. Üreticilerin bu durumdan kurtarılması için denetleme ve önlemlerin alınması gerektiğı sonucuna varmıştır.

Cengiz (2020), tarım konusunda kredi sağlayan kuruluşlar içerisinde en başta T.C. Ziraat Bankası ve TKK'nın geldiğini vurgulamıştır. Yapılan çalışmada kullanılan kredilerde işletme sahiplerinin eğitim durumlarının düşük ve yalnızca tarımsal geliri var ise kredi kullanımlarında artış meydana geldiğini ortaya çıkarmıştır. İşletme boyutunun büyük olması durumunda daha fazla, küçük işletme ise daha az kredi miktarının sağlandığını bunun sebebinin ise büyük işletmelerdeki şartların daha iyi olmasından kaynaklandığını belirtmiştir.

Özvardar (2019), Türkiye'de finansman ve kredi konusunda yaptığı çalışmada; Türkiye'de finansman sağlamada önde gelen kuruluşun T.C. Ziraat Bankası olmasına rağmen desteklemelerin tarım dışındaki alanlara da yapıldığını bu durumun ise tarım sektöründe kredi sağlanmasında istenilen boyuta ulaşmada yetersiz kaldığını, Türkiye'de tarımsal alanda üreticilerin ihtiyaçlarına yönelik destekleme sağlayacak kurum veya kuruluşların gerekliliğini öne sürmüştür.

Orhan (2019), tarafından gerçekleştirilen çalışmaya göre, Tarımsal kredi sağlayan başlıca kuruluşlar haricinde özel bankalar da tarımsal kredi konusunda finansman sağlamaktadır. Kullanılan kredilerin içerisinde yatırım amaçlı kredi kullanımlarının artması gerekmektedir. Finansal konularda işletmecilerin bilgi eksiklikleri olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sebeple de uzman kişilerden yardım alınmalıdır. İşletme yönetimi yapılırken eski geleneksel yönetimlerle değil de modernleşerek yol alınmasının gerekliliğı ile üretimde devamlılığı sağlamanın mümkün olduğu vurgulanmıştır.

2.4. Kredi Kullanımında Bilgi ve Eğitimin Eksikliği Etkisi Üzerine İncelenmiş Çalışmalar;

Tiryaki ve Göker (2021), Tarım işletmelerinin doğal etkenler sebebiyle genel olarak 1 yıllık gelir elde ettiğini, bu durumdan kaynaklı olarak aylık geri ödeme ile kredi kullanmaya çalışan işletmelerin, bankalardan kredi sağlama konusunda yeterli ve gerekli nakdi akışı sağlayamadığını, bunun sonucunda ise işletmelerin yapısıyla bankaların sisteminin uyuşmayarak finansman konusunda beklentiyi karşılayamadığından dolayı üretimde vazgeçişlere yol açtığını, işletmelerde küçülmelerin meydana geldiğini ortaya koymuştur. Tarımın işleyen bir sektör haline gelmesi için finansal özelliklerinin belirlenmesi ile sorunların önüne geçilecek bir mekanizma geliştirilmesi gerektiğini öngörmüşlerdir.

Köksal (2019), tarımsal kredi kullanımlarını inceleyerek, işletmelere finansman akışı sağlamak amacıyla alınan kredilerin, gerekli kredi miktarından fazla talep edilerek kullanıldığında işletmelerin olumsuz yönde etkilendiğini tespit etmiştir. Tarımsal işletmelere kredi imkanları sunulurken çeşitli düzenlemelerin yapılmasını ve yayın araçlarının kullanılmasının gerekliliğini öne sürmüştür.

Gül ve Gürbüz (2016), Burdur ilinde süt sığırcılığı yapan işletmelerin kredi kullanımlarını incelemiş, incelemeleri sonucuna kadınlarında üretimde etkin olmalarına rağmen işletmelerin çoğunluğunu ve kredi talep edenlerin tamamını erkeklerden oluştuğunu belirtmiştir.

Karagaytan (2019), Samsun ili Çarşamba ilçesinde yaptığı çalışma sonucunda, tarımsal alanda kullanan kredilerde üreticilerin, geri ödemeyi sağlayamadıkları için erteleme yoluna gittiklerini ve kredi limitlerini de doldurduklarını bu yüzden farklı finansman kaynaklarına yönelerek borcu borç ile kapatmaya çalışarak daha çok sorun ve sıkıntı yaşadıklarından bahsetmiştir.

Bilge (2022), tarımsal alanda kredi kullanımlarında, işletmelerin kullanacağı kredi miktarının planlanmasının gerekliliğini, işletmecilerin eğitim durumlarının kredi kullanımlarında etkileyici unsur olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Ünlüer (2014), Eskişehir ilinde tarımsal işletmelerin kredi kullanımları ile ilgili yaptığı çalışmada ise kredi veren kuruluşlarda çalışanların, verilecek kredi ile ilgili üreticilere yeterli bilgi sunmadıklarını, tarımsal işletmelerde uygulanan kredilerin yetersiz kalması nedeniyle de yapılacak yatırımlar konusunda olumsuz etkilendiklerini, işletmelerin ise eski finansal bilgilerle faaliyet gösterdiklerini ifade etmiştir.

Sever ve ark., (2017), çalışmalarında sığır besicilik faaliyetlerinde üreticilerin karşılaştıkları ekonomik hususunda yararlanabilecekleri bilgi ve donanım sahibi kişi, topluluk veya kuruluşun gerektiğinden bahsetmişlerdir.

Terzi (2020), tarımsal işletmeleri incelediğimde borçlanmanın fazla olduğunu bu yüzden de gelişim sağlayamadıklarını tespit etmiş, tarımsal işletmelerin finansman yönetiminde yardımcı olacak eğitimlerin ve bilgilendirmelerin yapılarak durum kontrol mekanizmalarının geliştirilmesinin gerektiğini vurgulamıştır.

Keleş (2021), TRB (Van, Bitlis, Muş, Hakkâri) bölgesinde yapmış olduğu çalışmaya göre üreticilerin işletme için kullanabilecekleri kredi desteklemeleri hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadıklarını, bu yüzden işletmelerin kurulumunda ve devamlılığında kredi ve devlet desteklemelerinin yeteri kadar sağlanmadığını bu konuda gerekli desteklemelerde bulunulmasının önemini ifade etmiştir.

Kaşık (2015), Kahramanmaraş iline bağlı Türkoğlu ilçesinde yaptığı çalışmada tarımsal amaçlı kredi kullanımlarını etkileyen unsurları incelediğinde, işletme sahiplerinin arazi büyüklükleri ile sığır besi varlığının sayısı arttıkça kredi kullanımlarının da arttığını, demografik özellikleri içerisinde inceleme yaptığında ise yaşın kredi kullanımına etkisinin olduğunu belirlemiştir. Bu çalışmaya göre küçük işletmelere yönelik kredi temininde düzenlemelerin olması gerekmektedir. Büyüyen işletmelerin finansal yönetimlerinde, finansal danışmanlara başvurmaları gerektiğine işaret etmektedir.

2.5.Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Etkisi

Öztürk ve Demir (2015), finansal okuryazarlığı ele alarak çalışmalarında, finansal karmaşıklığın, sıkıntıların ve sorunların giderilmesi, finansal konularda beceri ve yeteneğin kazanılması, doğru zamanda ve yerde doğru kararların alınabilmesinin yolunun finansal okuryazarlık yolundan geçtiğini, günümüzde artık finansal okuryazarlığın gerekli bir durum haline geldiğini, bilinçli yönetim ve eğitimin geleceği olumlu etkileyerek refahı yükselttiğini, finans üzerine verilen eğitimlerin, bireylerin finansal konularda daha iyi kararlar alabilmelerini sağladığını, yalnızca bireylerin olumlu yönde etkilenmeleri değil piyasada da olumlu katkı sağladığını da ileri sürmüşlerdir.

Güler ve Tunahan (2017), yaptıkları çalışmada finansal okuryazarlığını mali kaynakların işlevsel olarak idare edilmesi şeklinde tanımlamıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre demografik özelliklerin ve bireylerin tasarruf tutumlarının finansal okuryazarlık seviyelerine göre farklılıklar gerçekleştirdiğinin neticesine varmışlardır. Bu çalışmada özellikle kredinin ayrıca kredi kartı kullanımının finansal temel terimlerin tanınırlığını etkilediğini ortaya çıkarmış ve genel olarak kredi kullanımları ile de bilmeden deneyimleyerek bilgi sahibi olabilmişlerdir.

Sarıgül (2020), finansal okuryazarlık konulu tez çalışmalarını incelemiş ve finansal okuryazarlık üzerine 63 tez yazıldığından bahsetmiştir. Finansal okuryazarlığın tanımını bireyin mali konularda kendini yetiştirebilmesi, gerekli tavır, duruş, bilgi ve yeteneklerini gerçekleştirebilmesi olarak belirten kavram şeklinde ifade etmiştir. Finansal okuryazarlık seviyesi yükseldikçe, mali problemlerin karar konularını kolaylaştırdığını ayrıca küçük yaşlardan itibaren eğitimde finansal okuryazarlık konusunun işlenmesinin gerektiğini, politika ve stratejilerin yapılması, gereken görevlilerin sağlanması, yayın ve yayım araçlarının da kullanarak devlet desteği ile finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması için çalışılması gerektiğini vurgulamıştır.

2.6. Tarımsal Sektörde Finansal Okuryazarlık

Eser ve Yiğitler (2020), finansal okuryazarlıktan bahsederken; finansal okuryazarlığın yalnızca banka konusunda değil ekonomik olarak her alanda hayata etki ettiğini geleceğe dair iyi planlamalar yaparak refah düzeyinde gerileme yaşamamayı sağlayacak önemli kriterlerden birisi olduğunu vurgulamıştır. Finansal okuryazarlığın yalnızca finansal kavramlara hâkim olmak değil finansal konularda bilgilerin iyi değerlendirilerek uygulanmasını anlatan kavram olduğunu da ifade etmişlerdir.

Can (2022), “Tarımsal ekonomilerde finansal okuryazarlık düzeyi karşılaştırması: Eskişehir ili örneği” adlı çalışmada üreticilere finansman sağlanırken, tekniklerde ve uygulamalarda farklılaşmanın görüldüğünü, sermayenin kısıtlılığı sebebiyle de finansman amacına uygun kullanılmasının öneminden bahsetmiştir. Bu alanda tarımsal üreticilerin bilgi yetersizlikleri ile aldıkları kararlarda olumsuz etki ve sonuçların yaşandığı, üreticilerin bilgilerinin geliştirilmesi ve arttırılması adına çeşitli kurum ve kuruluşlarca eğitimlerin verilmesi gerektiğini ve Türkiye’de finansal okur yazarlığının yeterli düzeyde olmamasından kaynaklı uzun vadeli kararlarda, yönetimde, sorunlarda ve risklerde finansal refahın sağlanması için gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Besicilik, özellikle kırsal alanlarda uzun yıllardır önemli bir geçim kaynağı olarak varlığını sürdürmektedir. Bu alanda faaliyet gösteren işletmelerin büyük bir kısmı küçük ölçekli olup, üretim süreçlerinde geleneksel yöntemleri sürdürmektedir. Ancak sektörde kayıt tutma alışkanlığının zayıf olması, eğitim seviyesinin düşük kalması ve mekanizasyonun sınırlı düzeyde olması, işletmelerin verimliliklerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Son yıllarda artan girdi maliyetleri ve finansal baskılar nedeniyle birçok yetiştirici üretimi azaltmakta ya da faaliyetlerini tamamen sonlandırmayı düşünmektedir. Bu finansal sıkıntıların temelinde, bilinçsiz uygulamalar, eksik finansal yönetim ve yetersiz bilgi birikimi yer almaktadır. Üreticiler kârlılık, kredi temini, finans yönetimi, örgütlenme ve ekonomik bilinç gibi temel konularda ciddi sorunlar yaşamaktadır. Yüksek faiz oranları da sektördeki gelişimi engelleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Besi işletmelerinin maliyet yapısında en büyük payı besi materyali, yem, işçilik ve veterinerlik hizmetleri oluşturmaktadır. Ancak bu maliyetler çoğu zaman hayvan satış fiyatlarının üzerinde kalmakta, dolayısıyla üretici kârlılığı ciddi şekilde azalmaktadır. Özellikle besi materyalinin yüksek maliyeti, işletmelerin maliyet baskısı altında kalmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, teknolojiye yatırım yapılması, mekanizasyonun artırılması ve etkin bir mali yönetim anlayışının benimsenmesi gereklidir.

İşletme ölçeği ile finansal dayanıklılık arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Küçük ölçekli işletmeler, maliyet baskılarına karşı daha savunmasız olmakta ve çoğu zaman zarar etmektedir. Sığır besiciliği yapan işletmelerin sermaye yapısının yaklaşık üçte ikisi arazi kaynaklı, üçte biri ise doğrudan hayvansal üretim kaynaklıdır. Orta ve büyük ölçekli işletmeler, dönemsel finansman açıklarını kendi sermayeleri ile kapatabilme imkânına sahipken, küçük işletmeler bu imkândan yoksundur.

Tarım sektöründe sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için kredi sistemleri önemli bir araç olmasına karşın, yüksek faiz oranları ve yetersiz kredi miktarları üreticilerin finansmana erişimini sınırlamaktadır. Türkiye’de Ziraat Bankası gibi kurumlar tarımsal finansman sağlasa da mevcut destekler sektör ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Özellikle finansal bilgi ve eğitim eksikliği, kredi kullanımında ciddi problemlere yol açmakta, işletmelerin nakit akışlarını yönetmelerini zorlaştırmaktadır.

Besi işletmelerinde, kredilerin aylık ödeme planları ile yıllık gelir döngüsü arasındaki uyumsuzluk, nakit akış problemlerini derinleştirmektedir. Bankacılık sisteminin sunduğu standart kredi yapılandırmaları ile tarımsal işletmelerin finansal döngüleri uyumlu değildir. Bu durum, bazı işletmelerin küçülmesine veya sektörden çekilmesine yol açmaktadır. Sektörün sürdürülebilirliği için kredi sistemlerinin tarımın yapısal özelliklerine uygun hale getirilmesi ve finansman modellerinin yeniden yapılandırılması gereklidir.

Ayrıca, yetiştiricilerin finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması büyük önem arz etmektedir. Eğitim eksikliği, yanlış kredi kullanımı ve plansız borçlanmaya neden olmakta, bu da işletmelerin finansal risklerini artırmaktadır. Özellikle borcun borçla kapatılmaya çalışılması gibi yaygın uygulamalar, sektördeki finansal istikrarı tehdit

etmektedir. Bu çerçevede, finansal danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve tarımsal işletmelere yönelik özel eğitim programlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Finansal okuryazarlık yalnızca bireysel kararları değil, sektörel yapının genel sağlığını da etkilemektedir. Mali kaynakların etkin yönetimi, kredi ürünlerinin doğru kullanımı ve temel finansal kavramların anlaşılması, tarım sektörünün sürdürülebilir büyümesi açısından kritik önemdedir. Bu kapsamda, küçük yaşlardan itibaren finansal eğitimin desteklenmesi ve sektöre yönelik devlet teşviklerinin artırılması, uzun vadede sektörün dayanıklılığını artıracaktır.

Sonuç olarak, sığır besiciliği sektörünün mevcut sorunlarının çözümü; finansal yönetim kapasitesinin artırılması, mekanizasyonun yaygınlaştırılması, kredi sistemlerinin sektöre özgü ihtiyaçlara göre uyarlanması ve finansal okuryazarlığın yaygınlaştırılması ile mümkündür. Bu süreçte, küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi ve sektörel dayanıklılığın artırılması temel öncelikler arasında yer almalıdır.

Literatürden özetle yukarıda belirtilen bilgiler çerçevesinde sığır besi işletmelerinin genel mevcut durumunun yanı sıra literatürde genellikle tarım sektörüne yönelik mevcut durum, sorunlar, maliyet veya masraflar üzerinde çalışılmıştır. Finansal okuryazarlık konusunda da çalışmalar bulunmaktadır. Fakat hayvancılık sektörüne ve özellikle sığır besiciliğine özgü çalışmalar sınırlıdır. Bu bağlamda, araştırma alan verilerine dayalı olarak sığır besi işletmelerinin finansal bilgi düzeylerini ortaya koymakta ve krediye erişim üzerinden finansal okuryazarlığa etkisini analiz etmektedir. Sığır besi faaliyetleri gerçekleştiren işletmelerin mevcut durum, öz sermayede yetersizlik, kredi yönelimleri üzerinden yetiştiricilerin tercihleri, beklenti ve düşüncelerini de inceleyen bu araştırma finansal okuryazarlığı ele alarak literatüre özgün bir katkı sağlamaktadır. Sığır besicilik sektörünün finansal okuryazarlık düzeyini ortaya koyarak sektörün gelişimine katkı sağlayacak bilgilerle ve sığır besicilik adı altında çalışmaların kısıtlı olması sebebi ile literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulgular, sığır besi faaliyetleri gerçekleştiren işletmelerde finansal okuryazarlığın önemini vurgulamakta; tarımsal finans ve finansman konusunda politikaların geliştirilmesine ve sektörün finansal eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik önemli katkılar sağlayacaktır.

3.ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

3.1.Dünya’da Sığır (Baş) Varlığı

Çizelge 3.1.1. 2019-2020 yıllarında sığır (baş) varlığı ve yüzdeler ile Dünya’da ilk 5 ülke

Sıralama	Ülke	2019 (baş)	Yüzdeler Pay	2020 (baş)	Yüzdeler Pay
1	Brezilya	215 008 958	14,29	217 836 282	14,26
2	Hindistan	193 462 871	12,85	194 943 621	12,77
3	Amerika Birleşik Devletleri	94 804 701	6,3	93 793 300	6,14
4	Etiyopya	65 354 090	4,34	702 91 776	4,6
5	Çin, Anakara	63 967 890	4,25	66 934 420	4,38

(FAO, 2025a)

Dünya’da sığır baş varlığı içerisinde en çok paylara sahip olan 5 ülke 2019 yılı ve 2020 yıllarında sırası ile Brezilya, Hindistan, ABD, Etiyopya ve Çin’dir. Genel olarak ilk 5 ülke 2019 yılı sığır (baş) varlıkları ile bir sonraki yıl ile kıyaslandığında hayvan (baş) sayılarında artışın söz konusu fakat ABD’de sığır (baş) varlığı bir sonraki yıla oranla yaklaşık olarak 95 milyondan 93 milyon sığır (baş) varlığına düşerek azalmanın meydana geldiği tespit edilmiştir. Bahsedilen 5 ülke (Brezilya, Hindistan, ABD, Etiyopya ve Çin), yine bir sonraki yılda da sıralamaları ile aynı kalarak dünya sığır (baş) varlıkları içerisindeki konumlarını korumuşlardır.

Çizelge 3.1.2. 2021-2023 yılları arasında sığır (baş) varlığı ve yüzdeler ile ilk Dünya’da 5 ülke

Sıralama	Ülke	2021 (Baş)	Yüzdeler Pay	2022 (Baş)	Yüzdeler Pay	2023 (Baş)	Yüzdeler Pay
1	Brezilya	224 601 992	14,59	234 352 649	15,04	238 626 442	15,14
2	Hindistan	193 383 591	12,56	194 148 070	12,46	194 478 229	12,34
3	Amerika Birleşik Devletleri	93 586 500	6,08	91 788 700	5,89	88 841 000	5,64
4	Çin, Anakara	68 720 750	4,46	71 510 950	4,59	73 559 570	4,67
5	Etiyopya	66 260 987	4,3	67 5703 46	4,34	70 904 004	4,5

(FAO, 2025b)

Dünya sığır (baş) varlığı 2021 ile 2023 yılları itibariyle incelendiğinde ilk beş sırada 2021, 2022, 2023 yıllarında da sıralaması hiç değişmeden konumunu koruyarak yer almış beş ülke sırasıyla; Brezilya, Hindistan, ABD, Çin ve Etiyopya'dır. Genel olarak Brezilya, Hindistan, Çin ve Etiyopya ülkelerinin sığır (baş) varlığı ile 2021 ve 2023 yıllarında artış meydana gelmiştir. Fakat söz konusu yıllar içerisinde ABD'nin sığır (baş) varlığında bir sonraki yıllarda bir önceki yıllara oranla düşüşler meydana geldiği tespit edilmiştir. 2021 yılında ABD'nin yaklaşık 94 milyon olan sığır (baş) varlığı, 2023 yılında ise yaklaşık 89 milyona düşerek gerilemiştir.

Çizelge 3.1.3 2019-2023 yılları arasında Dünya sığır (baş) varlığındaki değişim ve yüzdelerdeki değişimi ile Dünya'da ilk 5 ülke

Ülkeler	2019 (Baş)	2023 (Baş)	Sığır (baş) Varlığındaki Değişim	Yüzdelerdeki Değişim
Brezilya	215 008 958	238 626 442	23 617 484	11,0
Hindistan	193 462 871	194 478 229	1 015 358	0,5
Amerika Birleşik Devletleri	94 804 701	88 841 000	-5 963 701	-6,3
Çin, Anakara	63 967 890	73 559 570	9 591 680	15,0
Etiyopya	65 354 090	70 904 004	5 549 914	8,5

(FAO, 2025c)

2019 yılı itibariyle 2023 yılına kadar sığır (baş) varlığı incelenerek; söz konusu 5 yıl içerisinde ilk üç ülke ilk sırada Brezilya, ikinci sırada Hindistan, üçüncü sırada ise ABD yer almıştır. 2019 ve 2020 yıllarında ise Etiyopya dördüncü sırada yer almış fakat 2021 yılı itibari ile dördüncü sıraya Çin yükselmiş ve 2022 ile 2023 yıllarında da yeri değişmemiştir. Çizelge 3.1.3. de verilen 5 yıllık (2019-2023) sığır (baş) varlığı ile; yaşanan değişimler incelendiğinde ise ABD dikkat çekmektedir. ABD sığır (baş) varlığında meydana gelen düşüş son 5 yılda (2019-2023) 6 milyon civarında olduğu ve dünyadaki payının yüzdelerdeki değişimi ise yaklaşık %-6 olarak tespit edilmiştir. Bir diğer dikkat çeken değişim ise incelendiğinde Çin'de meydana gelmiştir. Çin yaklaşık 2019 yılında 64 milyon olan sığır (baş) varlığını, 2023 yılı itibariyle yaklaşık 74 milyona ulaştırmıştır. Bu açıdan bakıldığında 2019 yılında mevcut sığır (baş) varlığı ile 2023 yılı

mukayese edildiğinde yaklaşık olarak 10 milyon fark ile %15 sığır (baş) varlığında değişimin dolayısıyla artışın meydana geldiği tespit edilmiştir.

3.2.Dünya’da Sığır (Baş) Varlığı İçerisinde Türkiye

Çizelge 3.2.1.Türkiye’nin sığır (baş) varlığı ile Dünya’daki payı ve yıllara göre değişimi

Yıllar	Sıralama	Türkiye Sığır (Baş) Varlığı	Dünya’daki Payı %	Sığır (Baş) Varlığındaki Değişim	Yıllara Göre Değişimi %
2019	19	17 688 139	1,18	645 633	3,8
2020	18	17 965 482	1,18	277 343	1,6
2021	19	17 850 543	1,16	-114 939	-0,6
2022	21	16 851 956	1,08	-998 587	-5,6
2023	22	16 421 256	1,04	-430 700	-2,6

(FAO, 2025d)

Türkiye’nin sığır (baş) varlığı incelendiğinde ise; 2019 yılında Türkiye’nin toplam sığır (baş) varlığı 17 milyon 688 bin 139 iken bir sonraki yılda ise %1,6 oran ile bir önceki yıla kıyasla artış gerçekleştirmesine rağmen dünyadaki payı 2020 yılında da (1,18) yine aynı oranda kalmıştır. Türkiye sığır (baş) varlığı 2019-2020 yıllarında artış yaşamasına rağmen, 2021, 2022 ve 2023 yıllarında ise sığır (baş) varlığında düşüşlerin meydana geldiği çizelge 3.1.1’de açıkça gösterilmektedir. Türkiye’nin Dünya’daki yüzdelik payları 2021 yılında (1,16) düşüşe geçmiş ve 19. Sırada yer almakta iken 2022 yılı itibariyle 21. Sıraya gerilemeye devam etmiş ve 2023 yılında ise 22. Sıraya gerilediği tespit edilmiştir. Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere genel olarak Türkiye’de sığır (baş) varlığı her geçen yıl azalarak dünya üretiminde payı ve önceki yıllara oranla yüzdelik değişimi düşüşe geçmiştir.

Türkiye’de son yıllarda sığır besi üretimi incelendiğinde ise, 2023 yılında 16 421 256 baş olan sığır sayısı 2024 yılında 16 396 168 baş sayısına düşerek bir önceki yıla oranla %0,2 sığır sayısında azalma meydana gelmiştir (TÜİK, 2024).

Türkiye’de son yıllarda yaşanan bu düşüşün sebeplerinin araştırılması ve nelerden kaynaklandığının tespit edilmesi gerekmektedir çünkü Türkiye sahip olduğu potansiyele göre sığır üretiminde daha fazla paya sahip olmalıdır.

3.3.Tokat İlinin Türkiye İçerisindeki Sığır (Baş) Varlığı

Çizelge 3.3.1. Tokat İlinin sığır (baş) varlığı ve Türkiye içerisinde yıllara göre payı

YILLAR	İLLER ARASINDAKİ SIRALAMA	TOKAT SIĞIR (BAŞ) HAYVAN VARLIĞI	TÜRKİYE SIĞIR (BAŞ) HAYVAN VARLIĞI	TOKAT'IN TÜRKİYE'DE % PAYI
2018	16	299 626	17 042 506	1,76
2019	18	301 603	17 688 139	1,71
2020	19	302 592	17 965 482	1,68
2021	19	291 586	17 850 543	1,63
2022	19	288 136	16 851 956	1,71
2023	19	271 028	16 421 256	1,65

(Anonim, 2025a)

Tokat ili sığır (baş) varlığı açısından incelendiğinde ise Türkiye’de iller arasında üretim payı ile 2018 yılında 16. sırada iken 2019 yılında ise 18. Sıraya gelerek, gerileme meydana gelmiştir. Tokat ili 2020 yılı dahil 2023 yılına kadar sığır baş hayvan varlığı ile 19. sırada yer almıştır. Çizelge bkz. 3.3.1.’de de gösterildiği üzere Tokat ilinde sığır (baş) varlığı meydana gelen bu düşüşün sebepleri araştırmaya konu olmuştur.

Sığır hayvan varlığında gerek Türkiye’nin dünya üretiminde gerilemesi, gerek kendi içerisinde yaşadığı gerileme, gerek ise araştırmaya söz konusu olan Tokat ilinin yıllara göre yaşamış olduğu bu gerileme çeşitli sebeplerden ve sorunlardan kaynaklanmaktadır.

3.4. Araştırma Bölgesi Hakkında Bilgi

3.4.1. Coğrafi Konum, Nüfus ve İklim

Tokat ili konumu itibariyle orta Karadeniz ile iç Anadolu arasında, yukarı Kızılırmak havzasında yer almaktadır ve Tokat; Amasya, Yozgat, Sivas Ordu ve Samsun illeri ile sınır komşusudur. (Taşlıgil ve Şenol, 2022). Tokat ilinin toplam yüz ölçümü ise 9.958 km² ile Türkiye toprakları içerisinde %1,3 pay ile yer almaktadır ve 11 ilçe 609 köy ve 77 belden oluşmaktadır (Anonim, 2025b).

Çizelge 3.4.1.1. Tokat toplam nüfus

Yıllar	İl	Toplam Nüfus (bin)
2022	Tokat	596 454
2023	Tokat	606 934
2024	Tokat	612 674

(TÜİK, 2025)

Tokat ili 2024 yılı itibariyle son üç yılda nüfusta yükseliş yaşamaktadır (bkz. Çizelge 3.4.1). Tokat ilinin toplamda 612 674 (2024) nüfusa sahiptir.

Tokat ili iklim özellikleri açısından incelendiğinde ise geçiş iklim karakteristiğine sahip olup yazın temmuz ayında en yüksek sıcaklığa ve kışın ise ocak ayında en düşük soğukluğa ulaşmaktadır. Tokat ilinin en çok yağış aldığı ay ise 58,0 mm ile mayıs ayında gerçekleşmektedir. Farklı yönlerden gelen rüzgarlar sebebiyle ise dolu yağışlarıyla tarımı olumsuz etkilemektedir (Anonim, 2018a).

3.4.2. Arazi Yapısı

Tokat ili arazi yapısı bakımında alçak eğimli arazileri ile ovaları, dağlık alanları, vadileri ve tarım alanları ile çeşitli topografik özelliklere sahiptir. Mevcut tarım arazileri içerisinde kuru ve sulu tarım gerçekleştirilmektedir. Tokatta sulu tarım arazilerin yer aldığı alanlar tarım arazilerinin %38'ini oluşturmaktadır. Sulu tarımın gerçekleştirilmesinde ise Yeşilirmak büyük bir role ve öneme sahiptir. Yeşilirmak'ın suladığı tarım arazilerinin yansıra sulu tarım arazilerinin bir kısmına da Kelkit çayı ve Çekerek ırmağı fayda sağlamaktadır. Kuru tarım arazilerinin ise toplam tarım arazileri içerisindeki pay %62'dir. Daha çok kuru tarıma ağırlık verilmektedir (Gök ve ark., 2022).

Tokat ili yüz ölçümünün %37'si tarım arazileri ile kaplıdır (Anonim, 2018b).

Toprak özellikleri açısından Tokat ili en çok kahverengi orman topraklarına sahiptir. Az oranlarda da olsa Tokat ilinde kireçsiz kırmızı orman toprakları, kestane rengi topraklar, alüvyal topraklar ve kolüvyal topraklarına da rastlanmaktadır (Gök, 2020).

Tokat ili tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilebildiği verimli ovalara sahip olması ile birlikte; başta Kazova, Niksar ovası, Omala ovası, Erbaa ovası, Turhal ovası, Artova ovası yer almaktadır. Ovaları ile meyve sebze tahıl tütün gibi ürünlerin yetiştirildiği değerli ovalara sahiptir (Anonim, 2025c)

3.4.3. Tarımsal Yapı ve Üretim

Tokat tarımsal üretimde potansiyeli olan bir şehirdir. Tokat ilinde baklagil tahıl yem bitkisi yumrulu bitkiler aromatik lifli bitkiler vs. meyve ve sebze gibi birçok ürünün yetiştiriciliği gerçekleştirilmektedir. Bu açıdan üretimde çeşitlilik sayesinde bitkisel üretimde oldukça zengindir (Anonim, 2024a)

Çizelge 3.4.3.1. Tokat ili tarım alanları ve dağılımı

İşenen Tarım Arazisi Dağılımı		Ekiliş (Ha)	Ekiliş %
Tarla		27546920	70,39
Sebze	Açıkta	1278480	3,27
	Örtü Altı	9860	0,03
Meyve ve Baharat		1206630	3,08
Bağ		699050	1,79
Kavak ve Söğütlük		262450	0,67
Süs Bitkileri	Açıkta	1680	0,00
	Örtü Altı	5439	0,01
Aromatik Bitkiler		2390	0,01
Nadas		3964620	10,13
Tarıma Elverişsiz Boş Alan		4154970	10,62
Toplam		39132489	100

(Anonim, 2024b)

Tokat ili tarım alanları içerisinde ekilen (ha) alanlar olarak incelendiğinde; en başta yaklaşık %70 oranı ile tarla ekiliş alanı gelmektedir. İkinci sırada ise %11 oran ile nadasa bırakılan alanlar gelmektedir. Genel olarak ise meyve ve baharat ekim alanları, sebze ekim alanları, bağ yetiştiriciliği için kullanılan alanlarının bulunması, süs bitkileri yetiştiriciliği, aromatik bitki ekiliş alanlarının yer alması, ekiliş alanları ile Tokat'ın çok çeşitliliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Çizelge 3.4.3.2. Tokat ili bazı tarla ürünleri ve üretim alanları ile Türkiye'deki payı

Ürünler	Ekiliş (Ha)	Ekiliş %	Türkiye'de Ekiliş (Ha)	Tokat'ın % Payı
Buğday	149138	53,58	7023808	2,12
Arpa	30663	11,02	3254867	0,94
Ayçiçeği	24128	8,67	973722	2,48
Yonca (Yeşil Ot)	14503	5,21	560749	2,59
Mısır (Dane)	11746	4,22	789444	1,49
Fiğ (Dane + Yeşil Ot)	10456	3,76	235466	4,44
Şeker Pancarı	8207	2,95	324665	2,53
Diğer	29488	10,59	5182683	0,57
Toplam	278329	100,00	18345404	1,52

(Anonim, 2024c)

Tokat ili verilen (bkz. Çizelge 3.4.3.2.) bazı tarla ürünleri buğday, arpa, mısır(dane), yonca, ayçiçeği, fiğ, şeker pancarı gibi ürünlerin yetiştirildiği tarım zengini bir şehirdir. Tokatta yaklaşık %54 oran ile en fazla buğday ürünün ekiliş alanlarının yer almaktadır. Ardından ise yaklaşık %11 oran ile de arpa ekiliş alanlarına yer verilmektedir. Verilen ürünler Türkiye ekiliş alanları ile kıyaslaması yapıldığında ise Türkiye’de Tokat ili en çok yoncan ekiliş alanları ile (%2,59) pay sahibi olarak yer alırken ikinci sırada ise ayçiçeği (%2,48) ile yer almıştır. Ekiliş alanları doğrultusunda Tokat ili (bkz. Çizelge 3.4.3.2.) çeşitli birçok ürün yetiştiriciliğinde ekim alanlarına sahiptir.

3.4.4. Mera ve Otlak Alanları

Çizelge 3.4.4.1. Tokat ili bazı tarla ürünleri ve üretim alanları ile Türkiye’deki payı

Arazi Dağılımı	Alan (Ha)	%
Orman Arazisi	465937	46,4
Tarımsal Arazi	391325	38,97
Diğer Araziler	86076	8,57
Çayır Mera Arazisi	60861	6,06
İlin Yüzölçümü	1004200	100

(Anonim, 2024d)

Tokat ilinin yüz ölçümün yaklaşık %6’sını çayır mera arazileri oluşturmaktadır.

Tokat ilinde yer alan meraların yaklaşık %85’i orta ve zayıf meralardır. Ağır otlatma nedeniyle Tokat’ın sahip olduğu meralardaki ot kalite seviyesi giderek düşmektedir ve mera alanlarında azalmalar meydana gelmektedir (Anonim, 2022a)

Çizelge 3.4.4.2. Tokat ili bazı tarla ürünleri ve üretim alanları ile Türkiye’deki payı

	Alan (Ha)
Mera	32104.0
Yaylak	25608.1
Kışlak	10.1
Otlak	1421.3
Çayır diğer	120.7

(Anonim, 2022b)

Tokat ili çayır, mera, otlak, yaylak ve kışlaklara sahiptir. Tokat ili büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde mevcut meraları ile oldukça önemli bir potansiyele sahiptir.

3.4.5. Hayvancılık

Çizelge 3.4.5.1. Tokat büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı

Cinsi	Tokat Sayısı (baş)	%'Si
Sığır	24 805 600	35,70
Manda	797 300	1,15
Koyun	38 625 600	55,59
Keçi	5 156 400	7,42
At	34 200	0,05
Diğer	699 00	0,10
Genel Toplam	69 489 000	100

(Anonim, 2024e)

Tokat ili hayvancılık potansiyeli taşıması yönünden oldukça önemli bir konumda yer almaktadır. Tokat ili hayvan varlığı (baş) içerisinde yaklaşık %56 pay ile koyun (baş) varlığı ilk sırada yer almaktadır. Tokat ilinde sığır (baş) varlığı ise, büyükbaş hayvan varlığı içerisinde %38'lik pay oranı ile ilk sırada gelmektedir. Tokat ilinde manda, koyun, at, eşek, keçi vs. birçok hayvan yetiştiriciliği gerçekleştirilmektedir.

Çizelge 3.4.5.2. Tokat hayvan (baş) varlığı

Hayvan Grubu		Adet	%	
Büyükbaş	Sığır	Kültür	86933	33,95
		Kültür Melez	138440	54,07
		Yerli	22683	8,86
	Sığır Toplam		248056	96,89
	Manda		7973	3,11
Büyükbaş Toplam		256029	100	
Küçükbaş	Koyun	386256	88,22	
	Kıl Keçisi	51564	11,78	
Küçükbaş Toplam		437820	100,00	
Tek Tırnaklı	At	342	32,85	
	Eşek	666	63,98	
	Katır	33	3,17	
Tek Tırnaklı Toplam		1041	100	
Küçük Evcil Hayvan	Tavuk	272252	92,04	
	Hindi	5851	1,98	
	Ördek	3384	1,14	
	Kaz	14319	4,84	
Küçük Evcil Hayvan Toplam		295806	100	
Arcılık	Arı Kovanı	52022	100	

(Anonim, 2024f)

3.5. Dünya’da Kredi Kullanım Miktarları ve Türkiye’nin Payı

Çizelge 3.5.1. Dünyada toplam kredi kullanım miktarları (\$) ve yüzdeler (%)

YIL		TOPLAM MİKTAR (\$)	%	YIL	TOPLAM MİKTAR (\$)	%
2022	Asya	32054311,28	56,39	2023	33504897,22	56,78
2022	Amerika	13001250,74	22,87	2023	13337240,13	22,60
2022	Avrupa	9909092,66	17,43	2023	10325934,27	17,50
2022	Okyanusya	1319300,41	2,32	2023	1363357,26	2,31
2022	Afrika	563769,27	0,99	2023	477155,57	0,81
2022	Dünya	56847724,36		2023	59008584,45	
2022	Türkiye	347892,56	0,61	2023	375658,65	0,64

(FAO, 2025e)

2023 yılı FAO verilerine göre Türkiye toplam kredi kullanım miktarı (375659 milyon dolar) bir önceki yıla göre (347 893 milyon dolar) %7,98 artmıştır. Çizelge 3.5.1.’de gösterildiği üzere 2023 yılı dünyada kullanılan toplam kredi miktarı (59 008 584 milyon dolar) içerisinde Türkiye’nin toplam kredi kullanım (375 659 milyon dolar) payı %0,64 ‘tür.

Türkiye dünyada toplam kredi kullanımında 2023 yılı itibariyle (FAO) bir önceki yıla (347 893 milyon dolar) mukayese edildiğinde meydana gelen oransal değişimi ise 0,08 (binde sekiz) artarak yaklaşık 375 659 milyon dolara ulaşmıştır.

3.6. Dünya’da Tarımsal Kredi Kullanım Miktarları ve Türkiye’nin Payı

Çizelge 3.6.1. Dünyada toplam tarımsal kredi kullanım miktarları (\$) ve yüzdeler payları (%)

YIL		TOPLAM MİKTAR (\$)	%	YIL		TOPLAM MİKTAR (\$)	%
2022	Asya	659936,3	51,07	2023	Asya	702761,2	52,12
2022	Avrupa	323810,8	25,06	2023	Avrupa	326222,2	24,19
2022	Amerika	144172,3	11,16	2023	Okyanusya	151530,9	11,24
2022	Okyanusya	142037,6	10,99	2023	Amerika	147826,5	10,96
2022	Afrika	22180,51	1,72	2023	Afrika	19978,3	1,48
2022	Dünya	1292137,5		2023	Dünya	1348319,1	
2022	Türkiye	97,0	0,01	2023	Türkiye	124,5	0,01

(FAO, 2025f)

2023 yılı FAO verilerine göre dünya toplam tarımsal kredi kullanım miktarı (1 348 319 milyon dolar) içerisinde Türkiye’nin payı (1245 milyon dolar) %0,01’dir. Çizelge 3.6.1’de gösterildiği üzere 2023 yılı dünyada kullanılan toplam tarımsal kredi miktarı bir önceki yıla göre kıyaslanarak %28,41 artış göstererek Türkiye’nin toplam tarımsal kredi kullanım miktarı 125 Milyon dolara yükselmiştir.

Türkiye dünyada toplam kredi kullanımında FAO verilerine göre 2023 yılı itibarıyla bir önceki yıla (97 Milyon dolar) mukayese edildiğinde meydana gelen oransal değişimi ise 0,28’dir.

Dünyada 2023 FAO verilerine göre (59 008 584 milyon dolar) toplam kredinin (bkz. Çizelge 3.5.1.) %2,28’ini tarım kredisi (1 348 319 milyon dolar) oluşturmaktadır.

3.7. Finansal Okuryazarlık

3.7.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı

Öncüler (2018), değişen ve gelişen dünyada finans konusunda bilginin yeterli olmadığını ve gerektiği gibi kullanılmadığını bu yüzden finansal okuryazarlık kavramının ortaya çıktığını belirtmiş ve mali alandaki gelişmeler neticesinde en çok mücadele edilmesi gereken alanın finansal konular olduğundan bahsetmiştir. Finansal okuryazarlığı tanımlarken genel olarak çeşitli mali koşul ve şartlarda etkin kararlar alarak kısa veya uzun vadede kararların işlediğini ve devamlılığını sağlamayı başaran önemli bir kavramı ifade ettiğini birçok çalışmadan bahsederek ifade etmiştir.

Ergün ve ark., (2014), finansal okuryazarlıkla ilgili yaptıkları çalışmaya göre finansal okuryazarlığın net bir tanımının olmadığını fakat çeşitli birçok tanımının yer aldığını, genel olarak bireylerin varlıklarını doğru, etkin ve mantıklı şekilde değerlendirip, yönetebilme olgunluğuna erişilmesi olarak ifade etmişlerdir.

Cude (2021), finansal okuryazarlık başlıklı kitabında finansal okuryazarlıktan bahsederken finansal okuryazarlık kavramı üzerinde ortak bir tanımın olmadığını farklı fikirlerin olduğunu finansal okuryazarlık tanımları incelediğinde ise çok az ortak fikrin yer aldığını birçok farklı tanımının olduğunu tespit etmiş ve net bir ortak tanımın olmadığından bahsetmiştir.

Worthington (2013), Avustralya’da yapmış olduğu finansal okuryazarlık ve finansal okuryazarlık programları” adlı çalışmasında 10 yıl öncesine kadar finansal okuryazarlık hakkında pek bir şey bilinmemesini ifade etmiş fakat son yıllarda finansal okuryazarlık çeşitli program ve finansal kuruluşlarda giderek ilginin yoğunlaştığını, finansal okuryazarlık üzerine akademisyenlerin büyük ilgi ve yöneliminin olduğunu okuryazarlığa ilginin dünya çapında daha da arttığını tespit etmiştir.

Alkaya ve Yağlı (2015), gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında genel hatları ile finansal okuryazarlığı sigorta yatırım tasarruf ve kredi gibi konularda fertlerin doğru irade ve doğru tutum göstermeleri şeklinde tanımlayarak fertlerin finansal durumlarda bilgi zeminli Kararlar sağlayan yeterlilik seviyesi şeklinde ifade etmiştir.

Yalçınkaya ve Er (2019), finansal okuryazarlık konusunu içeren arařtırmalarında finansal okur yazarlıđın tanımını finansal dűzen içerisinde kiřilerin elindeki geliri maddi birikimleri nakdi mantıklı deđerlendirme yűnetebilme ve finansal durumlarda bilinçli olarak davranıřlarda ve yűnetimlerde bulunma řeklinde ifade etmiřlerdir.

3.7.2.Finansal Okuryazarlıkla İlgili Kavramsal Karışıklıklar

Marcolin ile Abraham (2006), Finansal okur yazarlık űzerine yapılan çalışmaların çoğunluğu incelediğinde ise; çalışmasında finansal okuryazarlık teriminin karıştırılmasından bahsederek finansal bilgi bir diğer kavram ise finansal eğitimin finansal okuryazarlık kavramları ile karıştırıldığını birbirlerinin yerine sıkça kullanıldığını ifade ederek bu kavramların farklı olduğunu ve genelde karıştırılan kavramlar olduğunu araştırmışlardır.

Huston (2010), finansal okuryazarlıđın ۆlűlmesi adlı çalıřmasında finansal okur yazarlıđın ۆnűnde 3 engel olduđunu bunların ise;

- 1) Finansal okur yazarlık tanımının eksikliği, finansal okur yazarlığın tam bilinmemesi ve finansal bilgiyle karıştırılması
- 2) Finansal okur yazarlık űzerine yapılan çalışmalarda kapsamlı olmayan analizlerin yapılması
- 3) Finansal okuryazarlık űzerine yapılan çalışmaların çoğunluğu incelendiğinde ise nitelik barındırmaması

şeklinde ifade ederek finansal okuryazarlığın anlaşılmamasını genel olarak bu 3 engele bağlayarak ifade etmiştir.

3.7.3.Finansal Okuryazarlık Üzerine Yorum ve Tanım

Literatür taramalar ve gerekli araştırmalar sonucunda genel olarak özetlemek gerekir ise;

Finansal okuryazarlık kavramı üzerinde ortak bir tanım bulunamamıştır. Genelde ise finansal tutum, finansal davranış veya finansal boyutları ile ele alınmıştır. Bu durum neticesinde ise finansal okuryazarlık tanımlarında bakımından karmaşıklıklar meydana gelmektedir. Finansal okuryazarlık son yıllarda ilgi çeken bir konu olmasının yanı sıra net bir tanım aşamasına henüz geçememiştir ve gelişim süreci içerisinde kalmıştır.

Finansal okuryazarlık kavramının net bir tanıma ulaştırılabilmesi adına katkı sağlayabilmek için tanımlamak gerekir ise;

Finansal okuryazarlık, bireyin finansal konulara ilişkin bilgi ve kavramlara hâkim olarak, finansal tercihlerinde, düşünce yapısında ve yönelimlerinde bilinçli ve etkin bir şekilde bilgi kullanımını sağlayabilme yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin finansal süreçleri doğru analiz edebilmesini, bilinçli karar mekanizmalarını işleterek kaynaklarını etkin biçimde yönetebilmesini ve doğru bilgiyi doğru alanlara yönlendirerek maksimum faydayı elde edebilmesini mümkün kılar. Finansal okuryazarlık, yalnızca mevcut bilgiyi kullanmakla sınırlı kalmayıp, bireyin değişen finansal koşullara uyum sağlayarak sürdürülebilir başarıyı yakalayabilmesi için gerekli stratejik düşünme ve uygulama becerilerini de kapsar. Bu bağlamda finansal okuryazarlık, bireyin ekonomik refahını artırmasının yanı sıra, daha geniş anlamda finansal sistemlerin sağlıklı işleyişine katkı sunabilecek temel bir yetenek alanı olarak değerlendirilmektedir.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1. Materyal

Araştırma materyalini, Tokat merkez ilçeye bağlı köylerde sığır besi yetiştiriciliği faaliyetlerinde bulunan ve tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemi uygulanarak belirlenen 169 işletme sahibi ile yüz yüze anket gerçekleştirilerek elde edilen birincil veriler oluşturmuştur. Anket çalışması ise 2024 yılında gerçekleştirilmiştir.

Anket hazırlanırken konu ile ilgili literatür kaynaklarından yararlanılmıştır. Ayrıca Tokat Tarım ve Orman Bakanlığı İl Müdürlüğü ve konu ile ilgili literatür bilgileri araştırmanın diğer veri kaynaklarını oluşturmuştur.

Bu tez çalışmasında gerekli olan ana materyaller içerisinde ankete dayalı olarak veriler yer almaktadır. Yüksek Lisans tezinin yürütülebilmesi için Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik kurul Kararları Kapsamında 22.10.2024 tarihinde 17 numaralı oturumda 01- 43 sayılı etik kurul kararı alınmıştır.

4.2.Yöntem

Bu çalışmanın örnek hacmini Tokat İl Tarım ve Orman Bakanlığının kayıtlarına göre verilerden yararlanarak oluşturmuştur. 2022 yılında elde edilen verilere göre Tokat merkez ilçeye bağlı 141 köyde sığır besi hayvanı (en az beş sığır işletmesi olması baz alınmıştır) yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bu 141 adet köyde toplam 80.543 besi hayvanı olduğu kayıtlardan öğrenilmiştir. Tokat merkez ilçedeki köylerin sahip olduğu yoğun sığır besicilik yapan 27 merkez köy tespit edilmiş araştırma kapsamından yer almıştır. Böylelikle Tokat merkez ilçelerin sahip olduğu toplam besi yetiştiricilerinin %50'si araştırma kapsamında örnekleme alınarak araştırma popülasyonunu oluşturmuştur.

Çizelge 4.2.1 Çalışmada yer alan köylerin isimleri, besi hayvan sayısı ve genel ortalamadaki yüzdesi

Köy adı	Besi hayvan sayısı	Genel ortalamadaki yüzdesi (%)
Ortaören	2667	3.31
Kızık	2151	2.67
Çerçi	2029	2.52
Büyükyıldız	1998	2.48
Çamlibel-Akin	1885	2.34
Küçükbağlar	1800	2.23
Taşlıçiftlik	1726	2.14
Güryıldız	1664	2.07
Çamalti	1534	1.90
Keşlik	1510	1.87
Gözova	1500	1.86
Semerci	1451	1.80
Tahtoba	1377	1.71
Dereyaka	1373	1.70
Kizilköy	1351	1.68
Madas	1348	1.67
Çamağzi	1327	1.65
Çat-Cumhuriyet	1326	1.65
Emirseyt	1323	1.64
Yağmurlu	1253	1.56
Ormanbeyli	1219	1.51
Ulaş	1207	1.50
Çat-Karşiyaka	1200	1.49
Çamlibel-Aktepe	1188	1.47
Emirseyt-Bozatalan	1020	1.27
Merkez-Çay	986	1.22
Avlunlar	981	1.22
Genel Toplam	80543	100.00

Kaynak: Tokat Tarım ve Orman İl Müdürlüğü (2022)

4.2.2.Örnekleme Aşamasında Uygulanan Yöntem

Örnek hacminin belirlenmesinde ilk olarak örneğe giren işletmelerin hayvan sayıları dikkate alınarak varyasyon katsayısı hesaplanmıştır. Varyasyon katsayısı bir popülasyon veya örneğe ait birimlerin değerlerin homojen veya heterojen olup olmadığını göstermesi bakımından önemlidir (Düzgüneş ve ark.,1983).

Varyasyon katsayısı %75'ten yüksek bulunduğu için anket yapılarak işletme sayısını belirlemede “Tabakalı Örnekleme Yöntemi” kullanılmıştır. Buna göre %95 güven aralığı ve ortalamadan %5 sapma ile (t tablo değeri =1,96) anket sayısı 169 işletme olarak belirlenmiştir. Örneklemede Oransal Dağılım Yöntemi kullanılmış ve örnek hacmi eşitlik (1) numaralı formülle hesaplanmıştır (Çiçek ve Erkan, 1996).

$$n = \frac{N \cdot \sum N_h S_h^2}{N^2 D^2 + \sum N_h S_h} = \frac{376768776,4}{42118916 * 0,48617183 + 183431,7} = 168,61 \quad (1)$$

$$D = \left(\frac{d}{z}\right)^2 = \left(\frac{X * 0,05}{1,96}\right)^2 = \left(\frac{19,058 * 0,05}{1,96}\right)^2 = 0,486172 \quad (2)$$

Formül 1 ve 2 de;

n = Örnek hacmi

N_h= h' inci tabakaya ait örnekleme çerçevesindeki işletme sayısı

S_h= h' inci tabakadaki verilerin standart sapması

N= örnekleme çerçevesindeki toplam işletme sayısı

t= güven aralığı için tablo değerini

D= ortalamadan %5 oranında sapmayı (d/z) ifade etmektedir.

z= t dağılım çizelgesindeki serbestlik derecesi ve belirli bir güven sınırına ait değeri

Anket uygulanan işletmeler tesadüfi olarak seçilmiş olup 1 ve 2 numaralı formül uygulanarak toplamda 169 örnek sayısı belirlenmiştir. Popülasyonu oluşturan işletmelerin tabakalara göre dağılımı ve her tabakadan örneğe seçilen işletme sayısı Çizelge 4.2.2.1. 'de verilmiştir.

Çizelge 4.2.2.1. Popülasyonu oluşturan işletmelerin tabakalara göre dağılımı ve her tabakadan örneğe seçilen işletme sayısı

Tabaka No	Alt-üst sınırlar (baş)	$\bar{X}$	N_h	S_h	$N_h * S_h$	S_h^2	$N_h * S_h^2$	Örnek sayısı (n_h)
I	5 -10	7,33	747	1,68	1255,50	2,82	2110,15	61
II	11- 30	17,93	970	5,35	5185,84	28,58	27724,67	80
III	31- 227	48,30	337	21,35	7194,59	455,78	153596,90	28
Toplam			2054	28,38	13635,93	487,18	183431,73	169
Ortalama		19,06	-	-	-	-	-	-

Bina ve alet makine sermayesi için amortisman masraflarında beton binalarda %2, alet makine sermayesi için %5 olarak hesaplama yapılmıştır (Erkuş ve ark., 1995 Sayılı; ve Esengün, 2002).

Döner sermaye faizi, değişen masraflara T.C Ziraat Bankasının besicilik kredilerinde uyguladığı faiz oranının yarısı (%9) ile hesaplanmıştır (Sayılı & Esengün, 2002).

Değişken masraf: besi başı satış değeri, yıllık toplam olmak üzere: yem masrafı kendi içerisinde; kaba yem ve kesif yem, toplam işçilik, veteriner ve sağlık masrafı, su masrafı, elektrik ısıtma masrafı, hayvan sigorta masrafı, pazarlama masrafı başlıkları adı altında sığır besi işletmecilerine sorularak alınan yanıtlar ile hesaplama yapılmıştır.

Sabit masraf: daimî işçi masrafları, ağıl sermaye amortismanı, ahır sermaye faizi (%2 faiz oranı kullanılmıştır) ahır bakım-tamir masrafı, makine sermaye amortismanı, makine sermaye faizi (%2 faiz ile hesaplanmıştır)

Değişken ve sabit masraflar yukarıda açıklamalarında verilen başlıklar adı altında sorulmuştur. İşletmenin masrafları ise sabit ve değişken masrafların toplanması ile hesaplanmıştır (Erkuş ve ark., 1995).

Bilgisayar ortamında çalışılarak, anket verilerinin dökümleri Microsoft Excel programına aktarılmış, verilerin analizi gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler üzerinde gereken hesaplamalar yapılmıştır. Ayrıca masraf kalemlerinde yer alan değişken ve sabit masraflarda, sığırcılık geliri başlığı adı altındaki verilerde yine Excel ortamında hesaplanmıştır.

Elde edilmiş sonuçlar ise frekans, yüzde ve ortalama olarak çizelgeler içerisinde sunulmuş çalışmada yer almıştır (Arıkan ve Gökhan, 2019).

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1.Yetiştiricilerin Sosyal Durumları

Çizelge 5.1.1. Yetiştiricilerin ortalama yaşları (yıl)

	Ortalama	Min.	Max.
1.Tabaka	52.13	23	74
2.Tabaka	48.26	22	76
3.Tabaka	46.25	24	74
Genel	49.33	22	76

Sığır besi faaliyetlerinde bulunan işletme sahipleri genel yaş ortalaması 49 olarak tespit edilmiştir. İşletme sahiplerinin yaş dağılımları incelendiğinde ise tabakalar arası büyük farkların olmadığı fakat sığır besi faaliyetlerinde bulunan işletme sahiplerinin neredeyse orta yaş grubunun oluşturduğunu ve giderek yaşlanan işletmecilerin faaliyet sürdürdüğünü göstermektedir. Bu durum üç tabakada da genç nüfusun sığır besi işletme faaliyetlerini genel olarak tercih etmediğini ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışmada yaş aralığı minimum 22 iken, maksimum yaş ise 76'dır. En yüksek yaş grubu ise 1. Tabakaya (52 yaş) aittir.

Hassan (2019), "Antalya İlindeki Besi Sığır İşletmelerinin Yapısal Özellikleri Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmasında sığır yetiştiricilerinin yaşlarını incelediğinde, işletme sahiplerinin yaşlarının 30-65 yaş aralığında olduğunu ve genel ortalama yaşın ise 46,8 olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 5.1.2. Yetiştiricilerin besicilik yapma süresi (yıl)

	Ortalama	Min.	Max.
1.Tabaka	27.48	2	55
2.Tabaka	24.56	2	53
3.Tabaka	24.96	5	55
Genel	25.68	2	55

Yetiştiricilerin besicilik yapma süreleri ile yaşları arasında anlamlı bir bağ vardır. Bu bağ yetiştiricilerin genellikle erken yaşta faaliyetlerde bulduklarını ve yetiştiricilik faaliyetlerine ortalama 26 yıldır devam ettiklerini ve bu sürenin kısa bir süre olmaması, sığır besi yetiştiricilerinin çoğunluğunun uzun yıllar faaliyette bulunuyor olmaları gösteriyor ki işletmecilikte oldukça tecrübelidirler.

Sığır besi yetiştiricilerinin en az 2 yıl ile en fazla 55 yıl arasında değişen tecrübeye sahip oldukları belirlenmiştir.

Bulut ve ark., (2023), “Besi Sığırcılığı İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin İncelenmesi: Iğdır İli Örneği” adlı çalışmalarında yetiştiricilerin 1 yıl ile 50 yıl arasında sığırcılık yaptıklarını ve sığır besi yetiştiriciliğinde 20 yıl genel ortalama tecrübeye sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 5.1.3. Yetiştiricilerin eğitim durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3. Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Okur-yazar (diploma yok)	1	1.64	0	-	0	-	1	0.59
İlkokul	29	47.54	37	46.25	11	39.29	77	45.56
Ortaokul	17	27.87	16	20.00	7	25.00	40	23.67
Lise	11	18.03	19	23.75	7	25.00	37	21.89
Ön lisans	1	1.64	5	6.25	1	3.57	7	4.14
Lisans	2	3.28	3	3.75	2	7.14	7	4.14

Yetiştiricilerin eğitim durumları incelendiğinde ise yaklaşık %46'sının ilkokul mezunu olduğu, yaklaşık olarak ise %24'ünün ise ortaokul mezunlarının oluşturduğu

görülmektedir. Bu durum ise sığır besi yetiştiricilerinin %70'inin eğitim seviyesinin düşük olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Tabaklar arası incelenecek olursa, işletme büyüklükleri arttıkça eğitim seviyelerinde yükseliş olmadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 5.1.3. (Devam) Yapılan bu çalışmada eğitim seviyelerinin düşük olması finansal kararlar almada rol oynayabilen etkileyici bir unsur olabilmektedir.

Çizelge 5.1.4. Yetiştiricilerin sigortalı olma durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3. Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Sigortalı olan	44	72.13	59	73.75	21	75.00	124	73.37
Sigortalı olmayan	17	27.87	21	26.25	7	25.00	45	26.63

İşletme sahiplerinin büyük bir kısmı genelde (%73,37) sigortalı olmalarının yanı sıra tabakalar arasında ise çok farkların olmadığı ve birbirine yakın oranların yer aldığı görülmektedir.

Çizelge 4.1.5. Yetiştiricilerin hanesindeki birey sayısı

	Ortalama
1.Tabaka	5.18
2.Tabaka	5.15
3.Tabaka	5.68
Genel	5.25

Yetiştiricilerin hanelerindeki birey sayısı ortalama olarak yaklaşık 5 kişiden oluşmaktadır. 1. ve 2. Tabakalarda da hanede yaklaşık olarak 5 kişi yer almakta olup 3. Tabakada ise yaklaşık 6 kişiye sayının yükseldiği görülmektedir. Tabakalar arasında ise pek farkın olmadığı belirlenmiştir.

Çizelge 5.1.6. Yetiştiricilerin hanelerindeki besicilikte çalışan sayısı

	Ortalama
1.Tabaka	1,95
2.Tabaka	1,94
3.Tabaka	2,68
Genel	2,07

Hanede ortalama besicilikle uğraşan sayısı yaklaşık 2 kişidir. bkz. Çizelge 5.1.5 de de 3. Tabakada hane de yaşayan birey sayısının 6'ya yükseldiğinden bahsedilmiştir. Bu durum hanede besicilik için çalışan sayısını da etkilemiştir.

1. ve 2. Tabakalarda yaklaşık 2 kişi besicilikte çalışırken, 3. Tabakada besicilikte yaklaşık olarak sayının 3 kişiye yükseldiği ve yine en fazla sayının 3. Tabakada yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durum hanedeki birey sayısı arttıkça besicilikte çalışan sayısının da artmakta olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Hanede yaşayanların bireylerin yaklaşık %39'u besicilik için çalışmaktadırlar. Bu oran ise hanede yetiştiricilikte çalışan sayısının yüksek olmadığını göstermektedir.

Çizelge 5.1.7. Hanede yetiştiricilikten başka işle uğraşanların sayısı

	Ortalama
1.Tabaka	1,21
2.Tabaka	1,09
3.Tabaka	0,93
Genel	1,11

Hanedeki bireylerin sığır besi faaliyetlerinden başka işlerle de uğraştıkları tespit edilmiştir. Hanelerde yaklaşık 1 kişi besicilikten başka faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu oran pek yüksek olmaması genel olarak geçimlerini besi faaliyetleri ile sağladıklarını ifade etmektedir.

Çizelge 5.1.8. Hanenin tarım dışı yıllık geliri

	Ortalama
1.Tabaka	229.738
2.Tabaka	190.975
3.Tabaka	405.714
Genel	240.544

Hanelerde tarım dışı gelir incelendiğinde 1. Tabaka, 2. Tabakaya kıyaslandığında 1. Tabakadaki gelir oranı daha fazladır. En yüksek tarım dışı gelire sahip olan ise 3. Tabakaya aittir. İşletmeler ortalama 240 544 TL tarım dışı gelire sahiptir. İşletmelerde 2. Tabakanın en az tarım dışı geliri sağlamakta olduğu 1.Tabakaya göre işletme büyüklükleri arttıkça tarım dışı gelirin azaldığı görülse de aksine büyük işletmeleri temsil eden 3. Tabakaya bakıldığında ise tekrar bir artış meydana geldiği görülmektedir. Bu sonuca göre işletme büyüklükleri arttıkça tarım dışı gelir artışı veya azalışı yönünde tek yönde bir değişimin olduğundan bahsedilememektedir.

Çizelge 5.1.9. Hanenin tarımsal yıllık geliri

	Ortalama
1.Tabaka	211.770,49
2.Tabaka	235.300,00
3.Tabaka	478.929,00
Genel	307.156

Yetiştiricilerin tarımdan elde ettikleri gelir incelendiğinde ise ortalama 307 156 TL gelir elde eden yetiştiricilerin hane başı ortalama toplam geliri 547.700 TL 'dir. Tarımsal yıllık ortalama gelirin toplam ortalama gelir içerisindeki payı %56,08 'dir. Bu oran

yetişicilerin gelirlerinin yaklaşık olarak yarısını tarımsal gelirden sağladıklarını ifade etmektedir. Tabakalara bakıldığında ise işletme büyüklüğü arttıkça tarımsal yıllık gelirinde arttığı tespit edilmiştir.

Çizelge 5.1.10. Yetiştiricilerin gelir kaynakları

	Frekans	%
Bitkisel ve hayvansal üretim	20	11,83
Sadece hayvansal üretim	13	7,69
Hayvancılık ek gelir	14	8,28
Hanede tarımsal geliri olan bireylerin olması	20	11,83
Hanede tarım dışı geliri olan bireylerin olması	34	20,12
Emekli maaşı	71	42,01
Kira	4	2,37

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Yetiştiricilerin emekli maaşları en çok paya sahip gelir kaynağıdır. Hemen akabinde ise eşit oranlarda (%11,83) bitkisel ve hayvansal üretim ile hanede tarımsal geliri olan bireylerin olması haneye gelir getiren kaynaklar içerisinde ikinci sırayı paylaşarak yer almaktadır. Gelir kaynaklarındaki bu durum ise tarımsal üretimin ilk sırada gelir getiren kaynaklar içerisinde yer almadığını açıkça ifade etmektedir.

Çizelge 5.1.11. Yetiştiricilerin kayıt tutma durumu

	Frekans	%
Kayıt tutan	22	13,02
Kayıt tutmayan	147	86,98

Yetiştiricilerin yalnızca yaklaşık olarak %13'ü işletme kayıtları tutmaktadırlar. Bu durum çok düşük bir oran olarak gösteriyor ki yetiştiricilerin işletme gelir ve giderlerini bilmediklerini, gelişi güzel işletme yönetimi yaparak finansman durumlarına hâkim olmadıklarını bu yüzdende işletme idarelerinde bilinçli olarak finansman yönetimi yapmadıklarını tespit etmektedir.

Çizelge 5.1.12. Yetiştiricilerin tarımla ilgili seminer veya kurs alma durumu

	Frekans	%
Kurs alan	17	10,06
Kurs almayan	152	89,94

Sığır besi yetiştiricilerinin seminer veya kurs alma durumları incelendiğinde ise kurs alan yetiştirici oranı yaklaşık olarak %10'dur. Çok düşük bir seviyede olan bu durum ise yetiştiricilerin faaliyetlerinde çok az bilgi sahibi olduklarını ya da sığır besi yetiştiriciliğinde kendilerini geliştirmediklerini ifade etmektedir.

Çizelge 5.1.13. Yetiştiricilerin Tokat bölgesi hayvancılık kooperatifleri bölge birliğine üye olma durumu

	Frekans	%
1. Tabaka	8	13,11
2. Tabaka	13	16,25
3. Tabaka	6	21,43
Genel	27	15,98

Yetiştiricilerin Tokat Bölgesi Hayvancılık Kooperatifleri Bölge Birliğine üye olma durumları incelendiğinde ise sığır yetiştiricilerinin üyelik oranlarının çok düşük olduğu yaklaşık %16'sının üye olduğu (bkz. Çizelge 5.1.13) görülmektedir.

Tabakalar incelendiğinde ise işletme büyüklüğü arttıkça birliğe üye olma oranlarının da artmakta olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.1.14. Yetiştiricilerin Tokat damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye olma durumu

	Frekans	%
1. Tabaka	13	21,31
2. Tabaka	17	21,25
3. Tabaka	8	28,57
Genel	38	22,49

Sığır besi yetiştiricilerinin, Tokat Damızlık ve Sığır yetiştiricileri birliğine genel olarak yaklaşık %23'ünün kayıt olduğu ve yine birliklere üyelik durumlarının çok düşük oranlarda olduğu görülmektedir. 3. Tabakada ise üyelik durumlarının daha yüksek (28,57) olduğu incelenmiştir. Çizelge bkz. 5.1.13'te yer alan Tokat Bölgesi Hayvancılık Kooperatifleri Bölge Birliğine kayıtlı olan yetiştirici oranları ile Çizelge bkz. 5.1.14 Yetiştiricilerin Tokat Damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye olanların durumu karşılaştırıldığında ise Çizelge bkz. 5.1.14' ki oranlarda daha fazla artış meydana geldiği tespit edilmiştir. Sığır besi yetiştiricilerinin tercih ettikleri bu iki birlik kıyas edildiğinde ise sığır besi yetiştiricilerinin daha çok Tokat Damızlık sığır yetiştiricileri birliğini tercih ettikleri görülmektedir.

Çizelge 5.1.15. Yetiştiricilerin başka hayvancılık faaliyetlerinin olup olmaması durumu

	Frekans	%
Başka hayvancılık faaliyetlerinde olanlar	129	76,33
Başka hayvancılık faaliyetlerinde olmayanlar	40	23,67

Yetiştiriciler yalnızca sığır besi faaliyetlerinde bulunmamaktadırlar. Başka hayvancılık faaliyetleri de gerçekleştirmektedirler. Sığır besi yetiştiricilerinin %76'sı başka hayvancılık faaliyetleri de gerçekleştirmektedirler. Yetiştiriciler Sığır besi faaliyetlerinin yanı sıra aynı zamanda süt sığırcılığı, damızlık hayvan yetiştiriciliği, küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinde de bulunmaktadırlar. bkz. Çizelge 5.1.21 ve bkz. Çizelge 5.1.22'de daha detaylı ifade edilmiştir.

Çizelge 5.1.16. Yetiştiricilerin hayvancılık yapma sebepleri

	Frekans	%
Başka geliri yok	39	23,08
Geçime katkı	100	59,17
Baba mesleği	99	58,58
Alışkanlık	57	33,73
Ev ihtiyacı	51	30,18
Karlı üretim dalı	7	4,14
Kendini uzman görmesi	11	6,51
Masraf az	1	0,59
Sevdiği için	21	12,43
Pazarı var	13	7,69
Risk az	0	0

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Yetiştiricilerin hayvancılık yapma sebeplerinin başında ise yaklaşık olarak %59 oran ile geçime katkı sağlamasından dolayı tercih ettikleri, yaklaşık olarak %59 oran ile baba mesleği olduğu için yaptıkları, yaklaşık olarak %34'ünün ise alışkanlık olduğu için sığır besi yetiştiricilik faaliyetleri gerçekleştikleri ve bu mesleği yapmaya devam ettikleri tespit edilmiştir. Yetiştiricilerin yaklaşık olarak %30'u ise geçime katkı sağladığından dolayı sığır besiciliği tercih etmektedir. Buradan da anlaşıldığı üzere genel olarak hayvancılık yapmalarının sebebi mecbur kaldıkları için hayvancılık yapıyor olduklarıdır. Yetiştiricilerin, çok düşük oranlarda sığır besi yetiştiriciliği yapma sebepleri ise en az orandan itibaren masrafın az olması, karlı üretim dalı, kendini uzman görmesi ve sevdiği için tercih ettikleri ortaya çıkarılmıştır. Bu durum sığır besi yetiştiriciliğinde karın az olduğunu pazarının olmadığını ve bu işi yapmayı sevmediklerini kendilerini de uzman görmediklerini göstererek tercih etmeme durumlarını da açıkça ifade etmektedir.

Çizelge 5.1.16.1. Yetiştiricilerin hayvancılık yapmalarında en fazla tercih ettikleri sebepleri (tabakalı)

	1. TABAKA	
	F	%
Baba mesleği	37	60,66
Geçime katkı	34	55,74
Alışkanlık	19	31,15
	2.TABAKA	
	F	%
Geçime katkı	52	65
Baba mesleği	47	58,75
Alışkanlık	31	38,75
	3.TABAKA	
	F	%
Baba mesleği	15	53,57
Geçime katkı	14	50,00
Başka geliri yok	9	32,14
	GENEL	
	F	%
Geçime katkı	100	59,17
Baba mesleği	99	58,58
Alışkanlık	57	33,73

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi yetiştiricilerinin hayvancılık yapma sebepleri tabakalara göre mukayese edilerek incelendiğinde, birinci tabakada en yüksek oran ile baba mesleği, ikinci tabakada en yüksek oran ile geçime katkı üçüncü tabakada ise yine en yüksek oran ile baba mesleği olarak tercih ettiklerini görülmektedir (bkz. Çizelge 4.1.16.1). Sığır yetiştiricilerinin besicilik yapma tercihleri en çok ilk üçte yer alan sebepler incelendiğinde ve tabakalar arası kıyaslandığında ise 1. ve 2. tabakada baba mesleği, geçime katkı ve alışkanlık sebepleri yer almaktadır. Fakat üçüncü tabakada ise üçüncü nedenin başka gelir olmaması sebebiyle yapıldığı tespit edilmiştir. Genel olarak

tabakalarda işletmelerin 1. ve 2. Tabakalarda ilk üç sebebin aynı olması fakat 3. Tabakada değişiklik meydana gelmesi küçük ve orta işletmelere göre büyük işletmelerin tercih sebebinde meydana gelen farklılığı da ortaya çıkarmaktadır.

Çizelge 5.1.17. Yetiştiricilerin çoban /bakıcı bulundurma durumları

Toplam Sayı	Yaş Ortalaması	Ortalama Ücret (Aylık)
8	37,88	17.000

Sığır besi yetiştiricileri ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirildiği süreç içerisinde yetiştiriciler, çoban bulamadıklarını bu yüzden de çok az çoban kaldığını ifade etmişlerdir. Tokat'ta toplam 169 işletme içerisinde bkz. Çizelge 4.1.17'de gösterilmek üzere sığır besi işletmeleri içerisinde yalnızca 8 işletmede çoban bulunmaktadır. Çoban maaşlarının ortalama 17000 TL olduğu belirlenmiştir ve çoban maaşlarının az olması da çoban bulunamayışlarında rol oynayan etkenlerden birisi olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 5.1.18. Yetiştiricilerin sığır besi faaliyetleri için ailecek çalışıp çalışmama durumu

	Frekans	%
Ailecek çalışıyorlar	35	20,71
Ailecek çalışmıyorlar	134	79,29

Sığır besi faaliyetlerinde bulunan işletmeler genel olarak incelendiğinde yaklaşık olarak yalnızca %21'i ailecek çalışan işletmelerdir. Yaklaşık olarak %79'u ise sığır besicilikte ailecek çalışmayan işletmelerden oluşmaktadır. Bu durum bkz. Çizelge 4.1.19' daha açıkça ifade edilmiştir.

Çizelge 5.1.19. Yetiştiricilerin sığır besicilik faaliyetleri için ailecek çalışmaması durumu

	Frekans	%
Kendi	121	71,60
Hanedeki gençler	51	30,18
Ortak çoban	8	4,73

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi faaliyetlerini en çok işletme sahiplerinin kendileri (%71,60) gerçekleştirmektedirler. Daha sonra sığır besi faaliyetlerini en çok hanedeki gençler gerçekleştirmektedirler (%30,18). İşletmelerin en az oran ile yalnızca %5'i çoban çalıştırarak faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler. Bunun sebebi ise en başta ailede sığır besicilik yapmayı tercih etmeyen bireylerin olması ve işletme sahiplerinin tek başına işletmeyi idare etmek zorunda kalmalarından kaynaklıdır. bkz. Çizelge 4.1.17' de ifade edildiği gibi çobanlarında artık bulunmamasından kaynaklı olarak da ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 5.1.20. Yetiştiricilerin arazi sahiplik durumu

	Frekans	%
Kendi malı	110	65,09
Kiralık	16	9,47
Kendi malı + Kira	40	23,67
Devlet arazisi	1	0,59

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Tokat'ta sığır besi işletme sahiplerinin arazi sahiplik durumlarına bakıldığında ise genellikle işletme sahiplerinin yaklaşık %65'inin kendilerine ait arazi varlığı bulunduğu

görülmektedir. %24'ünün ise hem kendi malı hem de arazi kiralararak arazi sahipliği elde etmektedir. %9'u ise kiralık araziye, %0,59'u ise devlet arazisine sahiptir. İşletme sahipleri ile görüşmelerde sığır besicilerin çoğunun kendilerine ait arazilerinin olması, çok azının ise kiralık arazi sahibi olması bölgede genelde kendilerine ait olan arazilerle üretim faaliyetlerini gerçekleştirdiklerini de ortaya çıkarmaktadır.

Çizelge 5.1.21. Yetiştiricilerin hayvan varlığı (adet)

	Frekans	%	Toplam Ortalama
İnek	168	99,41	10,83
Boğa	68	40,24	3,71
Dana	100	59,17	4,54
Düve	64	37,87	3,77
Buzağı	100	59,17	4,32
Koyun	31	18,34	92,13
Keçi	5	2,96	65,60
Manda	6	3,55	2,60
Kanatlı	45	26,63	16,24

*Çizelge 24'te her bir hayvanın toplam varlığı kendi içerisinde ortalama işletme başına düşen hayvan varlığıdır. Toplam ortalama olarak gösterilmiştir. *Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Yetiştiricilerin hayvancılık faaliyetlerinde hayvan varlıklarının başında %99 oran ile inek tercih edilmektedir. Hemen ardından ise en çok hayvan varlığını dana ve buzağı %59,17 eşit oranlarda takip ederek oluşturmaktadır. İşletmelerde hayvan varlıklarının 3. Sırasında ise boğa yer almaktadır. İşletme sahipleri aynı zamanda koyun keçi manda ve kanatlı üretim faaliyetleri de gerçekleştirerek sığır besi faaliyetlerinden başka hayvancılık faaliyetleri de gerçekleştirildiği görülmektedir.

	1. Tabaka		2. Tabaka		3. Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Et Üretimi	4	6,56	1	3,57	3	3,75	8	4,73
Süt Üretimi	20	32,79	6	21,43	23	28,75	49	28,99
Et ve Süt Üretimi	23	37,70	19	67,86	43	53,75	85	50,3
Damızlık Üretimi	25	40,98	8	28,57	29	36,25	62	36,69

Çizelge 5.1.22. Yetiştiricilerin sığır üretim durumu

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Yetiştiricilerin sığır üretim durumuna bakıldığında ise en çok üretimi yapılan ve sığır üreticilerinin yarısının (%50,3) tercih ettiği faaliyet ise et ve süt üretimidir. Tabakalar arasında ise 1. Tabakada en çok yapılan faaliyet damızlık üretimi (%40,98) olmuştur. 2. Tabakada ise en çok et ve süt üretimi (%67,86) yapılmaktadır. 3. Tabakada ise en çok yine et ve süt üretimi (%53,75) gerçekleştirilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere küçük işletme sahipleri damızlık üretimine yönelmektedir. Orta ve büyük işletmeler ise et ve süt üretim faaliyetlerini birlikte gerçekleştirerek üretim yapmaktadırlar.

Çizelge 5.1.23. Yetiştiricilerin tercih ettiği sığır ırkları

	Frekans	%
Siyah alaca	10	5,92
Simental	113	66,86
Jersey	6	3,55
Yerli sığır	38	22,49
Montofon	75	44,38
Hollanda	4	2,37
Kırma (diğer)	5	2,96

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi yetiştiricileri en fazla simental ırkı (%66,86) tercih etmektedirler. Yüz yüze anket görüşmeleri esnasında en çok simental ırk tercih etmelerinin sebebi ise yetiştiricilere göre et ve süt verimi açısından oldukça iyi verim elde etmelerinden kaynaklandığını fakat sığır ırkı tercihlerini etkileyen bir diğer durum ise aynı zamanda aynı işletme faaliyetleri sürdüren diğer işletmecilerden de etkilenmenin rol oynadığını ifade etmişlerdir. En çok tercih edilen bir diğer ırk ise (%44,38) montofondur. Hemen ardından ise yerli sığırdan en çok tercih edilen ilk üç ırktan birisi olarak yer almaktadır. Aynı zamanda besicilikte çok verimli gördükleri ırkları tercih eden bu işletmeciler çok eskiden tercih ettikleri ırklara oranla şimdi faaliyette buldukları ırklar hakkında daha çok yem tüketimi meydana geldiğini artık tercih edilen çoğu ırka yem yetiştirmede sorun yaşadıklarını ve zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Bu konu yem kaynağı başlığı altında daha detaylı bahsedilmektedir.

5.2.Barınak Durumu

Çizelge 5.2.1. Yetiştiricilerin sahip olduğu barınak tipi

	Frekans	%
Kapalı	166	98,22
Yarı açık	23	13,61
Açık	0	0,00

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Hayvancılık faaliyetlerinde bulunan işletmelere ait ahır tipleri kapalı, yarı açık ve açık ahır tipleri olmak üzere üç şekilde yer almaktadır. Tokat'ta hayvancılık faaliyetleri gerçekleştiren işletmeler incelendiğinde bu ahır tiplerinden en çok oran ile yaklaşık olarak %98'i kapalı ahır tercih etmektedir. Çok azı ise yaklaşık olarak %14'ü yarı açık ahır tipini tercih etmektedir. Açık ahır tipini tercih eden hiçbir işletmeye ise rastlanılmamıştır.

Çizelge 5.2.2. Yetiştiricilerin sahip olduğu ahır durumu (m²)

	1. Tabaka	2. Tabaka	3.Tabaka	Genel
	Ortalama (m ²)	Ortalama (m ²)	Ortalama (m ²)	Ortalama (m ²)
Müstakil kapalı ahır	64,95	135,2	254,89	143,24
Kapalı ev altı ahır	78,18	92	175	92,61
Müstakil yarı açık ahır	95,00	185,6	155,56	164,10
Diğer ahır	0	152,67	200	164,5

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Tokat'ta sığır besi faaliyetleri gerçekleştiren işletmelerin sahip olduğu ahırlar müstakil kapalı ahır, kapalı ev altı ahır, müstakil yarı açık ahır tiplerinden oluşmaktadır. Ahır

büyüküğü genelde en fazla müstakil yarı açık ahır büyüklüğüne aittir ve 164,10 m²'dir. En çok tercih edilen kapalı ahır tipi ise ortalama 143,24 m² büyüklüğüne sahiptir. Ahır büyüklükleri açısından tabakalar incelendiğinde ise en büyük ve en çok tercih edilen ahır tipi müstakil kapalı ahır tipi olarak tespit edilmiştir. Müstakil kapalı ahır sahibi olan işletmelerde, işletme büyüklüğü arttıkça ahır büyüklüğünün de arttığı tespit edilmiştir. Genel olarak ahır büyüklüğüne bakıldığında ise 1. ve 2. Tabakada en çok büyüklüğe sahip yarı açık müstakil ahır olsa da 3. Tabakada en fazla büyüklük müstakil kapalı ahıra (254,89 m²) aittir.

5.3.Yem Kaynağı

Tokat'ta sığır besi yetiştiricilerinin tamamı yem üretim sistemi olarak yarı entansif yem üretimini tercih etmektedirler. Sığır besi yetiştiriciliğinde hem kesif yem hem de kaba yem tercih etmeleri sebebi ile yetiştiriciler işletmelere tamamen yarı entansif yem kaynağı sağlamaktadırlar.

Çizelge 5.3.1. Yetiştiricilerin arazi varlığı durumu

	Ortalama Arazi varlığı (da)
1.Tabaka	30,74
2.Tabaka	56,75
3.Tabaka	60,43
Genel	47,97

Yetiştiricilerin sahip olduğu arazi varlıklarının büyüklükleri incelendiğinde ise genel ortalama olarak yaklaşık 48 da arazi varlığına sahip olduğu tespit edilmiştir. İşletme sahiplerinin arazi büyüklükleri ise 1. Tabakada ortalama yaklaşık olarak 31 da, 2. Tabakada yaklaşık olarak 57 da, 3. Tabakada ise yaklaşık olarak 60 da olarak belirlenmiştir. Bu da gösteriyor ki işletme büyüklükleri arttıkça işletme sahiplerinin arazi varlıkları da artmaktadır.

Çizelge 5.3.2. Yetiştiricilerin ekilen arazi varlığı durumu

	Ortalama Ekilen alan (da)
1.Tabaka	27,67

2.Tabaka	49,3
3.Tabaka	52,21
Genel	42,73

Yetiştiricilerin ortalama ekim gerçekleştirdiği arazi varlığı yaklaşık olarak 43 dekar alandır. Tabakalar incelendiğinde ise işletme büyükleri ile yine ekilen alanın arttığı görülmektedir. Tabakalarda ekim alanları 1. Tabakada 28 dekar alan, 2. Tabakada 49 dekar alan, 3. Tabakada ise 52 dekar alan olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 5.3.3. Yetiştiricilerin yem bitkisi ekim alanı durumu

	Ortalama Yem bitkisi ekim alanı (da)
1.Tabaka	11,61
2.Tabaka	22,83
3.Tabaka	31,93
Genel	20,90

Sığır besi yetiştiricilerinin ekim yaptıkları arazi içerisinde yem bitkileri için ayırdıkları alanların genel ortalaması yaklaşık 21 da'dır. Tabakalara bakıldığında ise yaklaşık 12 da alanın ekildiği, 2. Tabakada yaklaşık 23 da alanın ekildiği 3. Tabakaya bakıldığında ise yaklaşık 32 da alanın ekildiği görülmektedir. Özellikle yem yetiştiriciliğinde 1. Tabaka ile 3. Tabaka arasında neredeyse üç katına yakın fark olduğu ve işletmeler büyüdükçe yem ekim alanlarının da büyüdüğü ortaya çıkmaktadır. Yem ekim alanlarının, ekim alanları içerisindeki oranları incelendiğinde ise yaklaşık olarak 1. Tabakada ekilen arazinin %42'si, 2. Tabakada ekim alanının %46'sı ve 3. Tabakada ise ekilen alanın %61'i yem bitkileri üretimine ayrılarak ekim gerçekleştirilmektedir. Genel olarak bakıldığında ise ekim alanlarının yaklaşık %49'u yem bitkileri üretimi için ayrılmaktadır. Anlaşılacağı üzere neredeyse ekilen arazilerin yarısı yem bitkileri için kullanılmakta olup, yalnızca 3. Tabakada yani büyük işletmede yarısından (%61,16) daha fazlasının yem bitkileri üretimi için ayrıldığı tespit edilmiştir. Artan hayvan sayısı

kaba yem ihtiyacını da artırarak daha büyük alanlarının yem bitkisi üretimi için ayrıldığını da göstermektedir.

Çizelge 5.3.4. Yetiştiricilerin üretim faaliyetlerinde kesif yem kullanım durumu

	Frekans	%
Arpa	139	82,25
Buğday	95	56,21
Mısır	54	31,95
Fiğ	34	20,12
Yulaf	75	44,38
Kepek	47	27,81
Yonca	126	74,56
Pancar Posası	44	26,04
Pamuk Tohumu Küspesi	3	1,78
Vermeyen	0	0,00

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Tokat merkez ilçeye bağlı sığır besi faaliyetleri gerçekleştiren yetiştiriciler, sığır hayvanlarını kesif yem ile beslediğinde kesif yem içerisinde yaklaşık olarak en çok %82 oran ile arpayı tercih etmektedirler. Sığır besicilerin 2. sırada en çok tercih ettikleri ürün ise yaklaşık olarak %75 oran ile yoncadır. Besi işletmeleri 3. sırada ise yaklaşık olarak %56'sı ise buğdayı tercih etmektedirler. Diğer tercih edilen yemler ise sırasıyla yulaf, mısır, kepek, pancar posası, fiğ ve pamuk tohumu küspesidir. Yetiştiricilerin tamamı kesif yem vermektedir.

Çizelge 5.3.5. Yetiştiricilerin mera durumu

	Frekans	%
Özel	10	5,92
Köy ortak malı	149	88,17
Orman içi	5	2,96
Mera yok	9	5,33

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Tokat merkez ilçeye bağlı sığır besi faaliyetleri gerçekleştiren yetiştiricilerin yaklaşık %88'inin köyünde, köy ortak malı olan meralar bulunmaktadır. Bu durum yetiştiricilerin hayvanlarını otlatacağı meralara yüksek oranda sahip olduğunu göstermektedir. Yetiştiricilerin yalnızca %6'sının özel mera sahibi olduğunu, yaklaşık %3'ünün ise köylerinde orman içi meralar bulunduğu görülmektedir. Merası olmayan köy oranı ise yaklaşık %5 'tir.

Çizelge 5.3.6. Yetiştiricilerin kullandıkları kaba yem çeşitleri

	Frekans	%
Saman	102	60,36
Silaj	53	31,36
Kuru ot	16	9,47
Yonca kuru otu	46	27,22
Saman ve kuru ot	74	43,79

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besici yetiştiricilerinin tamamı kesif yemin yanı sıra kaba yemde tercih etmektedirler. Yetiştiricilerin yaklaşık %60'ı kaba yem içerisinde en fazla samanı tercih etmektedir. Kaba yem içerisinde samandan sonra en çok tercih edilen çeşitler ise sırasıyla ve oranlarıyla yaklaşık olarak saman ve kuru ot %44, silaj %31, yonca kuru ot %27 ve en az orana sahip olan kuru ot %9 oran ile tercih edilmektedir. Kaba yem içerisinde tercih edilme durumu ve çeşit açısından bakıldığında hayvanların saman ağırlıklı beslendiği tespit edilmiştir.

Çizelge 5.3.7. Yetiştiricilerin yeme tuz ve mineral ilavesi yapıyor olma durumu

	Frekans	%
Yeme tuz ve mineral ilavesi yapan	133	78,70

Yeme tuz ve mineral ilavesi yapmayan	36	21,30
--------------------------------------	----	-------

Sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık %79'u yeme tuz ve mineral ilavesi yapmaktadır. Bu neredeyse çoğu işletmelerin yeme tuz ve mineral ilavesi yapmayı tercih ettiklerini göstermektedir.

Çizelge 5.3.8. Yetiştiricilerin yemi temin etme durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
İşletmenin Kendisinden	37	60,66	30	37,50	8	28,57	75	44,38
Yem Fabrikasından	19	31,15	42	52,50	22	78,57	83	49,11
Çevre İşletmelerden	7	11,48	12	15,00	1	3,57	20	11,83

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Yetiştiricilerin sığır besi hayvanlarına yem temin ettiği yerler incelendiğinde ise, en fazla yem temini, yem fabrikasından (%49,11) sağlanmaktadır. İkinci ve üçüncü sırada tercih edilen yerler ise sırasıyla yem satan işletmeler (%44,38) ve çevre işletmelerdir (%11,83). Tabakalar karşılaştırıldığında ise küçük işletmeyi temsil eden 1. Tabaka da daha çok, işletmenin kendisinden (%60,66) yem temini tercih edilmektedir. 2. ve 3. tabakalar ise yem fabrikalarından yem teminini daha çok tercih etmişlerdir.

Çizelge 5.3.9. Yetiştiricilerin işletmeye yem tuz mineral ve ekipman alımını sağlarken satın alma şekli

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%

Peşin	37	60,66	40	50,00	17	60,71	94	55,62
Kredi Kartı	6	9,84	5	6,25	3	10,71	14	8,28
Tüccardan Vadeli	11	18,03	15	18,75	6	21,43	32	18,93
Banka Kredisi	9	14,75	25	31,25	5	17,86	39	23,08

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besiciler işletmeye yem, tuz, mineral ve ekipman alımını sağlarken, satın alma şekli incelendiğinde işletmelerin %56'sı peşin olarak satın almayı gerçekleştirmektedirler. %23'ü ise banka kredisi ile, %19'u tüccardan vadeyle ve %8'i ise kredi kartı ile ödeme yapmaktadırlar.

Çizelge 5.3.10. Yetiştiricilerin süt üretim faaliyetlerinde sağım yöntemi

	Frekans	%
Elle sağım	76	44,97
Makine ile sağım	106	62,72

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Yetiştiriciler süt üretim faaliyetlerinde ise en çok sağım yöntemi olarak makine ile sağım yöntemini (%62,72) tercih etmektedirler. Elle sağım yöntemi de neredeyse işletmecilerin yarısının (%44,97) tercih ettiği bir yöntem olmasına rağmen makine ile sağım yöntemi elle sağıma göre daha çok tercih edilmektedir.

5.4.Yetiştiricilerin Sorunları Beklentileri

Çizelge 5.4.1. Yetiştiricilerin yaşadıkları sorunlardan etkilenme durumu

	Kesinlikle Önemli		Önemli		Ne Önemli Ne Önemli		Önemli		Kesinlikle Önemli	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Pazar	2	1,18	8	4,73	16	9,47	47	27,81	96	56,80
Kredi	22	13,02	13	7,69	23	13,61	37	21,89	74	43,79
Eğitim Yetersiz	29	17,16	34	20,12	32	18,93	26	15,38	48	28,40
Hayvan Hastalıkları	2	1,18	12	7,10	39	23,08	50	29,59	66	39,05
Yüksek Yem Fiyatları	12	7,10	2	1,18	3	1,78	34	20,12	118	69,82
Mera Yetersizliği-Olmaması	93	55,03	22	13,02	17	10,06	15	8,88	22	13,02
Su Sıkıntısı	107	63,31	21	12,43	20	11,83	12	7,10	9	5,33
Yem Yetiştiriciliğinde Yaşanan Sorunlar	65	38,46	33	19,53	30	17,75	17	10,06	24	14,20
Destekler Yetersiz	17	10,06	31	18,34	56	33,14	26	15,38	39	23,08
Hibe Sıkıntısı	17	10,06	31	18,34	56	33,14	26	15,38	39	23,08
Barınak Kaynaklı Sıkıntı	30	17,75	17	10,06	57	33,73	39	23,08	26	15,38
Sürekli Değişen Politikalar	8	4,73	14	8,28	55	32,54	41	24,26	51	30,18
Modern Teknik, İşletme Noksanlığı	10	5,92	10	5,92	41	24,26	42	24,85	66	39,05
Bilgilendirme Seminerlerin Azlığı	26	15,38	35	20,71	41	24,26	28	16,57	39	23,08
Çoban Köpeği	102	60,36	31	18,34	17	10,06	11	6,51	8	4,73
Yabani Hayvan Saldırısı	114	67,46	26	15,38	16	9,47	10	5,92	3	1,78

Çoban Bulma	17	10,06	7	4,14	16	9,47	41	24,26	88	52,07
İşletmeye Sahip Çıkacak Varis	18	10,65	21	12,43	25	14,79	19	11,24	86	50,89
Enflasyondan Dolayı Fiyat Dalgalanmaları	2	1,18	4	2,37	3	1,78	31	18,34	129	76,33

Sığır besi yetiştiricilerini en az ve en çok etkileyen faktörler incelenmiştir. Elde edilen bilgilerden yola çıkarak bkz. Çizelge 4.4.1 oluşturulmuştur. Oluşturulan bu bilgiler incelendiğinde ise en çok etkilendikleri 6 sorun dikkat çekmiştir. Yetiştiricilerin en çok etkilendikleri 6 sorun sırası ile verilecek olursa; sorunlarında başında sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık olarak %76'sının enflasyondan dolayı fiyat dalgalanmalarından etkilendikleri, %70'inin yem fiyatlarından etkilendiğini, %57'sinin pazar sorunu yaşadığı, %52'sinin çoban bulamaması sebebiyle sorun yaşadığı,

Çizelge 5.4.1. (Devam) %51'inin işletmeye sahip çıkacak varisi bulamadığı ve yaklaşık %44'ünün ise kredi konusunda sorun yaşadığı tespit edilmektedir. Bu 6 sorun işletmeleri olumsuz yönde çokça etkileyen unsurlardır. En az etkileyen üç sorun ise su sıkıntısı, çoban köpeği, yabancı hayvan saldırısı olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 5.4.2. Yetiştiricinin ileriye dönük beklentileri

	Frekans	%
Girdi (yem, Gübre, veteriner ilaç) fiyatlarının düzenlenmesi	114	67,46
Politikalarda düzenleme	72	42,6
Besi üreticiliğini devam ettirmek	79	46,75
Üretimi artırmak için daha çok teşvik ve destekleme	45	26,63
Modern üretim için devlet desteği	30	17,75
Beklenti yok	17	10,06

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi yetiştiricilerinin ileriye yönelik beklentileri incelendiğinde ise; ilk sırada girdi (yem, gübre veteriner ve ilaç) fiyatlarının düzenlenmesi (%67,46) yer almaktadır. Akabinde takip eden beklentiler ise besi üreticiliğini devam ettirebilmek (%46,75),

devletin uygulamış olduğu politikalarda düzenlemelerin yapılması (%42,6), üretimi artırmak için daha çok teşvik ve destekleme yapılması (%26,63) en çok beklenen desteklemelerdir.

Çizelge 5.4.3. Yetiştiricinin planları

	Frekans	%
Üretimde devamlılığı sağlamak	107	63,31
Modern besi üretimine geçiş	33	19,53
Büyütmeyi hedefliyor	41	24,26
Hayvan alımını artırmak	43	25,44
Bırakmak istiyor	8	4,73
Küçültmeye gidecek	6	3,55
Planı yok	44	26,04

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi yetiştiricilerinin ileriye dönük planları incelendiğinde ise; Sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık olarak oranlar ile %63'ü üretimde devamlılığı, %25'i hayvan alımını artırmayı, %24'ü ise işletmeyi büyütmeyi, %20'sinin ise modern besi üretimine geçiş yapmayı planladığı ortaya çıkarılmıştır. Bu üreticilerinin olumlu yönde plan yaptığını da göstermektedir. Yetiştiricilerin %26'sı planının olmadığını, %5'inin bırakmak istediğini ve %4'ünün ise küçültmeye gitmeyi planladığı tespit edilmiştir. Bu durum ise yetiştiricilerin olumsuz yönde planlamalar yaptıklarını göstermektedir.

Çizelge 5.4.4. Yetiştiricilerin bakımda enflasyondan etkilenme durumu

	Frekans	%
Yem	159	94,08
Gübre	77	45,56
İlaç	75	44,38
Veteriner	99	58,58
Sığır besi hayvanı satışında	73	43,2

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Yetiştiriciler enflasyonun en çok (%94,08) yem fiyatlarını ve veteriner masraflarını (%58,58) etkilediğini belirtmişlerdir. Daha sonra sırasıyla gübre, ilaç ve sığır besi hayvan satışında da etkilenmelerin meydana geldiğini ifade etmektedirler.

Çizelge 5.4.5. yetiştiricilerin fiyat, iklim değişimi, afetler ve ithal et konusunda en çok etkilendikleri durum

	Frekans	%
Fiyat dalgalanmaları	144	69,82
İklim değişimi	25	14,79
Afetler	12	7,1
İthal et	70	41,42

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık olarak %70'i fiyat dalgalanmalarından etkilenmektedir. Sığır besi yetiştiricilerinin fiyat dalgalanmalarından yüksek oranda etkilenmesi finansal planlama ve risk yönetimi açısından zayıf duruma düşüklerini göstermektedir.

Sığır besicilerin %41'i ithal etten etkilenmeleri ise yerel zincir yönetiminde düzenlemelerin gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık %15'i iklim değişiminden, çok azı ise yaklaşık %7'si ise afetlerden etkilenmiştir.

5.5.Yetiştiricilik Masrafı

Çizelge 5.5.1. Sığır besicilikte yetiştiricilerin masrafı ve gelir kaynağı 1. Tabaka

Masraf Unsurları	Masraflar	
	TL	%
A-Değişken Masraflar		
1.Besi Başı Hayvan Materyali Maliyeti (Canlı Ağırlık*Canlı Ağırlık Fiyatı)	103467,21	39,37
2.Geçici İşçilik Masrafı	16814,29	6,40
3.Yem Masrafları		
a) Kesif Yem	70243,36	26,73
b) Kaba Yem	25983,61	9,89
4.Su Masrafı	1824,92	0,69
5. Veteriner-Sağlık	17901,64	6,81
6.Elektrik-Isıtma Masrafı	1945,41	0,74
7.Hayvan Sigortası	3309,52	1,259
8.Pazarlama Masrafı	10000	3,805

9.Döner Sermaye Faizi	11317,05	4,306
10.Değişken Masraflar Toplamı (A)	262807,01	100
B-Sabit Masraflar		
11.Genel İdare Giderleri (Ax %3)	7884,21	21,08
12.Daimî İşçilik Masrafı	15000	40,10
13.Bina Sermayesi Amortismanı	5956,89	15,93
14.Bina Sermayesi Faizi	2382,75	6,37
15.Ahır Bakım -Tamir Masrafı	2603,28	6,96
16.Makina Amortismanı	2600	6,95
17.Makina sermayesi faizi (makine değeri /2*faiz)	975	
18.B-Sabit Masraflar Toplamı (B)	37402,13	100
19.Üretim Masrafları Toplamı (A) + (B)	300209,14	

Sığır Besicilikte Yetiştiricilerin Masrafı ve Gelir Kaynağı 1. Tabaka çizelgesi (bkz. Çizelge 5.5.1) incelendiğinde; değişken masraflar içerisinde besi başı hayvan materyali maliyeti ilk sırada en fazla paya sahipken ikinci sırada ise masraf kalemini yem masrafları içerisinde kesif yem (%26,73) ve kaba yem masrafları (%9,89) oluşturmaktadır. Yem masrafları besi başı materyalinden sonra üretimi etkileyen en büyük masraf unsurudur. Sabit masraflar içerisinde ise daimî işçilik masrafları en büyük paya sahip olan unsurdur. Toplam üretim masrafları küçük işletmeyi temsil eden 1. Tabakada 300 209,14 TL dir.

Çizelge 5.5.2. Sığır besicilikte yetiştiricilerin masrafı ve gelir kaynağı 2. Tabaka

Masraf Unsurları	Masraflar	
	TL	%
A-Değişken Masraflar		
1.Besi Başı Hayvan Materyali Maliyeti (Canlı Ağırlık*Canlı Ağırlık Fiyatı)	104737,5	24,13
2.Geçici İşçilik Masrafı	16857,14	3,88
3.Yem Masrafları		
a) Kesif Yem	194775	44,87
b) Kaba Yem	44250	10,19
4.Su Masrafı	2188,24	0,50
5. Veteriner-Sağlık	33512,5	7,72
6.Elektrik-Isıtma Masrafı	2750,38	0,63
7.Hayvan Sigortası	6977,96	1,61
8.Pazarlama Masrafı	9375	2,16

9.Döner Sermaye Faizi	18694,07	4,31
10.Değişken Masraflar Toplamı (A)	434117,79	100
B-Sabit Masraflar		
11.Genel İdare Giderleri (Ax %3)	13023,53	23,01
12.Daimî İşçilik Masrafı	16333	28,86
13.Bina Sermayesi Amortismanı	12732,81	22,50
14.Bina Sermayesi Faizi	5093,125	9,00
15.Ahır Bakım -Tamir Masrafı	4377,5	7,73
16.Makina Amortismanı	3666,67	6,48
17.Makina sermayesi faizi (makine değeri /2*faiz)	1375,00	2,43
18.B-Sabit Masraflar Toplamı (B)	56601,64	100,00
19.Üretim Masrafları Toplamı (A) + (B)	490719,43	

İkinci tabaka incelendiğinde (bkz. Çizelge 5.5.2) ve 1. Tabakaya kıyaslama yapıldığında besi başı hayvan materyali maliyeti, 1. Tabakada değişken masraflar içerisinde en çok paya sahip unsurdur. Fakat bu durum 2. tabakada farklılaşmıştır. 2. Tabakada değişken masraflar içerisinde en çok paya sahip olan unsur yem masraflarıdır. 2. tabakada yem masrafları içerisinde kesif yemin payı %44,87 ve Kaba yemin payı ise %10,19'dur ve toplam yem masraflarından sonra gelen en büyük paya sahip unsur ise %24,13 oran ile besi başı hayvan materyalidir. Orta ölçek işletmeyi temsil eden 2. Tabakadan elde edilen bu bilgi, işletme büyüklüğü değiştikçe değişken masraflarda yer alan unsurların payının da değişebildiğini göstermektedir. Sabit işletme masrafları incelendiğinde yine 1. Tabakada olduğu gibi daimî işçilik masrafının çok olduğu görülmektedir. 2. tabakada toplam üretim masrafları ise 490 719,43 TL'dir.

Çizelge 5.5.3. Sığır besicilikte yetiştiricilerin masrafı ve gelir kaynağı 3. Tabaka

Masraf Unsurları	Masraflar	
	TL	%
A-Değişken Masraflar		
1.Besi Başı Hayvan Materyali Maliyeti (Canlı Ağırlık*Canlı Ağırlık Fiyatı)	128571	14,45
2.Geçici İşçilik Masrafı	87143	9,80
3.Yem Masrafları		
a) Kesif Yem	409107	45,99
b) Kaba Yem	102188	11,49
4.Su Masrafı	2518,33	0,28
5. Veteriner-Sağlık	73214	8,23
6.Elektrik-Isıtma Masrafı	7567,69	0,85
7.Hayvan Sigortası	20010	2,250
8.Pazarlama Masrafı	20875	2,347

9.Döner Sermaye Faizi	38303,73	4,306
10.Değişken Masraflar Toplamı (A)	889497,75	100
B-Sabit Masraflar		
11.Genel İdare Giderleri (A* %3)	26684,93	28,93
12.Daimî İşçilik Masrafı	19000	20,60
13.Bina Sermayesi Amortismanı	23528,84	25,51
14.Bina Sermayesi Faizi	9411,54	10,20
15.Ahır Bakım -Tamir Masrafı	8107,143	8,79
16.Makina Amortismanı	4000	4,34
17.Makina sermayesi faizi (makine değeri /2*faiz)	1500	1,63
18.B-Sabit Masraflar Toplamı (B)	92232,45	100,00
19.Üretim Masrafları Toplamı (A) + (B)	981730,20	

Üçüncü tabaka (bkz. Çizelge 5.5.3) incelendiğinde ise ikinci tabakada olduğu gibi, değişken masraflar içerisinde en çok paya sahip masraf unsurunu yem masrafları oluşturmaktadır. Yine 2. Tabakada olduğu gibi yem masrafları içerisinde %45,99'unu kesif yem masrafları ve %11,49 kaba yem masrafları yer alarak toplamda en fazla masraf unsurunu olmuştur. En çok paya sahip olan masraf unsuru ise değişken masraflar içerisinde, 2. Tabakada olduğu gibi besi başı hayvan materyali oluşturmuştur. Besi başı hayvan materyali payı ise %14, 45'tir. Üçüncü tabakada sabit masraflar içerisinde en fazla paya sahip olan masraf 1. ve 2. Tabakadan farklı olarak genel idare giderleri (%28,93) unsuru olmuştur. Büyük işletmeyi temsil eden 3. Tabakadan elde edilen bu bilgilere göre işletme de sabit giderler içerisinde genel idare giderleri masrafının işletmenin büyüklüğünün artması dolayısıyla meydana geldiği görülmektedir. 3. Tabakada üretim masrafları toplamı ise 981 730,20 dir.

Çizelge 5.5.4.sığır besicilikte yetiştiricilerin masrafı ve gelir kaynağı genel

Masraf Unsurları	Masraflar	
	TL	%
A-Değişken Masraflar		
1.Besi Başı Hayvan Materyali Maliyeti (Canlı Ağırlık*Canlı Ağırlık Fiyatı)	108228	23,34
		0,00
2.Geçici İşçilik Masrafı	40271	8,69
3.Yem Masrafları		
a) Kesif Yem	185336	39,98
b) Kaba Yem	47256	10,19
4.Su Masrafı	2879,2	0,62
5. Veteriner-Sağlık	34.456	7,43
6.Elektrik-Isıtma Masrafı	3124,04	0,67
7.Hayvan Sigortası	9018	1,95
8.Pazarlama Masrafı	13080	2,82
9.Döner Sermaye Faizi	19964,17	4,31

10.Değişken Masraflar Toplamı (A)	463612,41	100
B-Sabit Masraflar		
11.Genel İdare Giderleri (A* %3)	13908,37	24,45
12.Daimî İşçilik Masrafı	17000	29,89
13.Bina Sermayesi Amortismanı	12075,75	21,23
14.Bina Sermayesi Faizi	4830,30	8,49
15.Ahır Bakım -Tamir Masrafı	4355,03	7,66
16.Makina Amortismanı	3422,22	6,02
17.Makina sermayesi faizi (makine değeri /2*faiz)	1283,33	2,26
18.B-Sabit Masraflar Toplamı (B)	56875,01	100,00
19.Üretim Masrafları Toplamı (A) + (B)	520487,42	

Genel (bkz. Çizelge 5.5.4) olarak sığır besi faaliyetleri yapan işletmelerin maliyet ve masraf durumuna bakılacak olursa; değişken masraflar içerisinde en fazla paya sahip unsur yem yetiştiriciliği masrafı unsurudur. Yem yetiştiriciliği içerisinde en çok paya sahip olan kesif yem masrafları (%39,98) ve kaba yem (%10,19) masrafları toplamıdır. İkinci olarak ise en çok besi başı hayvan materyali (%23,34) unsuru yer almaktadır. Sabit giderler içerisinde en çok paya sahip masraf unsuru ise daimî işçilik masrafı (%29,89) olmuştur. İşletmede ortalama üretim masrafları toplamı ise 520 487,42 TL'dir.

5.6.Sığırcılık Geliri

Çizelge 5.6.1. Yetiştiricilerin süt satış durumu

Süt							
1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
37	60,66	64	80	25	89,29	126	74,56

Sığır besi yetiştiricilerinin büyük çoğunluğu yaklaşık %75 oran ile süt üretimi gerçekleştirmektedir. Sığır besi işletmeleri tabakalara göre incelendiğinde ise yaklaşık olarak; küçük işletmelerin %61'i, orta büyüklükteki işletmelerin %80'i, büyük işletmelerin ise neredeyse tamamı %89 oran ile süt üretimi gerçekleştirmektedir.

Çizelge 5.6.2. Yetiştiricilerin süt üretim ve satış miktarları

Süt	1. Tabaka	2. Tabaka	3.Tabaka	Genel
	Ortalama	Ortalama	Ortalama	Ortalama
Birim Fiyatı (TL)	16,35	13,88	14,8	14,79
Senelik Üretilen Toplam Miktar (Kg)	4100,52	10351,58	18382,93	9425,92
Senelik Satılan Sütün Toplam Fiyatı (TL)	101301,08	173770,31	298620	177.261,43

Sığır besi yetiştiricilerin süt üretim durumları incelendiğinde ise, genel olarak işletmelerin %75'i (bkz. Çizelge 4.6.1) süt üretimi yaparak satış gerçekleştirmektedir. Süt ortalama satış birim fiyatı ise genel olarak ortalama 14,79 TL'dir. Toplam üretilen süt miktarı ise 9425,92 kg'dır. Tabakalara bakıldığında ise senelik üretilen toplam süt miktarları işletme büyüklüğünün artması ile doğru orantıda artmaktadır. Süt satış birim fiyatı en fazla olan tabaka ise 1. Tabakadır.

Çizelge 5.6.3. Yetiştiricilerin peynir satış durumu

Peynir							
1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
12	19,67	27	33,75	14	50	53	31,36

Sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık olarak %31'i peynir üretimi yapmaktadır. Peynir üretim durumları tabakalara göre incelendiğinde ise en düşük oranla yaklaşık olarak küçük işletmelerin %20'si peynir üretimi sağlamaktadır. İşletme büyüklüğü arttıkça peynir üretim durumu da artmaktadır. Büyük işletmelerin yarısı peynir üretimi gerçekleştirmektedir.

Çizelge 5.6.4.Yetiştiricilerin peynir üretim ve satış miktarları

Peynir	1. Tabaka	2. Tabaka	3.Tabaka	Genel
	Ortalama	Ortalama	Ortalama	Ortalama
Satılan Birim Fiyatı (TL)	135,83	144,81	143,93	142,55
Senelik Üretilen Peynir Toplam Miktar (Kg)	85,43	138,44	322,43	149,79
Senelik Satılan Peynirin Toplam Fiyatı (TL)	37685	43640	81021,43	52.166,04

Sığır besi yetiştiricilerin peynir üretim ve satış durumları incelendiğinde ise; genel olarak işletmelerin yaklaşık olarak %31'i (bkz. Çizelge 5.6.3) peynir üreterek satış gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Peynirin birim fiyatı ise ortalama 142,55 TL olduğu ve toplamda üretilen peynir miktarının ortama yaklaşık olarak 150 kg olduğu tespit edilmiştir. Peynir üretimi ve satış yapan işletmelerin senelik peynir satışından elde ettiği toplam fiyat ise 52 166,04 TL'dir.

Tabakalar incelendiğinde ise en çok peynir satışı 81 021,43 TL ile büyük işletme sahibi olanları temsil eden 3. Tabakada görülmektedir. İşletme büyüklüklerinin artması ile peynir üretim miktarlarının artması arasında doğru orantılı artışın da meydana geldiği görülmektedir.

Çizelge 5.6.5. Yetiştiricilerin yılda etlik (inek dana vs.) hayvan satış durumu

Yılda Satılan Hayvan (İnek Dana Vs.)							
1. Tabaka		2. Tabaka		3. Tabaka		Genel	
Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
8	13,11	11	13,75	11	39,29	30	17,75

Sığır besi yetiştiricilerinin bir kısmı, hayvanlarını kasaplara “etlik kesim” adı altında satışa sunmakta ve kazanç sağlamakta oldukları tespit edilmiştir. Genel olarak işletmelerin yaklaşık %18'i etlik hayvan satışı gerçekleştirmektedir. Tabakalar arası kıyaslama yapıldığında büyük işletmelerin yaklaşık olarak %39'u kasaplara etlik hayvan satışı sağlamaktadır. Küçük işletmelerden büyük işletmelere doğru tabakalar arasında satış durumunda yükselişin meydana geldiği belirlenmiştir. Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde kasaplara etlik hayvan satışını (yaklaşık olarak %13) çok düşük oranlarda olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.6.6. Yetiştiricilerin yılda etlik (inek dana vs.) hayvan üretim ve satış miktarları

Yılda Satılan Hayvan (İnek Dana Vs.)	1. Tabaka	2. Tabaka	3. Tabaka	Genel
	Ortalama	Ortalama	Ortalama	Ortalama
Yılda Satılan Birim Fiyatı (TL)	293,13	296,36	307,73	299,67

Yılda Satılan Miktar (Kg)	290	334,55	330,18	321,07
Yılda Satılan Toplam Fiyatı (TL)	400788	317781,82	260.798	319.023
Yılda Satılan Ortalama Besi Başı Fiyatı (TL)	85856,25	99809,09	101661,82	96767,67
Yılda Satılan Hayvan (İnek Dana Vs.) Miktar (Adet)	3,38	3,36	2,55	3,07

Sığır besi faaliyetlerinde bulunan yetiştiricilerin yaklaşık yılda %18'i (bkz. Çizelge 5.6.5) etlik hayvan satışı gerçekleştirmektedir. Kasaplara etlik olarak satış gerçekleştiren işletmelerin hayvanlarının ortalama kilogram fiyatı 299,67 TL olduğu, ortalama 321,07 kilograma sahip hayvanların satıldığı tespit edilmiştir.

İşletme büyüklüklerine göre bakıldığında ise yaklaşık olarak 3 adet etlik hayvan satışı gerçekleştirilmektedir. Tabakalardaki satış adetlerinde artan bir değişim görülmemiş aksine küçük işletmelerin satış sayısında artış meydana geldiği belirlenmiştir.

Çizelge 5.6.7. Yetiştiricilerin yılda düve, tosun satış durumu

Düve, Tosun							
1. Tabaka		2. Tabaka		3. Tabaka		Genel	
Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
46	75,41	75	93,75	26	92,86	147	86,98

Sığır besi yetiştiricilerinin düve ve tosun satışları incelendiğinde, işletmelerin yaklaşık %87'sinin satış gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Tabakalar arası değerlendirme yapıldığında ise, orta büyüklükteki işletmelerin yaklaşık %94'ü düve ve tosun satışı yapmaktadır. Bu durum orta büyüklükteki işletmelerin neredeyse tamamına yakınının düve ve tosun satışını gerçekleştirmekte olduğunu göstermektedir. Küçük işletmeler ise, orta ve büyük işletmelere kıyasla (%75,41) daha az satış yapmasına rağmen, yine de satış gerçekleştirme oranı yüksek seviyededir.

Çizelge 5.6.8. Yetiştiricilerin yılda düve, tosun üretim ve satış miktarları

Düve, Tosun	1. Tabaka	2. Tabaka	3. Tabaka	Genel
	Ortalama	Ortalama	Ortalama	Ortalama
Düve, Tosun Satışı Kaç Adet	1,85	4,89	9,96	4,84
Yılda Satılan Miktar (Kg)	393,04	366,05	419,88	384,02

Yılda Satılan Toplam Birim Fiyatı (TL)	297,93	294,93	306,15	297,86
Yılda Satılan Toplam Fiyatı (TL)	209227,17	515531,33	1.279.085	554.731,29
İşletmede 1 Hayvan Satış Ortalaması	118367,39	108231,33	129269,23	115124,15

Sığır besi işletmelerinin ortalama yaklaşık olarak 5 adet düve tosun satışı yaptığı tespit edilmiştir. İşletme grupları içerisinde en fazla satış adeti ise büyük ölçekli işletmelerde gerçekleştiği belirlenmiştir. Büyük ölçekli işletmeler yılda ortalama olarak yaklaşık 10 adet düve, tosun satışı gerçekleştirmektedirler. Tabakalar arası kıyaslama yapıldığında ise işletme büyüklüğü arttıkça satış adetlerinde de artışın meydana geldiği görülmektedir. Küçük işletmelerden büyük işletmelere doğru; yılda satılan birim fiyatta ve toplam fiyatlarda işletme büyüklüğü ile doğru orantıda artışlar olduğu tespit edilmiştir. Satışı gerçekleştirilen düve ve tosunların yaklaşık ortalama 384 kg ağırlığında olduğu ve birim fiyatının ise 297,86 TL olduğu tespit edilmiştir.

5.7.Desteklemeler

Çizelge 5.7.1. Yetiştiricilerin devlet desteği alma durumu

Devlet desteği Yıllık ortalama	Frekans	%	Ortalama
1. Tabaka	47	77,05	25784,72
2. Tabaka	74	92,50	24740,28
3.Tabaka	28	100,00	23348,57
Genel	149	88,17	24808,21

Sığır besi işletmeleri ortalama 24 808,21 TL devlet desteği almaktadırlar. Tabakalara incelendiğinde ise en çok desteklemeyi 25 784,72 TL ile küçük işletmelerin aldığı belirlenmiştir. İşletmelerin küçüldükçe daha çok desteklemeden yararlandığı da görülmektedir.

Çizelge 5.7.2. Yetiştiricilerin aldığı desteklemeler ve miktarları

Desteklemeler	1. Tabaka	2. Tabaka	3.Tabaka	Genel
---------------	-----------	-----------	----------	-------

	F	%	Ortalama Miktarı (TL)	F	%	Ortalama Miktarı (TL)	F	%	Ortalama Miktarı (TL)	F	%	Ortalama Miktarı (TL)
Çiğ Süt	11	18,03	3109,27	23	28,75	3117,39	9	32,14	5.851	43	25,44	3687,49
Sert Tohum Kullanımı	4	6,56	5000	4	5	10250	0	0,00	0	8	4,73	7625
Yem Bitkileri	18	29,51	5553,33	36	45	4511,11	12	42,86	4993,33	66	39,05	4731,52
Mazot ve Gübreleme	31	50,82	5705,81	57	71,25	9642,81	22	78,57	5869,5455	110	65,09	7778,64
Buzağı Destekleme	26	42,62	1538,46	61	76,25	2614,75	24	85,71	2958,33	111	65,68	2436,94
Anaç Koyun-Keçi	4	6,56	140.000	4	5	16.250	2	7,14	4500	10	5,92	63400
Alan Bazlı Verim Kaybı	-		-	1	1,25	3000	-		-	1	0,59	3000
Katı Organik Gübre	-		-	1	1,25	1500	-		-	1	0,59	1500

İşletmelerin yararlandığı desteklemeler ise; çiğ süt, sert tohum kullanımı, yem bitkileri, mazot gübreleme, buzağı, anaç koyun-keçi ve en az oranlarda ise alan bazlı verim kaybı,

Çizelge 5.7.2. (Devam) katı gübreleme desteklemeleridir. Desteklemelerden yararlanan işletmelerin ise en çok yararlandığı ilk üç destekleme ise bkz. Çizelge 5.7.2.1’de daha detaylı ifade edilmektedir.

Çizelge 5.7.2.1 Yetiştiricilerin en çok aldığı desteklemeler ve miktarlarında

1.TABAKA				
	Destekleme Adı	F	%	Ortalama Miktarı (TL)
1	Mazot ve Gübreleme	31	50,82	5705,81
2	Buzağı Destekleme	26	42,62	1538,46
3	Yem Bitkileri	18	29,51	5553,33
2.TABAKA				
1	Buzağı Destekleme	61	76,25	2614,75
2	Mazot ve Gübreleme	57	71,25	9642,81
3	Yem Bitkileri	36	45,00	4511,11
3.TABAKA				

1	Buzağı Destekleme	24	85,71	2958,33
2	Mazot ve Gübreleme	22	78,57	5869,5455
3	Yem Bitkileri	12	42,86	4993,33
GENEL				
1	Buzağı Destekleme	111	65,68	2436,94
2	Mazot ve Gübreleme	110	65,09	7778,64
3	Yem Bitkileri	66	39,05	4731,52

İlk üç tabakaya ve genel duruma bakıldığında yetiştiriciler en çok buzağı, mazot-gübreleme ve yem bitkileri desteğinden faydalanmaktadırlar. Tabakalar incelendiğinde ise ilk üç desteklemeden yaralanan üreticilerin yalnızca 1. Tabakada değiştiği, mazot gübreleme desteğinin buzağı desteklemesinden daha çok olduğu görülmektedir. Bu durum işletmenin küçük olması yani hayvan sayısının az olmasından kaynaklanmaktadır. İşletmede faydalanılan en çok üç desteklemede, genel miktarlara bakıldığında, yem bitkileri desteği orta ve büyük işletmelere oranla küçük işletmelerde daha fazladır.

5.8.İşletmedede Kredi Kullanımı

Çizelge 5.8.1. Yetiştiricilerin kredi kartı kullanma durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Kullanan	27	44,26	47	58,75	18	64,29	92	54,44
Kullanmayan	34	55,74	33	41,25	10	35,71	77	45,56

Sığır besi yetiştiriciliği faaliyetleri gerçekleştiren işletme sahiplerinin kredi kartı kullanımları incelendiğinde ise yaklaşık olarak %54'ünün kredi kartı kullandığı görülmektedir. Kredi kartı kullanımı kısa sürede nakit ihtiyaçlarını anlık olarak gidermek için kullanılan araç olarak düşünüldüğünde en fazla büyük işletmelerin kredi

kartı kullanıyor olması ödeme kolaylığı olarak daha çok tercih ediliyor olabildiğini ortaya çıkarmaktadır. Küçük işletmelerin finansmanda araç olarak kredi kartı kullanımları incelendiğinde ise orta ve büyük işletmelere kıyasla daha az tercih edildiğini göstermektedir. Tabakalara bakıldığında ise işletmelerdeki büyüme ile kredi kartı kullanım oranının yükselmesi doğru orantıda artış olduğunu göstermektedir. En yüksek kredi kartı kullanımı ise yaklaşık olarak %64 oran ile büyük işletmelere aittir. Finansal okuryazarlık açısından düşünüldüğünde ise kredi kartı kullanımı büyük işletmelerde daha fazla olması büyük işletmelerin finansal bilinç ve yönetim açısından daha bilinçli olabileceğini fakat küçük işletmelerin finansal durumlarda daha az bilgi ile idare gerçekleştirebileceğini ifade etmektedir.

Çizelge 5.8.2. Yetiştiricilerin internet bankacılığı kullanım durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
İnternet bankacılığı kullanımı	44	72,13	67	83,75	27	96,43	138	81,66
Kendim kullanıyorum	43	70,49	65	81,25	26	92,86	134	79,29
Eşim, Oğlum kullanıyor	13	21,31	16	20	9	32,14	38	22,49

Yetiştiricilerin internet bankacılığı kullanım durumlarına bakıldığında ise işletme sahiplerinin yaklaşık %82'sinin internet bankacılığını kullanımı gerçekleştirdiği belirlenmiştir. Büyük işletmelerin ise yaklaşık %96'sının internet bankacılığı kullandığını bu durumda ise büyük işletmelerin dijital finansal hizmetlere daha çok entegre olduğunu ve büyük işletmelerin finansal işlemlerde daha etkin kullanım gerçekleştirdiklerini finansal durumlara hâkimiyetlerinin daha fazla olduğunu

gösterebilmektedir. Büyük işletmelerin finansal okuryazarlık oranının daha da yükseldiğini de ortaya çıkarmaktadır. Sığır besi işletmecilerinin yaklaşık %79'unun bizzat kendisinin internet bankacılığını kullanıyor olması ise aracısız olarak kendi finansal kararlarını veriyor olduklarını ve finansal yönetimi de yine kendilerinin doğrudan yapıyor olduklarını göstermektedir. Sığır besi işletmecilerini genelde yaklaşık olarak %23'ünün kredi kartı kullanımlarında eşim veya oğlum kullanıyor cevabı ile yanıtlaması ise finansal yönetimin aile içinde gerçekleştirdiğini ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda gösteriyor yaklaşık %23 işletme finansal yönetimi çok az oranda da olsa dolaylı olarak gerçekleştirmektedir. Bu durum finansal kavramların veya kararların tam olarak anlaşılmasını doğurabilmektedir işletme sahibinin doğrudan karar almasını yahut almamasını da etkilemektedir. Tabakalar incelendiğinde ise işletme büyüklüğü arttıkça internet bankacılığı kullanımlarında da artışın meydana geldiği görülmektedir. Finansal okuryazarlık açısından büyük işletmelerin finansal kavramlara daha da hâkim olabileceğini ortaya çıkarmaktadır.

Çizelge 5.8.3. Yetiştiricilerin birikimlerini değerlendirme durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Nakit TL	23	28,75	28	35	9	32,14	60	35,50
Altın	15	18,75	9	11,25	3	10,71	27	15,98
Döviz	1	1,25	1	1,25	0	0,00	2	1,18
Bono, Tahvil Alımı	0	0	0	0	0	0,00	0	0,00
Faiz	0	0	0	0	0	0,00	0	0,00
Ev Arsa Tarla Alımı	5	6,25	10	12,5	5	17,86	20	11,83
Hayvan Alımı	18	22,5	36	45	11	39,29	65	38,46

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi yetiştiricileri birikimlerini en çok hayvan alımı (38,46) yaparak değerlendirmektedirler Daha sonra yetiştiricilerin tercihleri sırasıyla nakit (%35,50), altın (15,98), ev arsa alımı (%11,83) ve döviz alımı (1,18) olarak yer almaktadır. Bu

durum yetiştiricilerin en fazla fiziksel varlıklara yatırım yapmayı tercih ettiklerini göstermektedir. Sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık olarak %36'sının birikimlerinin nakit olarak saklıyor olması enflasyon karşısında kayıpların olabileceğini de göstermektedir. Bono, tahvil alımı ve faize yatırımın hiç olmaması sığır besi yetiştiricilerinin finansal okuryazarlık konusundaki eksikliğini de açıkça ortaya koymaktadır. Daha fazla açıklamak gerekirse bu yatırım araçlarına ilgi duyulmaması, düzenli faiz geliri sağlanamaması sığır besi yetiştiricilerinin risk algısının düşüklüğünü finansal sisteme güven duyulmadığını ifade etmektedir. Yetiştiriciler daha çok geleneksel yatırıma ve alışkanlıklara sahip oldukları için daha çok fiziksel varlıklara yatırım gerçekleştirildiği ortaya açıkça çıkmaktadır. Tabakalar incelendiğinde sığır besi işletmecileri en fazla 1. ve 2. Tabakalarda birikimlerini nakit olarak, 3. Tabakada ise hayvan alımı olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Çizelge 5.8.4. Yetiştiricilerin sığırcılık için kredi kullanımı durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Kullananlar	34	55,74	59	73,75	20	71,43	113	66,86
Kullanmayanlar	27	44,26	21	26,25	8	28,57	56	33,14

Yetiştiricilerin sığır besicilik faaliyetlerinde kredi kullanım durumları incelendiğinde ise; sığır besi işletmecilerinin genel olarak yaklaşık %67'si işletmelere kredi kullanımı gerçekleştirmiştir. Sığır besi işletmeleri birinci tabakada yaklaşık %56'sı, ikinci tabakada yaklaşık %74'ü üçüncü tabakada ise yaklaşık %71'i kredi kullanımı sağlamışlardır. Bu durum ise sığır besi işletmecilerinin krediye ulaşımının kolaylaştığını ifade etmektedir. Kredi kullanımları ile işletme büyüklükleri arasında pozitif ilişki olduğu görülmektedir. Kredi kullanım oranları incelendiğinde ise kredi kullanımının genel olarak daha da yaygınlaştığı bunun sonucunda ise finansal konular da veya

kavramlarda bilgi ve aşinalığı da artırabileceğini ortaya çıkarmaktadır. Sığır besi işletmelerinin kredi kullanım oranları küçük işletmelerden büyük işletmelere doğru yükselmektedir. Bu durum ise işletme büyüklüğü arttıkça kredi kullanımlarını da artırdığını ifade etmektedir.

Çizelge 5.8.5. Yetiştiricilere üretim ve pazarlama sırasında öz sermayenin yeterli olması durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Yetiyor	8	13,11	6	7,5	6	21,43	20	11,83
Bazen yetmiyor	30	49,18	41	51,25	10	35,71	81	47,93
Yetmiyor	23	37,70	33	41,25	12	42,86	68	40,24

Sığır besi yetiştiricileri üretim ve pazarlama sırasında öz sermayenin yetersiz kaldığı durumlar yaşamaktadırlar. Genel olarak incelendiğinde ise işletmecilerin sırasıyla yaklaşık olarak %48'i sermayenin bazen yetmediğini, %40,'ı ise öz sermayenin hiçbir zaman yetmediğini, %12'si ise öz sermayenin yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. 1. ve 2. Tabakalarda ise üretim ve pazarlamada öz sermayenin bazen yetersiz kaldığı durumunun çizelge 5.8.5. (Devam) yüksek oranda olduğu ve 3. Tabakada ise sermayenin yetersiz kaldığı daha çok görülmektedir.

Çizelge 5.8.6. Yetiştiricilerin öz sermaye yetersizliğinde sermayeyi temin etme durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Eş Dost El Borcu	35	57,38	29	36,25	11	39,29	75	44,38
Üçüncü Kişilerden Yüksek Faiz ile	1	1,64	1	1,25	1	3,57	3	1,78
Resmi Kurum Kuruluşlar (Bayi, Koop.,)	3	4,92	0	0	1	3,57	4	2,37
Tarım Kredi Kooperatifi	8	13,11	18	22,5	5	17,86	31	18,34
Bankalardan	34	55,74	59	73,75	20	71,43	113	66,86
Tüccardan	6	9,84	7	8,75	2	7,14	15	8,88

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi yetiştiricileri genelde öz sermaye yetersizliği yaşadığında sermaye eksiklerini sırasıyla bankalardan (66,86) temin ederek, daha sonra en çok eş dost el borcu ile (%44,38) alarak, tarım kredi kooperatiflerinden (%18,34) yararlanarak, tüccardan (%8,88) temin ederek sermaye yetersizliklerini tamamlamaya çalışmaktadırlar. Sermaye yetersizliğini gidermek için en az oranda tercih ettikleri yerler ise resmi kurum ve kuruluşlar (bayi, Koop.) ile üçüncü kişilerdir. Tabakalara bakıldığında ise küçük işletmeler eş dost el borcu ile, orta ve büyük işletmeler ise bankaları tercih ederek sermaye eksikliklerini tamamlamaya çalışmaktadırlar. Genel olarak sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık %67'sinin bankalardan krediyle borçlanmayı tercih etmesi olumlu bir göstergedir. Sığır besi işletmelerinin finansal bilinçlerini dahada yükseltmede rol oynayabilmektedir. Bu durum aynı zamanda işletmelerin çoğunluğunun finansal konularda belirli bir seviyede olduğunu, daha güvenilir olan resmî kurumlara yönelim arttığını da ifade etmektedir fakat ikinci sırada eş dost el borcu ile yaklaşık %44 ünün sermayeyi temin etme tercihi finansal bir sistemin veya düzenin oluşturulmasını zorlaştırabilmektedir. Bu durumda da kısa vadeli finansal yönetim, işletmeleri borçlanma hususunda zarara uğratabilmektedir.

Çizelge 5.8.7. Sermaye yetersizliğinde yetiştiricilerin üçüncü kişilerden para almayı tercih etme sebepleri

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Tercih Etmem	28	45,90	51	63,75	15	53,57	94	55,62
Alması Kolay	28	45,90	22	27,5	8	28,57	58	34,32
İşlem yok	17	27,87	15	18,75	7	25,00	39	23,08
Resmi Yollardan Alamıyorum	1	1,64	1	1,25	0	0,00	2	1,18
Geri Ödemede Kolaylık Sağlanıyor	5	8,20	7	8,75	4	14,29	16	9,47
Bankalara Göre Faiz Az	1	1,64	2	2,5	2	7,14	5	2,96
Alışkanlık	6	9,84	3	3,75	2	7,14	11	6,51

Sigorta-Teminat İstemiyor	4	6,56	4	5	3	10,71	11	6,51
---------------------------	---	------	---	---	---	-------	----	------

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sermaye yetersizlikleri yaşayan sığır besi yetiştiricileri incelendiğinde; yaklaşık %56'sı üçüncü kişilerden para almayı tercih etmemektedirler. Fakat sığır besi yetiştiricilerinin çoktan aza doğru 3. Kişilerden para almayı tercih etme sebepleri; 3. Kişilerden para almanın kolay olması, para alırken işlem yapılmaması, geri ödemede kolaylık sağlanması, üçüncü kişilerden para almanın alışkanlık yapması, sigorta ve teminatın istenmemesi, bankalara göre faiz oranının az olması ve resmi yollardan para alınmaması sebebiyle tercih edildiği görülmektedir. Sığır besi yetiştiricileri daha çok üçüncü kişilerden para almayı tercih etmemeleri ise 3. Kişilerden borçlanmanın finansal bir çözüm olarak görmediklerini ortaya çıkarmaktadır ve daha bilinçli borçlanmayı tercih ettiklerini de göstermektedir. Tabakalara bakıldığında ise 3. Kişilerden para temini tercihinde bulunmayanların yanı sıra alması kolay olduğu için %34'ünün borçlanması ise kısa vadede çözüm ile sermaye yetersizliğinin giderilmesini sağlamaktadır. Sığır besicilerin yaklaşık %23'ünün işlem olmadığı için para almayı tercih ediyor olmaları finansal okur yazarlık eksikliğini ortaya çıkarmaktadır. Sığır besi işletmelerinin %44'ü üçüncü kişilere yönelimi ve tercih etmeleri finansal olarak borçlanmada daha da zarara uğrayabileceklerini, uzun vadede sürdürülebilirliği tehdit edebileceğini de ifade etmektedir.

Çizelge 5.8.8. Yetiştiricilerin üretici kredilerinden şikayetçi olduğu konular

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Faiz Oranları	43	70,49	67	83,75	22	78,57	132	78,11
Kredi Alma Masrafı	23	37,70	32	40	9	32,14	64	37,87
Prosedürler	27	44,26	43	53,75	17	60,71	87	51,48
Vadeler	13	21,31	30	37,5	9	32,14	52	30,77
Bürokratik İşlemler	12	19,67	18	22,5	4	14,29	34	20,12
Sübvansiyonlu Tarımsal Kredileri Her Yerde Yok	4	6,56	9	11,25	2	7,14	15	8,88

Sigorta İstemeleri	8	13,11	20	25	8	28,57	36	21,30
Teminat İstemeleri	6	9,84	16	20	4	14,29	26	15,38
Geri Ödemede Üretime Göre Ayarlı Olmaması	4	6,56	5	6,25	3	10,71	12	7,10
İhtiyaç Olduğu Anda Krediyeye Ulaşamama	4	6,56	11	13,75	4	14,29	19	11,24

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi faaliyetleri gerçekleştiren işletmecilerin en çok şikayetçi olduğu dört konu incelendiğinde, işletmecilerin; yaklaşık %78'inin kredi faiz oranlarının yüksek olmasından şikayetçi oldukları tespit edilmiştir. Bu durum besi yetiştiricilerinin faiz oranlarının piyasa koşullarına bağlı olarak değiştiğinin bilincinde olmadıklarına ve farklı kredi seçeneklerinin değerlendirilmediğine işaret etmektedir. Sığır besicilerin yaklaşık %51'i prosedürlerden şikayetçidir. Bu durum kredi masraflarının neler olduğunu öğrenmede bilgi veren içerikler barındırması nedeniyle finansal güvenlik ve düzenlemeler için gereklidir. Bu açıdan incelendiğinde ise prosedürlerden şikâyet oranının %51 olması sığır yetiştiricilerinin finansal okur yazarlık konusundaki eksikliğinin bir göstergesidir. Sığır besicilerin yaklaşık %38'i kredi alma masraflarından şikayetçi olması ise yine finansal konulardaki bilinçsizliği açığa çıkarmaktadır. Sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık %31 'i ise vadelerden şikayetçi olduğu görülmektedir. Bu durum ise yetiştiricilerin ödeme planlamalarını nakit akışına uygun olarak yapılamadığını çizelge 5.8.8 (Devam) ifade etmektedir yetiştiricilerin kredi planlarının işletme döngüsüne uygun hale getirilmediğini göstermektedir

Çizelge 4.8.9. Yetiştiricilerin tarımsal kredilerde bankalardan faiz dışında beklentileri

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Daha Uygun Vade	30	49,18	50	62,5	14	50,00	94	55,62
Formalitelerin Kısaltılması	30	49,18	42	52,5	16	57,14	88	52,07
Daha Fazla Kredi	7	11,48	13	16,25	5	17,86	25	14,79
Daha Az Masraf	33	54,10	44	55	14	50,00	91	53,85
Sübvansiyonlu Tarımsal	4	6,56	9	11,25	5	17,86	18	10,65

Kredileri Her Bankanın Vermesi								
Mevcut Durum İyi	2	3,28	3	3,75	3	10,71	8	4,73

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi yetiştiricilerinin faiz dışında en çok beklentileri yaklaşık %56 oran ile uygun vade beklentisidir. Bu durumda ise sığır besi yetiştiricilerinin vade konusunda finansal planlamalarda zayıflığı ve geri ödemeler de sürdürülebilir borç yönetiminde yetersizlik yaşadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Daha az masraf beklentisi ise uygun vadeden sonra yaklaşık %54 oran ile ikinci sırada yer alan bir diğer beklentidir. Bu durum ise yetiştiricilerin kredi masraflarını değerlendirmede ve uygun finansman seçeneklerini incelemelerde zayıf kaldıklarına işaret etmektedir. Kredi işlemlerinde formalitelerin kısıtlanması ise yaklaşık %52 oran ile üçüncü sırada yer alan diğer bir beklentidir. Yetiştiriciler bankaların bürokratik işlemlerini daha iyi anlamaları sonucunda işlemlerini daha da hızlandıran bileceklerdir.

Çizelge 5.8.10 Yetiştiricilikte krediye ihtiyaç duyulma nedeni ya da sığırcılıkta kredi kullanarak borçlanma durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3. Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Üretimin Devamlılığı İçin	24	39,34	29	36,25	13	46,43	66	39,05
Öz Sermayenin Yetersiz Olması	21	34,43	31	38,75	9	32,14	61	36,09
İşletmeyi Büyütmek İçin	3	4,92	7	8,75	5	17,86	15	8,88
Alet-Makine Alınımı İçin	15	24,59	27	33,75	4	14,29	46	27,22
Faiz Oranları Cazip Olunca	4	6,56	3	3,75	0	0,00	7	4,14
Nakit Akışı İçin	8	13,11	14	17,5	7	25,00	29	17,16

Arazi Edinme	3	4,92	8	10	0	0,00	11	6,51
Bina Yatırımı	0	0,00	4	5	1	3,57	5	2,96
Hayvan Alımı	15	24,59	24	30	11	39,29	50	29,59
Yem Alımı	32	52,46	38	47,5	14	50,00	84	49,7
Beklenmedik Doğa Olaylarından Dolayı Zarara Uğramak İçin	3	4,92	0	0	0	0,00	3	1,78
Pazar Aşamasında Nakit Olmasından	0	0,00	4	5	2	7,14	6	3,55
Tüketici Kredilerine Göre Uygun Olması	7	11,48	3	3,75	0	0,00	10	5,92
Aileni Zorunlu Gıda Maddelerinin Karşılanması	3	4,92	4	5	1	3,57	8	4,73
Geri Ödemesi, Diğer Kredilere Göre Kolay Olması	1	1,64	5	6,25	1	3,57	7	4,14
Düğün Masrafları	4	6,56	5	6,25	1	3,57	10	5,92
Ev Onarım Masrafları	5	8,20	6	7,5	1	3,57	12	7,1
Araç Alımı	7	11,48	14	17,5	5	17,86	26	15,38

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Çizelge 5.8.10. (Devam) Sığır besi yetiştiriciliğinde en çok krediye ihtiyaç duyulma ya da borçlanma sebebinin başında yem alımı gelmektedir. Yetiştiricilerin yaklaşık %50 si yem alımı için krediye ihtiyaç duymakta veya krediyle borçlanma sağlamaktadırlar. Bu durum işletme masraflarının yönetiminde yaşanan eksikliği ortaya çıkarmaktadır. Finansal planlama ve yönetimde eksiklik yaşanması ise finansal okuryazarlığının önem ve etkisini ortaya çıkarmaktadır. Sığır besi işletmecileri ile görüşmeler esnasında elde edilen bilgiler neticesinde sığır besi yetiştiricileri aldıkları kredileri asıl amaçları dışında farklı yerlere harcama yaparak icra ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum finansal okuryazarlık eksikliğinin önemli bir göstergesidir. Finansal okur yazarlığı düşük olan besi işletmecileri kredi kullanımlarında planlama yapmadan hareket etmektedirler sonuç olarak da uzun vadede finansal istikrarsızlık yaşamaya maruz kalmaktadırlar. Yaklaşık

%39'u üretimin devamlılığı, yaklaşık %36'sı ise öz sermayenin yetersiz olması sebebiyle kredi kullanımına ihtiyaç duymakta veya tercih etmektedirler. Bu durum yetiştiricilerin finansal yönetim ve planlamalarda yeterli düzeyde olmadıklarını ifade etmektedir. Bu bilgiler kredi tercihlerinde ilk üç sırada yer alan yetiştirici nedenleridir.

Çizelge 5.8.11. Yetiştiricilerin en çok krediye ihtiyaç duyduğu aşama

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ahır Kurumunda	8	13,11	15	18,75	4	14,29	27	15,98
Hayvan Alımında	27	44,26	34	42,5	16	57,14	77	45,56
Yem, İlaç, Veteriner İhtiyacında	40	65,57	49	61,25	12	42,86	101	59,76
Pazar	1	1,64	0	0	1	3,57	2	1,18
Yatırım	8	13,11	16	20	4	14,29	28	16,57

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Besi yetiştiricilerinin en çok krediye ihtiyaç duyduğu aşama ise yem, ilaç ve veteriner ihtiyacında (%59,76) meydana gelmektedir. Bu durum ise finansal okuryazarlık eksikliğini açıkça ortaya çıkarmaktadır. Yem, ilaç, veteriner masrafları öngörülebilir masraflar olduğu halde en çok oranla kredi ile finanse edilmesi nakit akışının sağlıklı yönetilmediğini göstermektedir. İkinci sırada en çok yaklaşık olarak %46 oran ile işletmelerin hayvan alımına ihtiyaç duyuyor olmaları ise öz sermayede yaşanan yetersizliği ifade etmektedir. Bu yetersizlik ise finansal okuryazarlığın eksikliği neticesinde sermaye yönetiminin doğru yapılamadığını ortaya çıkarmaktadır. Sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık olarak sadece %17'sinin krediyi yatırım amaçlı kullanıyor olması finansal okuryazarlık açısından önem arz etmekte bu durum genel olarak işletmelerin daha kısa dönem için kredi kullanımı sağladıklarını uzun dönemde etkisi olan yatırım kredilerinin ise daha az kullanıldığını ifade ederek uzun dönemli planlama eksikliklerinin olduğunu ifade etmektedir.

Çizelge 5.8.12. Yetiştiricilerin sığır besicilikte en çok krediye ihtiyaç duyduğu aşama

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ahır Kurumunda	3	4,92	6	7,5	2	7,14	11	6,51
Hayvan Alımında	17	27,87	26	32,5	11	39,29	54	31,95
Yem, İlaç, Veteriner İhtiyacında	20	32,79	38	47,5	13	46,43	71	42,01
Pazar	0	0,00	1	1,25	0	0,00	1	0,59
Yatırım	8	13,11	12	15	5	17,86	25	14,79

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi yetiştiriciliğinde en çok krediye ihtiyaç duyulan aşama ise yine yem ilaç ve Veteriner masraflarında (%42,01) duyulmaktadır. Bu durum sabit işletme masraflarının içerisinde yer almakta olan öngörülebilir masraf kalemleri olduğu halde en çok kredinin ihtiyaç duyulduğu aşama olması nakit akışındaki düzensizliği veya sağlıklı yönetimin sağlanamadığını ifade etmektedir. İkinci sırada ise hayvan alımında yaklaşık %32 oran ile krediye ihtiyaç duyulması özsermaye de yaşanan yetersizliklerin olduğuna işaret etmektedir. Sermaye yönetiminin doğru yapılması ise finansal okuryazarlık ile doğrudan ilişkili olduğu için finansal okuryazarlığın düşük seviyede olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Yatırım kredilerine yaklaşık %15 oran ile ihtiyaç duyulması sığır besi işletmecilerinin uzun vadeli büyüme, gelişme ve sürdürülebilirliğe gerekli önemi vermediklerini göstermektedir. Sırasıyla en çok ihtiyaç duyulan diğer aşamalar ise ahır kurulumu ve pazar aşamasıdır. Tabakalar ayrıca incelendiğinde ise yine aynı sıralama ile ihtiyaç duyulan aşamalar yer almaktadır.

Çizelge 5.8.13. Yetiştiricilerin önceden kullandıkları krediyi geri ödeme durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Aynen Ödendi	27	44,26	47	58,75	19	67,86	93	55,03
Gecikmeli Ödendi	3	4,92	9	11,25	1	3,57	13	7,69
Çok Sıkıntılı Ödendi	5	8,20	4	5	0	0,00	9	5,33
Hacizle Banka Aldı	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0,00

Sığır besi yetiştiricilerinin krediyi geri ödeme durumları incelendiğinde ise yaklaşık olarak %55'inin kredilerini aynen geri ödemesi finansal okuryazarlık düzeyleri

açısından olumlu yönde belirli bir seviyede olduklarını, kredi ödeme planlarını dikkate aldıklarını, nakit akışlarını yönetebildiklerini ifade etmektedir. Gecikmeli ödeme (%7,69) ve çok sıkıntılı ödeme (%5,33) durumları incelendiğinde ise yetiştiricilerin, çok düşük oranlarda bu durumu yaşıyor olmaları sığır besi yetiştiricilerinin geri ödemede daha planlı davrandıklarını ve finansal sorumluluklarını yerine getirebildiklerini göstermektedir. Sığır besi yetiştiricilerinin bu konu açısından finansal okuryazarlık düzeyleri daha da yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Çizelge 5.8.14. Yetiştiricilerin sığır besicilik için kullandığı kredi sayısı

	Ortalama
1.Tabaka	1,88
2.Tabaka	2,53
3.Tabaka	2,7
Genel	2,36

Kredi kullanan sığır besi yetiştiricileri ortalama yaklaşık olarak 2 defa kredi kullanımı gerçekleştirmişlerdir. Küçük işletmelerden büyük işletmelere doğru yaklaşık olarak; küçük işletmeler 2 defa, orta büyüklükteki işletmeler 3 defa, büyük işletmeler ise 3 defa kredi kullanımı sağlamışlardır. Elde edilen verilere göre işletme büyüklüğü arttıkça kredi kullanma sayısında da artış meydana gelmektedir.

Çizelge 5.8.15. Yetiştiricilerin sığır besicilik için kullandığı toplam kredi bedeli

	Ortalama
1.Tabaka	286.088
2.Tabaka	530.593
3.Tabaka	867.000
Genel	516.566

Büyük işletmelerin yüksek miktarlarda kredi kullanımı sağlaması büyüme ve işletme sermayesi gibi finansal ihtiyaçlarını önceden planladıklarını, bu ihtiyaçlarını karşılamak

için kredi araçlarını daha stratejik kullandıklarını gösterebilmektedir. Bu durum ise büyük işletmelerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Küçük işletmeler, orta ve büyük işletmeler ile kıyaslandığında kredi kullanımlarının daha az miktarlarda olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu durum ise kredi ve borçlanma da çekingenlik olduğuna, çok fazla krediye ihtiyaç duyulmamasına veya kendine yetiyor olabildiklerine işaret etmektedir. Büyük işletmelerin kredi kullanımları incelendiğinde ise, kredi kullanım miktarlarının büyük olması finansal sistemde aktifliği, kredi puanlarının yönetimini ve kredi sürecine hakimiyeti göstermektedir. Kredi kullanım miktarları işletme büyüklüklerine göre artış sağlamaktadır. Ortalama kullanılan kredi miktarı ise yaklaşık olarak 517 000 TL'dir.

Çizelge 5.8.16. Yetiştiricilerin tarım kredi kooperatifine üye olma durumu

	Frekans	%
1. Tabaka	24	39,34
2. Tabaka	35	43,75
3.Tabaka	13	46,43
Genel	72	42,60

Yetiştiricilerin %43'ü tarım kredi kooperatifine üyedir. Tabakalara bakıldığında ise işletme büyüklüğü arttıkça kooperatiflere üye olma durumlarının arttığı tespit edilmiştir. Bu artış ise büyük işletmelerin finansal kaynaklara erişimde daha stratejik davrandığını Çizelge 5.8.16. (Devam) ve kooperatiflerin sunduğu avantajları daha iyi değerlendiriyor ya da yararlanıyor olduklarını göstermektedir.

Çizelge 5.8.17. Yetiştiricilerin kredi kullanımlarının sermayeye oranı

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Hiç	27	44,26	21	26,25	8	28,57	56	33,14
%25 ve Altı	24	39,34	39	48,75	14	50,00	77	45,56
%25-50	9	14,75	16	20	5	17,86	30	17,75
%50-75	1	1,64	4	5	0	0,00	5	2,96

%75 ve Üzeri	-	-	-	-	1	3,57	1	0,59
Tamamen yabancı sermaye	-	-	-	-			-	-

Sığır besi yetiştiricilerinin sermayeye oran ile kredi kullanımları incelendiğinde ise en çok yaklaşık olarak %46 sının %25 ve altı kredi kullanımları sağladıkları, yetiştiricilerin yaklaşık %33' ü ise hiç kredi kullanmadığını, yaklaşık olarak %18 inin %25 – 50 arasında kullanım sağladıkları tespit edilmiştir. Sığır besi yetiştiricileri yaklaşık olarak %79'u sermayelerini ya hiç kredi kullanmayarak ya da %25'inden azını kredi ile karşılayarak finanse etmişlerdir. Bu durum ise finansal yönetimde daha temkinli olabildiklerini ifade etmektedir. Yaklaşık %18' inin sermayesine oranla %25- 50 arasında kredi kullanımı sağlaması ise fazla borçlanmanın yaşandığını ifade etmektedir. Bu durum ise finansal danışmanlık veya eğitim desteğini doğurmaktadır. Küçük bir kesim olsa da yaklaşık %3'ünün %50-75 arasında sermayeyi yüksek oranda kredi kullanımı sağlayarak finanse etmesi yüksek oranda borç kullanımını ve yüksek finansal riski teşkil etmektedir.

Çizelge 5.8.18. Yetiştiricilerin kullanmış olduğu tarımsal kredinin işletmeler üzerindeki etkisi

	1. Tabaka		2. Tabaka		3. Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Gelir Arttı	4	6,56	4	5	1	3,57	9	5,33
İşgücü Arttı	1	1,64	1	1,25	0	0,00	2	1,18
Yatırım ile Büyüme	4	6,56	15	18,75	4	14,29	23	13,61
Borçlar Kapandı	11	18,03	22	27,5	5	17,86	38	22,49
Etkisi Olmadı	15	24,59	16	20	9	32,14	40	23,67
Zararı oldu	3	4,92	7	8,75	2	7,14	12	7,1

Sığır besi yetiştiricilerinin kullanmış oldukları kredinin işletmeler üzerindeki etkileri incelendiğinde ise sığır besi yetiştiricileri yaklaşık %24'ü kredi kullanımlarında, kredinin işletmelere hiçbir etkisi olmadığını, yaklaşık %7'lik kesim ise zararın olduğunu ifade etmiştir. Bu durum sığır besi işletmelerinin yaklaşık %31'nin krediden fayda sağlayamadığını, finansal okuryazarlık seviyesinin düşük kaldığını ve yeterli kredi kullanımı sağlayamadıklarını göstermektedir. Yaklaşık olarak %22'lik kesimin kredi kullanımlarının borç kapatmada etkili olduğunu ifade etmesi finansal sürdürülebilirlik açısından olumlu olmayan etkiyi ortaya çıkarmaktadır. Tabakalar incelendiğinde ise kredilerin gelir artırmak ya da yatırım yapmak yerine borç kapatmak için kullanılması finansal planlamanın eksik olduğunu göstermektedir.

Genel olarak düşük oranda da olsa yaklaşık %14'lük kesimin yatırım ile büyüme etkisinin olduğunu ifade etmeleri yetiştiricilerin çok düşük oranda da olsa krediyi verimli olarak kullandığını büyüme aracı olarak ve finansal yönetimi doğru gerçekleştirerek sağladıklarını ifade etmektedir. Yaklaşık %5'inin gelirin arttığını ifade etmesi ise finansal açıkları kapatmada kredinin rol oynadığını açıkça göstermektedir

5.9.İşletmelerde Sigorta Durumu

Çizelge 4.9.1. Yetiştiricilerin sığırlarına sigorta yaptırma durumu

	Frekans	%
1. Tabaka	19	31,15
2. Tabaka	43	53,75
3.Tabaka	19	67,86
Genel	81	47,93

Sığır besi işletmecilerinin yaklaşık %48'i sigorta yaptırmaktadırlar. Sığır besi işletmeleri tabakalara göre incelendiğinde, işletmelerin büyüklüğü arttıkça sigorta yaptırma oranlarının da arttığı tespit edilmiştir. Bu durum işletme büyüklüğü ile finansal okuryazarlığın arttığını ifade etmektedir. Büyük işletmelerin risk yönetimi, uzun vadede planlama ve finansal güvenlik açısından daha bilinçli olduklarını da ifade etmektedir. Sigorta yaptıran işletmelerde büyüklük arttıkça sigorta yaptırma oranlarının da artması durumu işletmelerinin bilinçlerinin büyüme ile pozitif ilişkisini de ortaya çıkarmaktadır. Küçük işletmeler büyük işletmelere göre daha az masraflarla mücadele ederken geleceğe yönelik sigorta planlamasını tercih etmemeleri finansal okuryazarlığın düşüklüğünü de ortaya koymaktadır.

Çizelge 5.9.2. Yetiştiricilerin sigorta yaptırmama durumu veya sigorta yaptırmayan yetiştiricilerin ne sebeple sigorta yaptırmak istemiyor olma durumu

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Zararı Karşılamiyor	18	29,51	26	32,5	8	28,57	52	30,77
Yaptırma İşlemleri Zor	10	16,39	9	11,25	2	7,14	21	12,43
Yaptırma Sırasında İstenilenler Çok	3	4,92	8	10	1	3,57	12	7,1
Hiç Duymadım	9	14,75	11	13,75	2	7,14	22	13,02
Zararlarımın Ödeneceğine İnanmıyorum	17	27,87	21	26,25	5	17,86	43	25,44

Nerede Nasıl Yapıtacağıımı Bilmiyorum	6	9,84	9	11,25	1	3,57	16	9,47
Maliyetinin Yüksek Olması	4	6,56	12	15	5	17,86	21	12,43
Çevremde Olumsuz Örnekler Var	3	4,92	5	6,25	2	7,14	10	5,92
Tevekkül Ettim Ne Olacaksa Olur	24	39,34	28	35	12	42,86	64	37,87

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık olarak %38'i sığırlarına en yüksek oranla ne olacaksa olsun şeklinde düşünerek sigortalama yaptırmamaktadır. Yaklaşık %31'i ise zararları karşılamadığı için, yaklaşık %25'i ise zararlarının ödeneceğine inanmadığı için sigorta yaptırmamaktadır. Tabakalara bakıldığında ise yine ilk sırada ne olacaksa olsun düşüncesi ile hayvanlarına sigorta yaptırmayan işletmeler oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 5.9.3. Yetiştiricilerin önümüzdeki yıllarda sigorta yaptırma konusundaki düşünceleri

	1. Tabaka		2. Tabaka		3. Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Sigorta Yapıtıracak	20	32,79	45	56,25	17	60,71	82	48,52
Sigorta Yapıtırmayacak	41	67,21	35	43,75	11	39,29	87	51,48

Sığır besi yetiştiricilerinin tabakalara göre önümüzdeki yıllarda sigorta yaptırmak konusundaki düşünceleri incelendiğinde küçük işletmelerin yaklaşık %68'i sigorta yaptırmayı düşünmemektedirler. Bu oran tabakalar arası mukayese edildiğinde en yüksek oranın küçük işletmelere ait olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu durum küçük işletmelerin finansal risk konusunda yeterli düzeyde olmadıklarını, sigortadan faydalanma konusunda bilgi eksikliği yaşadıklarını ifade etmektedir. İkinci tabakada ise sığır besi yetiştiricilerini yarısından fazlasının (56,25) sigorta yaptıracak olmaları ise finansal okuryazarlığın birinci tabakaya göre daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Üçüncü tabakada ise sığır besi yetiştiricilerini yaklaşık %61 oranında sigorta yaptıracak olmaları ise büyük işletmelerin risk yönetiminde ve finansal planlamalarda daha bilinçli olduklarını ve diğer tabakalara kıyasla daha yüksek finansal okur yazarlık seviyesine sahip olduklarını göstermektedir.

Genel olarak incelendiğinde ise sığır besi işletmelerinin çoğunluğunun sigorta yaptırmayacak olmaları (%51,48), işletmelerin finansal yönetim ve planlamada düşük düzeyde olduklarını sigorta bilincinin tam olarak gelişmediğini ifade etmektedir.

Çizelge 5.9.4. Yetiştiricilerin önümüzdeki yıllarda sigorta yaptırmaya düşünceleri

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Desteklerden Yararlanma	9	14,75	13	16,25	5	17,86	27	15,98
Hayvanları ve Emeklerini Güvence	11	18,03	16	20	10	35,71	37	21,89

Altına Alma								
Banka Kredi İçin Zorunlu Kılıyor	15	24,59	37	46,25	14	50,00	66	39,05

Sığır besi yetiştiricilerinin yaklaşık olarak %39'u sigortayı yaptırmayı finansal sorumluluk olarak görmektedirler. Bu durum sığır besi yetiştiricilerinin bankaların kredi verirken sigorta şartı koşmasının etkisinden kaynaklı olarak sigorta yaptırdıklarını yani gönüllü olarak değil zorunluluk olarak sigortalama işlemi yaptırdıklarını ifade etmektedir. Aynı zamanda da bu durum doğrudan finansal okuryazarlık düzeyinin düşük seviyede olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Genel olarak oranlar incelendiğinde ise sığır besi yetiştiricilerin %22'sinin Hayvanlarını ve emeklerini güvence altına alma sebebiyle sigorta yaptırıyor olma durumları, bu grubun daha bilinçli olduklarını finansal okuryazarlık olarak daha iyi seviyede olduklarını risklere karşı koruyucu önlem olarak tercih ettiklerini ifade etmektedir. Yaklaşık %16'sının ise desteklerden yararlanma amacıyla sigorta yaptıрма düşüncelerinde bulunmaları daha çok sigortayı teşvik veya devlet desteklemelerinden yararlanmada aracı olarak gördüklerini ifade etmektedir.

Çizelge 5.9.5 Yetiştiricilerin sığır besi hayvanlarını toplam yıl olarak sigortalama durumu

	Ortalama Yıl
1.Tabaka	2,95
2.Tabaka	3,57
3.Tabaka	5,8
Genel	3,98

Sığır besi yetiştiricileri genel olarak yaklaşık 4 yıldır sigortalama yaptırmaktadırlar. İşletme büyüklüğü arttıkça sığırlarına sigortalama yaptırdıkları yıl arasında doğru orantılı şekilde artışın meydana geldiği görülmektedir. Sığır besi yetiştiricileri birinci tabakada yaklaşık olarak 3 yıl, ikinci tabakada yaklaşık olarak 4 yıl, üçüncü tabakada ise yaklaşık olarak 6 yıl sigortalama yapmaktadırlar. Hayvan sayısının en çok olduğu büyük işletme sahipleri yaklaşık olarak 6 yıldır sigorta yaptırıyor olmaları finansal okuryazarlığın diğer tabakalara göre daha yüksek seviyede olduğunu göstermektedir. Uzun vadede planlama yapıyor olduklarını ve risklerin farkında olduklarını da ortaya çıkarmaktadır.

Çizelge 5.9.6 yetiştiricilerin sığır besicilikte sigorta için ayırdıkları bütçe durumu

	Ortalama Bütçe TL
1.Tabaka	3225
2.Tabaka	7104,17
3.Tabaka	21315,79
Genel	9316,09

Sığır besi yetiştiricileri işletme büyüklüklerine göre incelendiğinde sigorta için en fazla bütçeyi büyük işletmeler ayırmaktadır (21315,79 TL). Bu durum büyük işletmelerin sigorta bilinçlerinin daha yüksek olduğu göstermektedir. İşletmelerin sigorta için ayırdıkları bütçe işletme büyüklükleri arttıkça doğru orantıda artmaktadır. İşletmeler kendi aralarında kıyaslandığında ise büyük işletmelerin daha iyi risk yönetimi yaptığını, ayrıca büyük işletmelere kıyasla küçük ve orta işletmelerin finansal olarak sigorta farkındalıklarının düşük olduğu da ortaya çıkarılmıştır. Genel olarak ortalama ayrılan bütçe ise 9316,09 TL'dir.

Çizelge 5.9.7 Yetiştiricilerin tarım sigortası yaptırmada etkili olan faktörler

	1. Tabaka		2. Tabaka		3.Tabaka		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Sürekli Afet Riskinin Olması	9	14,75	10	12,5	4	14,29	23	13,61
Basın Haberleri	1	1,64	0	0	1	3,57	2	1,18

Tanıdıklarımın Yaptırması	4	6,56	2	2,5	0	0,00	6	3,55
Devlet Desteğinin Olması	12	19,67	27	33,75	9	32,14	48	28,4
Sigorta Yaptırınların Kazanımlarını Görmem	6	9,84	2	2,5	0	0,00	8	4,73
Banka	11	18,03	33	41,25	14	50,00	58	34,32

Sığır besi yetiştiricilerinin sığırlarına sigorta yaptırmasında rol oynayan en büyük etkenin banka olduğu (%34,32), ikinci sırada ise devlet desteğinin olması (%28,4) üçüncü sırada ise sürekli afet riskinin olması yer almaktadır. İşletme büyüklüklerine bakıldığında ise yine orta ve büyük işletmelerde de en çok bankaların sığır hayvanlarına sigortayı zorunlu tutması etkili olmuştur. Küçük işletmelerde ise devlet desteğinin olması en çok etkileyen faktör olmuştur.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuç

Çalışma sonucunda genel yaş ortalaması 49 olan sığır besi yetiştiricileri ortalama 26 yıllık tecrübe ile işletme faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler. Sığır besi faaliyetleri

gerçekleştiren yetiştiricilerin eğitim düzeyleri incelendiğinde ise yaklaşık olarak %70'i ilkokul ve ortaokul mezunlarından oluşmaktadır. Bu durum yetiştiricilerin pratikte oldukça tecrübeli olmasına rağmen eğitim seviyelerindeki düşüklüğü belirtmektedir. Sığır besicilerin düşük eğitim seviyesine sahip olması ise finansal kavramları tanımlarını olumsuz etkileyebilmektedir.

Sığır besicilerin kayıt tutma durumlarının (%13) oldukça düşük seviyede olması finansal durumun doğru analiz edilmemesine ve işletmede verimli yönetim kararlarının alınmamasına neden olmaktadır. Sığır besi işletmelerinin yalnızca %10'unun kurs veya seminerlere katılım gerçekleştirmiş olmaları ise yetiştiriciler tarafından profesyonel bilgiye ve yeniliklere kapalı olduklarını yahut pek ilgi duyulmadığını ifade etmektedir.

Kooperatif (%16) ve birliklere (%23) üyeliklerinde düşük oranlarda tespit edilmesi bilgi ve destek mekanizmalarından yeterince yararlanılmadığını göstermektedir.

Sığır besi yetiştiricilerinin yüksek oranda deneyim sahibi olmalarına rağmen kayıt tutma durumlarının, eğitimlere ve örgütlü yapılara katılımlarının çok az oranlarda olması sığır besi yetiştiricilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük seviyede olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Sığır besi işletmelerinin büyük bir kısmı geçime katkı ve baba mesleği olması sebebiyle üretim faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler ve gelirlerinin büyük bir kısmını tarımdan sağlamaktadırlar.

Sığır besi işletme faaliyetlerine ailecek katılımın %21 seviyesinde olması oldukça düşük bir seviyeyi ifade etmektedir. Sığır besicilerin büyük çoğunluğun işletmeyi tek başına idare ediyor olması uzun vadede iş yükü ile birlikte işletmede alınan kararların sürecini etkilemekte ve yetkin olmayan kararların alınmasına neden olmaktadır. Aile fertlerinin besiciliğe olan ilgisizliği gelecek nesillere bilgi birikimini ve deneyimlerini aktarmada olumsuzlukların veya yetersizliklerin yaşanabileceği sorunlarını doğurarak işletmelerde sürdürülebilirliği olumsuz etkileyeceğine işaret etmektedir.

İşletmelerin yalnızca %5'inin çoban bulundurabilmesi ise çoban bulunamayışından kaynaklı olarak da işletmelerde yine sürdürülebilirliği riske atmaktadır.

Sığır besi yetiştiricileri girdi (yem, gübre, veteriner, ilaç) fiyatlarının yüksek olması nedeniyle fiyatlarda ve politikalarda düzenlemelerin yapılmasını beklemelerinin yanı sıra, besi işletmelerinin büyük bir kısmı üretimde devamlılığı sağlamayı planlamaktadırlar.

Sığır besi yetiştiricileri enflasyondan en çok yem ve veteriner masraflarında etkilenmişlerdir. İşletmelerin genel idare masrafları incelendiğinde ise değişken masraflarda yem, sabit masraflarda ise daimî işçilik masrafları en fazla paya sahip olan masraf kalemlerini oluşturmuştur.

İşletmelere gelirin büyük bir kısmını düve, dana, tosun satışlarının sağlamanın yanı sıra süt ve peynir satışları da gelir sağlamaktadır. Ayrıca işletmeler çeşitli devlet desteklemelerinden de yararlanmaktadır.

Sığır besi yetiştiricilerinin yarısından fazlası kredi kartı kullanımı sağlamaktadır. Bu durum modern finansal araçlara erişimin olduğunu ve yetiştiricilerin temel düzeyde finansal farkındalıklara sahip olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Kredi kartı kullanımları aynı zamanda yetiştiricilerin bankacılık sistemlerine entegre olduğunu ve finansal sistemde etkileşim gerçekleştirdiklerini de ifade etmektedir.

Sığır besi yetiştiricilerinin büyük oranının (%82) internet bankacılığı kullanımı sağlamakta oldukları ise dijital finansal hizmetlere daha çok entegre olduğunu göstermektedir. İşletme büyüklükleri açısından da büyük işletmelerin yüksek seviyede internet bankacılığı kullanımı gerçekleştirmeleri etkin kullanım sağladıklarını ve finansal durumlarda daha çok hakimiyete sahip olduklarını da ortaya çıkarmaktadır. Bu durum büyük işletmelerin finansal okuryazarlık düzeylerinin küçük ve orta büyüklükteki işletmelere oranla daha yüksek seviyede olduğunu göstermektedir.

Sığır besi yetiştiricilerinin %79'unun internet bankacılığını bizzat kendilerinin kullanıyor olması ise aracılar olmadan finansal kararlarını veriyor olduklarını ve finansal yönetimi de yine kendilerinin doğrudan yapıyor olduklarını göstermektedir. Yetiştiricilerin çok az oranda da olsa eşinin ve oğlunun internet bankacılığını kullanıyor olması durumu ise finansal yönetimin aile içinde gerçekleştirildiğini ve dolaylı olarak da finansal yönetimin yapıldığını ifade etmektedir.

İnternet bankacılığının sığır besiciler tarafından kullanımının yaygınlaşması finansal süreçlerin hızlanmasını ve finansal işlemlerde daha doğru ve etkili kullanıma sahip olarak olumlu bir gelişmenin yaşandığının göstergesidir.

Sığır besi yetiştiricileri daha çok sırasıyla hayvan alımı, nakit ve altına yatırım yaparak birikimlerini değerlendirmektedirler. Bono, tahvil ve faize yatırım ise hiç yapılmamaktadır. Bu durum finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğünü ve eksikliğini açıkça ortaya çıkarmaktadır. Yetiştiriciler geleneksel yatırım alışkanlıklarına sahip olmakta ve birikimlerini daha çok fiziksel varlıklara yatırım ile değerlendirmektedirler.

Sığır besi işletmeleri gelir sağlayıp desteklemelerden yararlansa da öz sermayede yetersizlik yaşamaktadırlar. Bunun sonucunda da finansman kaynağına ihtiyaç duymaktadırlar. Sığır besi yetiştiricileri finansman ihtiyaçlarını gidermek veya tamamlamaya çalışmak için başvurdukları veya yöneldikleri kaynağın başında kredi kullanımı gelmektedir.

İşletmelerin büyük bir çoğunluğu bankalardan kredi kullanımı sağlamaktadır. Bu durum krediye ulaşımın kolaylaştığını ve yaygınlaştığını da ifade etmektedir. Orta ve büyük işletmelerde kredi kullanımları daha fazladır. Orta ve büyük işletmelerin kredi kullanımlarının artması ise risk alma eğilimlerinin daha çok olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Sığır besi işletmelerinin çoğunluğunun öz sermayeyi tamamlamak amacıyla bankalardan kredi ile borçlanmayı tercih ediyor olması, resmî kurumlara daha çok yönelimin olduğunu ifade ederek; finansal okuryazarlığın belirli bir düzeyde olduğunu göstermektedir.

İşletmelerin büyük bir çoğunluğu bankalardan kredi kullanmasının yanı sıra, bir kısmı da eş dost el borcu ile öz sermaye de meydana gelen eksikliklere finansman sağlamaya çalışmaktadırlar. Eş dost el borcu ile finansman sağlanması ise finansal düzen ve sistemin oluşturulmasını zorlaştırabilmektedir. Kısa vadeli çözüm sağlayan eş dost el borcu, işletmeleri uzun vadede zarara uğratabilir.

Sığır besi yetiştiricilerinin 3. Kişilerden finansman sağlama yoluna gitme nedenlerinin başında ise finansmanın kolayca sağlanması ve işlem yapılmaması gelmektedir.

Ardından ise alışkanlık, sigorta ve teminatın istenmemesi nedenlerinden kaynaklı olarak da 3. Kişilerden borçlanma tercih edilmektedir. Bu durum finansal güvencelerden kaçışı ve uzun vadede sürdürülebilirliğin tehdit altında olduğunu ifade etmektedir.

Genel olarak sığır besi işletmecilerinin çoğunluğunun 3. Kişilerden borçlanmayı tercih etmemesi; bilinçli borçlanma gerçekleştirdiklerinin göstergesidir.

Sığır besi yetiştiricilerinin %78'inin faiz oranlarından şikayetçi olmaları ise; yetiştiricilerin faiz oranlarının piyasa koşullarına bağlı olarak değiştiğinin bilincinde olmadıklarını ve farklı kredi seçeneklerinin yetiştiriciler tarafından değerlendirilmediğini ortaya çıkarmaktadır. Yetiştiricilerin en çok şikâyet ettiği bir diğer konu ise prosedürlerdir. Bu durum finansal güvenlik, bilgi ve düzenlemeleri içeren prosedürlerin öneminin ve gerekliliğinin bilincinde olunmadığını göstererek finansal okuryazarlığın düşük seviyede olduğunu ifade etmektedir.

Sığır besi yetiştiricilerinin faiz dışında en çok beklentileri ise uygun vade konusundadır. Bu durum yetiştiricilerin finansal planlamalarda zayıf olduklarını, geri ödemelerde ve borç yönetiminde yetersizlik yaşadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Ardından daha sonra en çok beklenti ise masrafların daha az olmasıdır. Bu durum yetiştiricilerin kredi masraflarını değerlendirme ve uygun finans seçeneklerini incelemede eksikliklerin yaşandığını göstermektedir.

İşletmelerde en çok yem, üretimde devamlılık ve öz sermaye yetersizliği sebebiyle krediye ihtiyaç duyulmakta veya başvurulmakta olduğu gösteriyor ki sığır besiciler masraf yönetiminde yetersiz kalmaktadırlar. Finansal planlama ve yönetimde eksikliğin yaşanması ise finansal okuryazarlığın önemini ve etkisini ortaya çıkarmaktadır.

Kredi kullanımlarında planlamaların yapılmaması uzun vadede finansal istikrarsızlık yaşamaya maruz kalmalarına sebep olmaktadır.

Besi yetiştiriciliğinde ve sığır besi yetiştiriciliğinde en çok yem, ilaç ve veteriner masraflarında krediye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu masraflar öngörülebilir masraflar olduğu halde en çok krediye ihtiyaç duyulan kısmın olması nakit akışındaki düzensizliği veya sağlıklı yönetimin yapılamadığını ifade etmektedir. Hayvan alımı da yine hem besicilikte hem de sığır besicilikte krediye ihtiyaç duyulan ikinci sıradaki konudur.

Hayvan alımına ihtiyaç duyulması öz sermayede yaşanan yetersizliğin göstergesidir. Bu durum aynı zamanda sermaye yönetiminin doğru yapılmadığını ve finansal okuryazarlığın düşük seviyede olduğunu ifade etmektedir.

Sığır besi yetiştiricilerinin çoğu kullanım sağladıkları krediyi aynen geri ödemektedirler. Bu durum yetiştiricilerin ödeme planlarını dikkate aldıklarını, nakit akışlarını yönetebildiklerini göstermekte ve dolayısıyla finansal okuryazarlığın belirli bir düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Kredi kullanım miktarları işletme büyüklükleri ile doğru orantıda artmaktadır. Büyük işletmelerin yüksek miktarlarda kredi kullanımını sağlaması finansal sistemde aktifliği ifade ederken diğer yandan orta ve küçük ölçekli işletmelere kıyasla finansal konularda daha hakimiyet sahibi olduklarına da işaret etmektedir.

Yetiştiricilerin büyük çoğunluğu sermayeye oranla %25 ve altı kredi kullanımını gerçekleştirmiş olması ise finansal yönetimde temkinli davrandıklarını ifade etmektedir.

Sığır besiciler çoğunlukla kullandıkları kredilerin işletmelere etki etmediğini veya borçları kapatma da rol aldığını düşünmektedir. Bu durum finansal sürdürülebilirlik açısından olumsuz etkiyi ve finansal planlamalardaki eksikliği göstermektedir.

Çok düşük seviyede de olsa büyümeye etki ettiğini düşünen işletmecilerin olması ise; kullanılan kredilerin verimli kullanıldığını ve doğru finansal yönetimin gerçekleştirildiğini ifade etmektedir.

Sığır besi işletmelerinin sigorta bilinci genel olarak düşük seviyededir. Daha çok büyük işletmeler sigorta yaptırmayı düşünmekte ve tercih etmektedir. Bu durum finansal planlama ve risk yönetimlerinde büyük işletmelerin daha bilinçli olduklarını ortaya çıkarmaktadır.

Sigorta yaptırmak işletmelerin risklere karşı hazırlıklı olma durumlarının göstergesi olarak, finansal okuryazarlığı doğrudan temsil etmektedir.

Sığır besi işletmelerinin çoğu ileriki yıllarda sigorta yaptırmayı düşünmüyor olmaları; işletmelerde sigorta bilincinin tam olarak gelişmediğini ifade etmektedir. Sigortalama

sığır besicilik sektöründe ekonomik güvenliği artırmada rol oynayan önemli bir etkidir.

Sığır besi yetiştiricilerinin çoğunluğu sigorta yaptırmayı finansal zorunluluk olarak görmemektedir. Daha çok bankaların sigorta şartı koşmasından kaynaklı sigorta yaptırdıkları, gönüllü olarak sigorta yaptırmaya yönelimin olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Elde edilen bilgiler neticesinde büyük işletmelerin sigortaya daha çok önem verdiği bu nedenle de uzun vadede riskleri yönetme ve farkındalık açısından daha bilinçli oldukları ortaya çıkmaktadır.

6.2.Öneriler

Birikimlerin doğru değerlendirilmesi teşvik edilmelidir;

Banka mevduatları tahviller ve yatırım fonları gibi alternatiflerin avantajları yetiştiricilere anlatılmalıdır.

Uzun Vadeli Sermaye Planlaması Teşvik Edilmelidir;

İşletmelerin öz sermayelerini güçlendirecek devlet destekleri ve yatırım teşvikleri sağlanmalıdır.

Yalnızca kısa vadeli masraflara değil, uzun vadeli yatırımlara da yönlendirilme sağlanmalıdır.

Nakit Akış Planlaması yapılmalıdır;

İşletmelerin yem ve veteriner gibi öngörülebilir giderler için sürekli krediye başvurmamaları adına işletme bütçesi planlama rehberleri hazırlanabilir ve ücretsiz dağıtım sağlanabilir.

Uzun vadeli büyümeyi hedefleyen işletmeler daha fazla yatırımlara kaynak ayırmalıdır.

Finansal Okuryazarlık Eğitimleri Artırılmalıdır;

Tarım ve hayvancılık sektörüne özel olarak hazırlanmış finansal okuryazarlık programları, Ziraat Odaları, Tarım İl Müdürlükleri ve üniversiteler aracılığıyla yaygınlaştırılmalıdır. Bu programlar; kayıt tutma, bütçeleme, kredi türleri ve faiz

hesaplama, yatırım analizi ve dijital finans yönetimi konularını içermelidir. Ayrıca kamu ve özel banka kuruluşlarından da finansal konularda bilgi aktarımı sağlanabilir.

Kredi Kullanımında Bilinçlendirme Sağlanmalıdır;

Üreticilere kredi başvurusu öncesinde kredi geri ödeme planı hazırlama, yatırım amacıyla kredi kullanımı ve uzun vadeli finansal stratejiler oluşturma gibi konularda teknik destek verilmelidir. Ayrıca, finansal danışmanlık hizmetleri kooperatifler aracılığıyla yaygınlaştırılabilir.

Hayvancılık sektörünün besi yetiştiriciliği süreci ve yapısına uygun kredi ürünleri geliştirilerek; esnek vade ve düşük faiz oranlı, teminatsız küçük krediler üreticilere sunulmalıdır. Bu ürünlerin tanıtımı da sade ve anlaşılır biçimde yapılmalıdır.

Kooperatif Yapıları Güçlendirilmelidir;

Üreticilerin kooperatiflere üyelik oranları artırılarak, finansman, sigorta ve danışmanlık hizmetlerine erişim kolaylaştırılabilir. Kooperatifler, yalnızca finansal kaynak sağlayan değil, aynı zamanda finansal okuryazarlık eğitimi veren kurumlar haline getirilebilir.

Sigorta Bilincinin Artırılması Gerekmetedir;

Hayvancılık sigortalarının faydalarına dair bilgilendirme kampanyaları düzenlenmeli, küçük işletmelere yönelik özel teşvikler geliştirilmelidir.

Zorunluluk nedeniyle değil, risk yönetiminin bir parçası olarak sigorta yaptırılmasının önemi vurgulanmalı ve bu konuda kamu kuruluşları ile uzman kişiler tarafından bilgi aktarımı sağlanarak bilinçlendirilmelidir.

Araştırma sonuçları, finansal okuryazarlığın yalnızca bireysel değil, sektörel verimlilik ve sürdürülebilirlik açısından da belirleyici bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Krediyeye erişim imkânlarının iyileştirilmesi kadar, bu kredilerin planlı, verimli ve yatırım odaklı bir şekilde kullanılabilmesi de büyük önem taşımaktadır. Tarımsal üretimin finansmanında kısa vadeli çözümlerin ötesine geçilerek, bilgiye dayalı ve uzun vadeli yaklaşımların benimsenmesi, sığır besiciliği yapan işletmelerin rekabet gücünü ve ekonomik direncini artıracaktır.

Elde edilen bilgilerden yola çıkarak sığır besi işletmelerinde devamlılığı sağlamak, faaliyetleri artırmak, daha çok gelir elde etmek, zarara uğramamak işletmeyi geliştirmek ve büyütmek için finansmanı doğru etkin ve daha iyi yönetmek gerekmektedir. Bu durum finansal okuryazarlığın önemini ortaya çıkarmaktadır.

Sığır besi işletmeleri finansal okuryazarlık konusunda oldukça zayıf durumdadır. Finans yönetimlerinde sığır besicilere yol gösterecek finans uzmanlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Çözüm olarak finans konusunda yetiştiricilerin eğitim almaları sağlanabilir veya finans uzmanlarından yardım alınarak işletmelerde büyüme, gelişim ve sürdürülebilirlik sağlanabilir.

7.KAYNAKÇA

- Ahmad, N., 2011. Impact of institutional credit on agricultural output. *Theoretical and Applied Economics*, 42, 469-485.
- Alkaya, A., & Yağlı, İ., 2015. Finansal okuryazarlık-finansal bilgi, davranış ve tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF öğrencileri üzerine bir uygulama.
- Anonim, 2018a.Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü. Tokat ili tarım ve kırsal kalkınma eylem planı (2018–2023). Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı. <https://oka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/tokat-tarim-ve-kirsal-kalkinma-eylem-planı.pdf>
- Anonim, 2018b.Tokat Valiliği. (2018). 2018-2023 Tokat ili sektörel eylem planları: Tarım ve hayvancılık <https://www.tokat.gov.tr/kurumlar/tokat.gov.tr/Genel/Dokumanlar/2022/Mart/eylem-planlari/TOKAT-I%CC%87LI%CC%87-SEKTO%CC%88REL-EYLEM-PLANLARI.pdf>
- Anonim, 2022a. ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü. (2022). *Tokat ili 2022 yılı çevre durum raporu* (s. 165-166). Türkiye Cumhuriyeti Tokat Valiliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/tokat-ilcdr-2022-20230929102413.pdf>
- Anonim, 2022b. ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü. (2022). *Tokat ili 2022 yılı çevre durum raporu* (s. 165-166). Türkiye Cumhuriyeti Tokat Valiliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/tokat-ilcdr-2022-20230929102413.pdf>
- Anonim, 2024a. Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü. Tokat ili 2024 yılı tarım istatistikleri: 1.2.1. Tarla ürünleri üretimi. Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. <https://tokat.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%202024.pdf>
- Anonim, 2024b. Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü. Tokat ili 2024 yılı tarım istatistikleri: Tarım alanları dağılımı. Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. <https://tokat.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%202024.pdf>

Anonim, 2024c. Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü. Tokat ili 2024 yılı tarım istatistikleri: Tokat İli Bazı Tarla Ürünleri Üretim Alanı.Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü.<https://tokat.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%202024.pdf>

Anonim, 2024d. Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü. Tokat ili 2024 yılı tarım istatistikleri: Tablo 1.Tokat İli Arazi Kullanım Durumu.Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü.<https://tokat.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%202024.pdf>

Anonim, 2024e. Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü. Tokat ili 2024 yılı tarım istatistikleri: Tokat İli Büyükbaş Küçükbaş Hayvan Varlığı. Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü.<https://tokat.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%202024.pdf>

Anonim, 2024f. Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü. Tokat ili 2024 yılı tarım istatistikleri: Tokat İli Hayvan Varlığı. Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü.<https://tokat.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%202024.pdf>

Anonim, 2025a.Tokat ili 2023 yılı Tarım İstatistikleri. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü, <https://tokat.tarimorman.gov.tr/Menu/109/Istatistikler> (02.17.2025)

Anonim, 2025b. Tokat İli Genel Bilgiler. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Tokat İl Tarım Ve Orman Müdürlüğü, <https://tokat.tarimorman.gov.tr/Menu/31/Yoremiz> (17.04.2025)

Anonim, 2025c. Tokat Ticaret ve Sanayi Odası. (2025, Nisan 16). Tokat'ın coğrafi yapısı. Tokat Ticaret ve Sanayi Odası. <https://tokattso.org.tr/tokatin-cograf-yapisi/>

Aral Y, Altın O, Sarıhan Şahin T, Gökdaı A., 2020. Türkiye sığır besiciliğinde yapısal durum ve sektörel analiz. Vet Hekim Der Derg. 2020;91(2):182-9.

Arıkan, M. S., & Gökhan, E. E., 2019. Süt sığircılığı işletmelerinde finansman kaynakları ve kredi kullanım durumlarının değerlendirilmesi: Elâzığ ili örneği. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, 90(1), 43-49.

- Aydın, E., Can, M. F., Aral, Y., Cevger, Y., & Sakarya, E., 2010. Türkiye’de canlı hayvan ve kırmızı et ithalatı kararlarının sığır besicileri üzerine etkileri. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, 81(2), 51-57.
- Aydın, E., & Sakarya, E., 2012. Kars Ve Erzurum İlleri Entansif Sığır Besi İşletmelerinin Ekonomik Analizi. Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 18(6).
- Bastem, M., 2018. Erzurum ili Horasan ilçesi sığırcılık işletmelerinin mevcut durumu ve yapısal özellikleri (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Baysa, E., & Karaca, S. S., 2016. Finansal okuryazarlık ve banka müşteri segmentasyonları üzerine bir uygulama. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (71), 109-126.
- Beserek, S., 2019. ‘‘Sera üreticilerinin tarımsal kredi kartı kullanımlarının incelenmesi: Muğla ili örneği’’. (Yüksek Lisans Tezi), Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Isparta
- Bilge, E., 2022. ‘‘Kredi kullanım amaçlarına göre çiftçilerin tercihlerinde etkili olan faktörlerin incelenmesi: Aksaray örneği’’. (Yüksek Lisans Tezi), Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İşletme Ana Bilim Dalı, Aksaray.
- Bulut, O. D., Karadaş, K., Oğur, H., & YL, Ö., 2023. Besi Sığırcılığı İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin İncelenmesi: Iğdır İli Örneği. 4. Uluslararası Anadolu Bilimsel Araştırma Kongresi, Kars, TÜRKİYE.
- Can, Ü., 2022. ‘‘Tarımsal İşletmelerde Finansal Okuryazarlık Düzeyi Karşılaştırması: Eskişehir İli Örneği’’. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- Cengiz, B., 2020. ‘‘Çiftçilerin Kredi Kullanımlarına Etki Eden Faktörler: Adana İli Karaisalı İlçesi Örneği’’. (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana.
- Civan, O., 2021. Tarım sektörünün finansmanında kooperatiflerin rolü: Tarım Kredi Kooperatifleri örneği (Master's thesis, Balıkesir University (Turkey)).
- Cude, B. J., 2021. Defining financial literacy. The Routledge handbook of financial literacy, 5-17.

- Çelik, C., & Sarıözkan, S., 2017. Kırşehir ili merkez ilçede sığır besiciliği yapan işletmelerin ekonomik analizi. *Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 6(1), 38-45.
- Çiçek, A., Erkan, O., 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklemeye Yöntemleri. GOPÜ., Ziraat Fakültesi Yayınları No: 12 Ders Notları Serisi No:6, Tokat.
- Çiçek, H., & Sakarya, E., 2003. AFYON İLİ SIĞIR BESİ İŞLETMELERİNDE KÂRLILIK VE VERİMLİLİK ANALİZLERİ. *Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 43(2), 1-13.
- Çoban, Ç., 2024. Bingöl ilindeki sığırçılık işletmelerinin yapısal özellikleri ile yetiştiricilerin sosyo-demografik özellikleri, yetiştiricilik tercihleri ve sorunlarının araştırılması (Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zootečni Ana Bilim Dalı).
- Demircan, V., Dernek, Z., & Yılmaz, H., 2006. Türkiye ve Avrupa Birliği Sığırçılık Sektörünün Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi. *Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 13-15.
- Doğan, Z., Arslan, S., & Berkman, A., 2015. Türkiye’de tarım sektörünün iktisadi gelişimi ve sorunları: tarihsel bir bakış. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 29-41.
- Durmuş, G., 2024. Efeler ilçesi süt sığırçılığı işletmelerinin mekanizasyon özelliklerinin belirlenmesi (Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Düzgüneş, O., Kesici, T. ve Gürbüz, F., 1983. İstatistik Metodları. A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No:861, Ders Kitabı No:229, Ankara.2005. Erzurum İlinde Ayçiçeğinin Üretim Ekonomisi. (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Ergün, B., Şahin, A., & Ergin, E., 2014. Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. *Journal Of International Social Research*, 7(34).
- Ergün, O. F., & Bayram, B., 2021). Türkiye’de hayvancılık sektöründe yaşanan değişimler. *Bahri Dağdaş Hayvancılık Araştırma Dergisi*, 10(2), 158-175.

- Erkuş, A., Bülbül, M., Kıral, T., Açıl, A.F., Demirci, R., 1995. Tarım Ekonomisi. Ankara Üniv. Zir. Fak. Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, Ankara.
- Esenkar, D., 2019. *Türk bankacılık sektöründe tarımsal finansman uygulamaları* (Master's thesis, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Eser, A., & Yiğiter, Ş. Y., 2020. Katılım bankasında hesapları bulunan bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Erzincan ili örneği. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 234-253.
- FAO, 2025a. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT). Dünyada Sığır Hayvan sayısı, <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> (01.01.2025)
- FAO, 2025b. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT). Dünyada Sığır Hayvan sayısı, <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> (02.01.2025)
- FAO, 2025c. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT). Dünyada Sığır Hayvan Sayısı, <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> (01.02.2025)
- FAO, 2025d. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT). Dünyada Sığır Hayvan Sayısı, <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> (11.02.2025)
- FAO, 2025e. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT). Credit To Agriculture, Dünyada Kredi Kullanımı, Tarıma Kredi, <https://www.fao.org/faostat/en/#data/IC> (26.02.2025)
- FAO, 2025f. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT). Credit To Agriculture, Dünyada Tarımsal Kredi Kullanımı, Tarıma Kredi, <https://www.fao.org/faostat/en/#data/IC> (26.02.2025)
- Fidan, H., 1992. Çorum ilinde sığır yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve hayvansal ürünlerin maliyet unsurlarının araştırılması (Master's thesis, Ankara Üniversitesi (Turkey)).

- Gemeç, E., 2023. Büyükbaş hayvan işletmelerinin yerel ekonomiye katkısı ve üreticilerin sektör hakkındaki düşünceleri; Zonguldak ili örneği. (Yüksek Lisans Tezi) T.C. Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Bursa.
- Gök, M., 2020. Tarım coğrafyası açısından Tokat ili (Doktora tezi, T.C. Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı), Karabük.
- Gök, M., Taşoğlu, E., & Gök, Ş., 2022. Tokat'ta Alternatif Tarım Ürünü Olarak Lavanta Yetiştiriciliğine Uygun Sahaların Analitik Hiyerarşi Süreci ile Belirlenmesi. *International Journal Of Geography And Geography Education*, (46), 61-78.
- Gözener, B., 2013. TR83 bölgesinde sığır yetiştiriciliğine yer veren işletmelerin ekonomik analizi ve teknik etkinlik (Doktora tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Gül, M., & Gürbüz, D., 2016. "Süt sığırcılığı işletmelerinde finansman kaynakları: Burdur ili örneği". *Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 21(1).
- Güler, E., & Tunahan, H., 2017. Finansal okuryazarlık: Hane halkı üzerine bir araştırma. *İşletme Bilimi Dergisi*, 5(3), 79-104.
- Hazneci, K., 2007. Amasya ili Suluova ilçesinde sığır besiciliği yapan işletmelerin etkinlik analizi (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Hekimoğlu, B., & Altındağ, M., 2014. TR83 İllerinin (Samsun Tokat Amasya Çorum) Tarım/Sanayi ve Tarımsal Sanayi Potansiyelinin Kıyaslanması. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Samsun İl Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Birimi. Samsun.
- Hozman, S. B., & Akçay, H., 2016. Sivas ili damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye süt sığırcılığı işletmelerinin bazı teknik ve ekonomik özellikleri. *Tarım ekonomisi dergisi*, 22(1), 57-65.
- Hussein Mohammed Hassan, N., 2019. Antalya ilindeki besi sığırı işletmelerinin yapısal özellikleri üzerine bir araştırma.
- Huston, S. J., 2010. Measuring Financial Literacy. *Journal Of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316.

- Karagaytan, A., 2019. ‘‘Samsun İli arşamba İlçesindeki Tarım İşletmelerinin Tarım Kredi Kooperatiflerinin Kredisine Erişimi ve Kredi Talebini Etkileyen Faktörler’’. (Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Samsun.
- Kaşık, C., 2015. Kahramanmaraş ili Türkoğlu ilçesinde çiftçilerin tarımsal amaçlı kredi kullanmalarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Keleş, M., 2021. ‘‘Trb2 (Van, Bitlis, Muş, Hakkâri) Bölgesi Su Ürünleri İşletmelerinin Tarımsal Kredi Kullanımı ve Desteklemeleri Üzerine Bir Araştırma’’. (Yüksek Lisans Tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Su Ürünleri Mühendisliği Anabilim Dalı, Van
- Köksal, H., 2019. ‘‘Samsun İlinde Tarımsal Kredi Kullanımının Analizi’’. (Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Samsun.
- Marcolin, S., & Abraham, A., 2006. Financial literacy research: Current literature and future opportunities. In 3rd international conference of contemporary business (pp. 21-22).
- Obilor, S. I., 2013. The impact of commercial banks’ credit to agriculture on agricultural development in Nigeria: An econometric analysis. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, 3(1), 85-94.
- Orhan, A., 2019.’’ Konya İli Merkez İlçelerinde Ziraat Bankasından Kredi Kullanan Tarım İşletmelerinin Finansal Yapısının ve Sürdürülebilir Borçlanma Stratejisinin Belirlenmesi’’. (Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı.
- Öncüler, İ., 2018. Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: İstanbul Gelişim Üniversitesi örneği (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Özdemir, H. Ö., & Kan, M., 2020. Tarım İşletmelerinin Yönetiminde Kullanılan Tarımsal Bilgi Kaynakları: Kırşehir İli Örneği. *Turkish Journal of Agricultural and Natural Sciences*, 7(2), 500-509. <https://doi.org/10.30910/turkjans.725990>
- Öztürk, E., & Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (68), 113-134. <https://doi.org/10.25095/mufad.396629>
- Özsağlıcak, S., 2019. Erzincan ili merkez ilçesi sığırcılık işletmelerinin yapısal özellikleri (Yüksek lisans tezi), Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Zootekni Anabilim Dalı, Hayvan Yetiştirme Bilim Dalı, Erzurum.
- Özvardar, B., 2019. ‘‘Türkiye’ de Tarımsal Finansman ve Kredi Uygulamaları: Tekirdağ ili Örneği’’. (Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tekirdağ.
- Ramsey, R., Doye, D., Ward, C., McGrann, J., Falconer, L., & Bevers, S., 2005. Factors affecting beef cow-herd costs, production, and profits. *Journal of Agricultural and Applied Economics*, 37(1), 91-99.
- Sarıgül, H., 2020. Türkiye de Finansal Okuryazarlık Alanında Yazılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 153-165.
- Sayılı, M., Esengün, K., 2002. Amasya ili Suluova ilçesinde sığır besiciliği yapan işletmelerin ekonomik analizi. *GOÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi*. 19(1): 56-67.
- Sever, E., İğdeli, A., & Volkan, H. A. N., 2017. ‘‘Aksaray ili sığır işletmelerinin sosyo-ekonomik analizi’’. *Journal of Advances in VetBio Science and Techniques*, 2(3), 1-11.
- Sumer, S., & Gövdeli, T., 2020. Finansal okuryazarlık ve finansal davranış üzerine bir çalışma. *Oltu Beşerî ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 86-98.
- Taşkıran, R., & Özüdoğru, H. (2010). Türkiye'de tarımsal kredi uygulamaları. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 150-163.
- Taşlıgil, N., & Şenol, C., 2022. Tokat'ın coğrafi konumu ve sınırları. *Horoztepe'den Günümüze 6000 Yılda Tokat* (s. 17–19). Tokat Valiliği.

- Terzi, O., 2020. "Türkiye'nin Yerel Kırsal Kalkınma Strateji İçerisinde Rekabet Edilebilir Bir Tarım Sektörü İçin Finansal Kaynakların Planlanması Üzerine Bir Araştırma". (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, İzmir.
- TİGEM, 2023. Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü. 2023 Yılı Hayvancılık Sektör Raporu (29 Mayıs 2023). Ankara.
- Tiryaki, M., & Göker, İ. E. K., 2021. Türkiye'de Tarım Sektörünün Finansal Yapısı ve Tarımın Finansmanı Üzerine Bir Çalışma: Alternatif Bir Finansman Yöntemi Olarak Selem Sözleşmeleri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 6(14), 1-18.
- TÜİK, 2024. Türkiye İstatistik Kurumu Hayvancılık İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayvancilik-Istatistikleri-Haziran-2024-53811> (25.12.2024)
- TÜİK, 2025. Türkiye İstatistik Kurumu, Bölgesel İstatistikler, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre cinsiyet oranı: Toplam nüfus. Ankara. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do>
- Ünlü Ören, H. G. (2021). Dünya'da, Bölgelerde ve Türkiye'de Hayvancılık Sektörü. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 22(48), 72-95.
- Ünlüer, M. 2014. "Eskişehir ili tarım İşletmelerinde tarımsal kredi kullanımının ekonomik analizi". (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı.
- Yalçınkaya, E., & Er, T. (2019). SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE FİNANSAL OKURYAZARLIK. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1), 1-24.
- Yücel, S. (2007). Ankara ili tarım işletmelerinde sığır besiciliği üretim faaliyetinin teknik ve mali analizi (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Worthington, A. C. (2013). Financial literacy and financial literacy programmes in Australia. *Journal of Financial Services Marketing*, 18(3), 227-240.

8.EKLER

